PIUM CONSILIUM SUPER PAPÆ SFONDRATI DICTI GREGORII XIIII MONITORIALIBUS UT vocant Bullis, & Excommunicationis, atque interdicti in Galliæ Regem, Eccleſiam, & regnum minis, è Francorum maiorum noſtrorum exemplis in rebus iiſdem repetitum;

Á TUSSANO BERCHETÓ Lingonenſi è Gallico in Latinum ſermonem converſum.

Pſal. 109.

Maledicent ipſi, & tu, Iehova, benedices: Inſurgent, & pudore afficientur.

FRANCOFURTI
Ex officina Typographica Martini Lechleri,
M D XCI.

HENRICO IIII CHRISTIANISSIMO GALLORVM ET NAVARRORVM REGI

Tuſſ. Berchetus S. D.

QVI *rei veritate ac juſtitia, & firmis utriuſque propuntandæ fundamentis nituntur,* HENRICE *Chriſtianiſſime, illi nec lucem, nec forum, nec judicem, nec diſputationem refugiunt: ſed in cauſſæ ſuæ defenſione recta via, ratione nimirum, jure & modeſtia progrediuntur, ut præter victoriam, quam meritò ſperant, moderationis etiam laudem conſequantur. Contrà, quibus iniuſta cauſſa eſt, nec veriſimilis ulla illius quo jure quaque iniuria defendendæ facultas, ii pro argumentis & exemplis optimis, quibus deficiuntur, contumelias, vim & violentiam non iniuſtè tantùm, ſed protervè etiam ſæpenumero adhibent, injuſtitia ſimul & petulantia inſignes. Ita nimirum, exempli cauſſa, in ſcholis (ut à minimis ad maxima ſenſim progrediar) uſuvenire videmus, ubi,*

qui vel ingenii exercendi oſtentādique, vel veritatis illuſtrandæ gratia diſputant, nec habent unde quod volunt efficiant, ad clamores, ad rixas, ad pugnos & pugnam veniunt: fitq; ut, qui inſanâ vociferatione, petulantiq; contentione vicerint, judice vulgo, quod ea miratur & probat, eruditiores habeantur. In foro idem dicendum : Ut *enim eruditus & juſtæ cauſſæ vindex patronus graviter & modeſtè cauſſam agit: ſic ineptus rabula & veritate & ratione deſtitutus, injuriis complet forum, ridiculis tergiverſationibus cauſſam eludit, clientem fruſtratur, furioſis clamoribus auditorum aures obtundit, judicum etiam animos enecat: qui tamen coronæ plerumque imperitæ opinione, benè dicendi palmam refert. In templo etiam, qui Spartā quam nacti ſunt, dignè ornare, & ſuſceptam probandæ atque illuſtrandæ veritatis provinciam, muneris ſui functioni auditorumq; expectationi cōvenienter, tueri non poſſunt, quia nulla veritate nituntur, pro frugibus obtrudunt famelico populo ſiliquas, pro luce tenebras offundunt, pectus præ dolore aut furore potius tundunt, pulpitum feriunt, vociferantur,*

44

tur, in veritatis aſſertores contumelias deſpumant, fulmina contorquent, eoſque ad faſces & ſecures, ad ignes & ſæviſſimos quoſque cruciatus damnant. At veri piiq; Eccleſiaſtæ, etſi vitia & errores paulò acrius reprehendant, modeſtiæ tamen fines nõ excedunt, veritatem, quam profitentur & tenent, docere contenti. Siquid autem occurrit, quod in quæſtionem jure vocari poſſit, in campum lubenter deſcendunt, diſputationis eruditæ & modeſtæ certamen nec declinant nec detrectant: ſed pedem amicè conferunt, loca locis, argumenta argumentis, exempla exemplis, tempora tẽporibus, perſonas perſonis opponunt: unde controverſiâ utrinq; diligenter excuſſa & diſceptatâ, veritas eluceſcit & confirmatur, quâ poſtea ad Dei gloriam & publicam ſalutem ſtetur. Ne te ô magnanime Rex, tam multis magniſq; rebus iam intentum & omnino affixum pluribus morer, in tua perduelliũq; cauſſa hoc ipſum perſpici poteſt. Illi enim, ut ab iis dicendi initium faciam, & in te mox deſinã, injuſtiſſimam regni alienationem, conflata iamdudum omnium ordinum conjuratione, perfidè moliuntur: ac ne, quod palam (bo-

norum quidem omnium judicio) nefarium & impium eſt, id nulla cauſſa freti aggredi videantur, religionis nomen conjurationi ſuæ obtendunt: ſpecioſum ſanè prætextum, quo plerique deluſi & pæne dicam faſcinati, ſceleratā hanc cum perduellibus iſtis evertendi regni ſocietatem ineuntes, vivi videnteſq; pereunt. Hæc illorū cauſſa eſt. Quo tandem modo eam defendunt? armis, incendiis, rapinis, cædibus, venenis, mercenariis, homicidiis, ſacrilegiis, dum nec ſacris rebus (quarum vindices videri volunt) nec profanis, nec ſexui, nec ætati, nec perſonis, nec dignitati, nec tuæ etiam, quam revereri & colere imprimis debuerunt, majeſtati parcunt, non tuo tantum regno (cujus maximam partem occupatam tenent) inhiantes, ſed tuæ etiam inſidiantes ſaluti. Saltem ſi in ſua cauſſa propugnanda paulò moderatiùs & humanius, ut patriæ religioniſque ſtudioſi aliquantulum viderentur, ſe gererent. At eáne eſt recta & legitima religionis propugnandæ, & hæreſeos, cujus tuā Majeſtatem falsò inſimulant, ſanandæ & extirpandæ via? Ad has etiam tam multas injurias accedunt Papæ Romani Bullæ, &

contor-

contorta in te tuoſq; omnes fulmina, quibus téq; vulgo rerum imperito odioſum & exe-crandum reddere, tuoſq; tibi addictiſsimos cives à tuæ, ſi poſsint, ſalutis & dignitatis propugnatione avocare tentant. At, ô Chriſtianiſs. & potētiſs. Rex, & tua cauſſa iuſtiſſima eſt, & ſancta legitimaq; illius defendēdæ ratio. Regni enim ſucceſsio in nullam jam cōtroverſiam dubitationēq; vocatur. At de religione, inquiunt, agitur: Verùm religio non armis, ſed argumentis dijudicanda eſt: non perduellione, ſed ſacra ſcriptura vindicanda: non impio bello, ſed pio concilio illuſtranda & comprobanda eſt. Rationi autē, ſcripturæ ſacræ, concilio iampridem te erudiendum offers, iiſq; libenter ceſſurum & regiè & ſanctè aſſeris: ut graviſsimis ſcriptis ſæpe teſtificatus es, & præcipuè Declarationibus aliquot (fideliſsimis tui candoris, ingenii, conſilii & propoſiti teſtibus) quas ideo nō ita pridem Latinas feci, ut non Gallis tantùm, ſed aliis etiam omnibus, ad quas eæ pervenirent, cauſſæ tuæ veritas & æquitas pateficeret. Præterea cùm vir quidam pius & eruditus, idemq; tui obſervantiſsimus edito lingua vernacula libro erudi-

tè cauſſam tuam confirmaſſet, & omnia, quæ contrà objiciuntur, verè ac perſpicuè refutaſſet: illũ ego eadem ratione motus, in Latinum etiam ſermonem converti, unde cæteræ nationes abundè diſcerent, quàm juſta tua cauſſa eſſet, & quàm injuſta horum bellorum occaſio, ut re tota penitus comperta, ad juſtiſsimam tui defenſionem unà tecum ſuſcipiendam excitarentur. Cùm enim cõjurati iſti nec rei veritate, nec juſtitia, nec pietate, nec conſiliis, nec æquiſsimis à te propoſitis conditionibus à nefario ſuo cõſilio abſtrahi poſsint, ſed injuſtis armis regnum tuũ magis ac magis uſurpare, & ad Hiſpanum transferre pergant, atque in ea re modis, artibus, machiniſq; omnibus enitantur: AEquum eſt profectò atque adeò neceſſe, pientiſsime Rex patriæq; amantiſsime, ut, ſi & tuæ, & tuorum, totiuſq; regni ſaluti conſultum velis, juſtam cauſſam juſtis rationibus neceſſariiſq; armis propugnes, regnum tuum è luporum iſtorum faucibus eripias, bonos tam indigna & atrocia tecum paſſos recrees, eos patriæ, iiſq; patriam reſtituas: atq; pietatem & juſtitiam (quò tua conſilia & arma omnino ſpectant) conjuratorum perfidia &

dia & pertinacia afflictas ac profligatas erigas & ſtabilias, pacémq; ſolidam, quantùm in te erit, conſtituas. Aſt reſtat unus non tibi quidem, qui meliora & ſapis & ſentis, ſed tuis tum Gallis, tum externis etiam aliquot, veteris hiſtoriæ & cognitionis rerum non ſatis peritis, à Sfondrato nuper injectus ſcrupulus, unde fortaſſe aliqua cauſſæ tuæ minùs conſtanter ab illis propugnandæ occaſio naſci poſſit. Verum huic quoq; malo ab eodem ſuperioris libri auctore, præſens hoc pio ſimul & erudito libello remedium adfertur, quo bullarum iſtarum vanitas oſtenditur, infirmiorũ animi adverſus hos inanes metus confirmantur, atque ad cauſſam tuam alacriter fortitérq; defendẽdam tum optimis, tum veriſſimis exemplis edocti excitantur: Libri hujus probè intellecti utilitas & neceſſitas, tum piorum tuiq; amantiſſimorum virorum, qui de eo Latinè vertendo mecum egerunt, conſilium & auctoritas: denique (quod dicere primò debui) ſumma mea erga tuam Majeſtatem obſervantia, illique obſequendi & patriæ pro mea parte conſulendi voluntas huc me adduxerunt, ut eum etiam in Latinum ſermonem

converterem: unde Germania quidem tota, Anglia, Scotia, Helvetiorum gens in fide, in ſancta hac ſocietate, in propoſito ſuſceptoque noſtri defendendi conſilio permaneant: magna verò Italiæ pars, & Hiſpania totà hujus regis & regni, immo Chriſti & religionis veræ hoſtes, aut ſapere diſcāt, aut quod nobis exitium machinantur, ſibi ipſis certò impendere ſciant. Tu verò, rex Chriſtianiſſime, optima conſcientia, cauſſæ æquitate, bonorū omnium precibus, fortiſſimorum populorum tum Gallorum tum externorum præſidiis, ſed Dei imprimis, cujus & cauſſa (non tua tantùm) & nomen & cultus hîc aguntur, bonitate & miſericordia, juſtitiaque nixus, ridiculis iſtis Bullis, & infeſtis hoſtium armis contemptis, fortiter, ut facis, in hanc cauſſam incumbe: nec priùs à juſtiſſima tui, regnique defenſione piè & neceſſariò à te ſuſcepta deſiſte, quàm hac tota conjuratione, cōjuratiſque omnibus funditùs extinctis, Deo ſuus honos, Eccleſiæ ſua dignitas, Galliæ ſua libertas per te tuorum votorum compotem factum reſtituatur & conſtet. Quod Deus Opt. Max. quo tu præcipuè uno & niteris & confidis, faxit,

ac vi-

ac vitam tibi tuiſque omnibus longiſſimam & feliciſſimam largiatur. Vale ô Rex Chriſtianiſſime, atque hunc (quem mihi unum vendico) vertendi alieni operis laborem à me tua gratia ſuſceptum, tuæque etiam Majeſtati dicatum, ſummiſſeque oblatum pro tuo ſingulari candore, & verè regia humanitate, ſerena fronte accipe. Sedani è Muſeo noſtro 2 Auguſti 1591.

Tuſſ. Berchetus pio & candido Lectori S.

MIRANTUR *hodie multi quónam malo genio, quóve fato noſtro bella hæc civilia aut nata ſint, aut alantur tandiu, & magis in dies augeãtur, itaque propagentur & confirmentur, ut nullis quæcunque opponantur, nec opibus, nec viribus, nec rationibus, nec machinis labefactari, percelli, interiréque omnino poßint. Non abs re quidem id mirantur, & dolent etiam, ob rei, quæ tam multa ſecum mala invehat, & pietati iuſtitiæque interitum minetur, diuturnitatem & magnitudinem. Verùm ſi admiratores illi, & animorum noſtrorum pravitatem, & corruptelam morum, & vitæ labem, ac gravißima, quibus ea tota ſcatet ac ſordet, vulnera ſibi ob oculos ponant, &, quod proximum eſt, in tot ac tantis, quibus laboramus, morbis nullam ferè ſanitatis ſpeciem & ſpem reliquam eſſe conſiderent, non amplius mirabuntur: ſed dolebunt nihilominus, quòd de morbis noſtris curandis nullo modo nec cogitemus, nec laboremus. Vitia hæc ſunt, ut uno verbo dicam, & ſcelera, bellorum & calamitatum fons & caput: quibus niſi extirpatis, nullus miſeriarũ finis ſperandus videtur. Non perſequar omnia,*

omnia, quia & infinita ſunt & alibi ab aliis explicata ſatis, ſed majori quidem illorum, qui ſapienter ea diſſeruerunt, & nos ad meliora erudierunt, laude, quàm noſtra, qui nec ullis præceptis moniti ſapere, nec ullis malis affecti reſipiſcere poſſumus, utilitate. Et quid pluribus commemorandis tempus teram, cùm, ſi avaritiam & ambitionem teterrimas animorum peſtes, unã bellorum cauſſam eſſe dixero, complexus omnia fuiſſe videar? Hic unus malus genius eſt, qui nos tandiu vexat: hoc ipſum eſt illud factum, quod & privatis rebus detrimentum, & publicis exitium adfert. Infeſtus ille eſt morbus, qui pietati & juſtitiæ, qui Galliæ noſtræ, qui Eccleſiæ univerſæ extremam, ſi quâ poſſit, perniciem machinatur. Quis enim jam tanta aut cæcitate, aut ſtupore, aut perverſitate eſt, qui non videat, non ſentiat & fateatur impiæ iſtius & perfidæ conjurationis cauſſam unicam eſſe ambitiònem, & hujus comitem avaritiam? excipio conjuratos ipſos, qui ſpecioſum religionis (cujus ſe vindices profitentur) nomen nobis obtendunt, & eâ ſe unâ permoveri ad capeſſendum hoc bellum dicunt, ut ea in antiquam ſcilicet dignitatem ſuam reſtituatur. At eos ipſos potius teſtor, ſi modò conſcientiâ convicti, quod ſentiunt, apertè eloquivelint, ánnon religionẽ evertant potius quàm ſtabiliant: ánnon Eccleſiam expugnent potius quàm propugnent: ánnon majorem uſurpandi regni, quam vindicandæ pietatis curam gerant: ánnon majorem Hiſpani, quàm Chriſti rationem ha-

beant: ánnon deniq; magis de privata re augenda, quàm de publica aut ornanda aut amplificanda laborent? De iis etiam ipſis, ſi modò quid ſapiunt, quæro, an ea, quam ineunt, vera & legitima ſit reſtituendæ, ſi collapſa eſt, religionis via & ratio? Certè priſcos pietatis tum fundandæ & ædificandæ auctores, Deum, Prophetas, Chriſtum, Apoſtolos, & alios pios Doctores: tum ejuſdem confirmandæ adjutores, ut Imperatores, Reges, Principes, piaſque Reſpublicas, & populos ſi conſulunt & audiunt, longè aliam viã inibunt, longè aliam rationem ſequentur. Sed (ut non minùs verè quam feſtivè dicitur) famelicus venter auribus caret: *vaſana illa & habendi & dominandi fames nihil audit, donec plenè ſatiata fuerit, ſi plenè tamen unquam ſatiari poteſt: quæ contrà quò plura abſorbuit, eò plura appetere, & gazas gazis, regnaque regnis cumulare & ſolet & gaudet. Sed mittamus jam conjuratorum ſordes ac perfidiam: & ad nos ipſos, qui puriores videri volumus & fideliores haberi, jamjam veniamus. Ingenuè fateamur neceſſe eſt nos hujus culpæ, vel graviſſimi potius ſceleris conſcios & ſocios eſſe, qui naſcens hujus impiæ conjurationis monſtrum non oppreſſimus, & jam natum, ne adoleſceret, non extinximus: immo illi cùm naſcenti (ea fuit noſtra ſecordia) præſtò fuimus, tum quæ noſtra aut perverſitas, aut inertia, aut perfidia fuit, natum aluimus, & eò uſque eveximus, ut jam nec opprimi, nec extingui poſſe videatur.*

Alii

Alii enim de rei exitu dubii, medii & ſecuri deſident: alii pecunia corrupti in propriam perniciem ruunt: alii honoribus inhiantes patriam produnt, & libertatem ſervitute, Hiſpanum crudeliſſimum ſuperbiſſimumque tyrannum, Gallo humaniſſimo & moderatiſſimo rege commutant: pietatis, libertatis, fidei, in patriam & ſuos, ſeque adeò ipſos amoris & officii, naturæ denique totius obliti, neque ſolùm, ſed hoſtes potius, vexatores, & afflictores infeſtiſſimi. Hæc igitur tanta malorum gravitatis & diuturnitatis cauſſa breviter explicata eſto. Neque enim mihi declamatio ad hæc dilatanda inſtituta eſt, ſed præfatio, quæ brevitate cõtenta, contractiorem me eſſe jubet, quam & rei natura, & meæ conſuetudinis atque inſtituti ratio ferant. Huiuſce tamen diuturnitatis cauſſam alteram ſi poſtulas, hanc verè ſubjiciam: Nempe Hiſpanum regem, atque Romanum Pontificem, illius, de qua diximus, ambitionis & avaritiæ miniſtros & inſtrumenta præcipua, vel potius artifices & architectos ſummos: quorum ille ſuis nummis, hic ſuis Bullis, uterque ſeditione, dolis, ſcelere, atque libidine, & ira quidvis permiſcet, captat, corrumpit, rapit, perdit, donec & omnes & omnia ſuæ tyrannidi ſubjecerit, & ita quidem afflixerit ac proſtraverit, ut nulla unquam ratione ne exurgere quidem, nedum conſiſtere poſſimus. Mirum tamen iſtud & perquam deplorandum, quòd nos in tanta & injuriæ indignitate, & mali gravitate, priſtinæ virtutis

& libertatis immemores, Marranis iſtis & mercenariis Marranorum ſatellitibus & mancipiis Sabaudis, Lotharingis, & Guiſiis noſtras opes, vires, & animos tam frigidè & lentè opponamus. Turpiſſimum hoc quoque & pæne ridiculum, quòd neſcio quos Caprarios & Sfondratos Bullis, hoc eſt meris nugis (quibus ne pueri quidem hodie moventur) armatos ſic reformidemus: quos potius Majorum noſtrorum exemplo ridere, perſequi & multare decuit. Sed Hiſpanũ fraudibus, inſidiis, tyrãnide, & nummis, quam gladiis, virtute & viribus validiorem ac formidabiliorẽ jam omittamus: redeamus ad Romanos pontifices rerum omnium Dominos, qui nec Chriſti nomine, nec religionis cauſſa moti, ſed unâ tantùm avaritia & ambitione, atque eorum à quibus ſpernuntur, & de ea, quam ſibi immeritò arrogant, dignitate deturbantur; ulciſcendorum cupiditate abrepti, has nobis turbas faciunt, has tragœdias excitant, has bellorum civilium faces accendunt, ut ſoli ſine controverſia dominentur, & nos ſuis artibus; ſi conſequi id poſſint, ad Barbariem & ignorantiã redactos; ſuis Bullis & excõmunicationibus Panico metu terreãt, & ita ſuis pedibus ſubjiciant, ut ne hiſcere quidem audeamus. Notum eſt omnibus, quomodo Germanos Imperatores quondã habuerint, donec priſtinæ virtutis memores ſe tandem collegerunt, & pontificiis iſtis Bullis forti animo reſtiterunt. Quid de Gallis noſtris dicam? ſed tũ res ex Annalibus noſtris ſatis cognita, tum propoſita

mihi

mihi brevitas decôri me monent, atque ad multa, quæ ex hoc libello & aliis nuper editis peti debent, prætermittenda hortantur: ut quod præſentis inſtituti magis proprium eſſe, & ad libri argumentum pertinere videtur, id maximè attingam. Non igitur repetam Bonifacios, Benedictos, Julios, Gregorios, & cæteros ejuſdem furoris ambitionis & tyrannidis Pontifices: ſed de Sixto tantummodò agam. Deum immortalem! quo in regem noſtrum & Henricum III, quem ſuis cōſiliis trucidandum curavit, furore eſt debacchatus? quo animi impetu correptus in utrūque ſæviit? At Dei, qui ejus tela retudit, bonitate inanes fuerunt illius conatus, & bruta omninò fulmina. Verum enimverò dum animo ſuo morem gerit, dum Hiſpani libidini ſervit, dum Eccleſiæ Romanæ dignitatem & ſacræ ſedis autoritatem tuetur, pius eſſe pontifex, & verus Petri ſucceſſor prædicatur: Immortalitate etiam & Divorum conſortio dignus putatur. At Urba*nus illius ſucceſſor ingenio longè diſſimili præditus, & ad pacem quam ad bellū propenſior, quia minùs à natura ad furioſa Sixti cōſilia exequēdā comparatus & aptus eſſe videbatur, cùm paucos tantùm dies in ſede Pontificia moratus eſſet, à cōjuratis, quorum cauſſam nec probabat nec promovere curabat, è medio ſublatus eſt. Sfondratus in Papatum illi ſucceſſit, qui ne in* Urba*ni vicem ſuccederet, & ne Hiſpani & Hiſpanæ factionis expectationem falleret, atrociſſima & graviſſima quæque in Galliæ regem regnumque*

ipſum machinari, & quidquid auctoritatis ac potentiæ ſui deceſſores ſibi uſurparunt, ad utriuſque perniciem & everſionem conferre decrevit. In Gallia, Nobilitas, & reliqui fideles Galli ſeſe erga regem ſuum optimè Dei beneficio animatos eſſe oſtendunt: unde conjurati & familiæ regiæ interitum, & Gallici regni ad Hiſpanum abalienationem, quam jamdudum cogitant & moliuntur, ſe poſſe unquam aſſequi deſperant: Nullum verò præſentius efficaciuſq; remedium eſſe uſpiam putarunt, quam ſi Papa veterem illum & rubiginoſum gladium, quo majores ipſius inſtructi cum Germaniæ principibus & aliis bella geſſerũt, expromeret: atq; ſua tonitrua & fulmina maximo cum ſonitu & fragore ubique audienda ad terrendos hominũ animos, & aliquem religionis ſcrupulum iis injiciendum, contorqueret: quo perculſi & perturbati, ſingularem ſuam, omnia quæ a Deo mandantur officia regi ac regno præſtandi voluntatem (quam hactenus perpetuam & conſtantem habuerunt) immutarent, planéque abjicerent. Sfondratus præclarum illud Hiſpani & Galliæ conjuratorum conſilium ſequutus, à noviſſimis Martiis Calendis duas Monitorias Bullas ſtylo Papali à ſe compoſitas Rhemos per Marcilium Landrianum Referendarium ſuum hoc maximè conſilio & animo miſit, ut eas per totam poſtea Galliam diſpergeret, quæ veneno ſuo magis ac magis imbuta, conjurationem vehementius confirmaret. Ex iis altera ad Nobilitatem & reliquum

popu-

populum, Altera ad Eccleſiaſticos & ad Cardinales maximè, qui ſtant cum rege, mittitur. Quæris, lector, ad quem finem? Dicam hic paucis, quod fuſius poſtea auctor proponet ac refutabit. Papa unica religionis ſpecie, & hæreſeos (quam impudentiſſimè conjurati per calumniam & maliciam confingunt, ſuæque in regem perfidiæ falſiſſimè prætexunt) crimine ductus, nulla omnino nec regii juris, quod nullo pacto convelli poteſt, nec divini mandati, quod nominatim de obedientia regibus & principibus exhibenda ſancitum eſt, ratione habita, tum hos tum illos admonet, immo & imperat, ut à rege ſi non jam defecerint, quamprimùm deficiant, atque ad alium recipiendum colendumque ſe comparent. Quem (inquies) regem nobis conſtituere in animo habet? Hiſpanum, inquam, cui totus hic deſudatur labor, ad cujus ſitim non prorſus quidem ſedandam (unus enim Hiſpano regi non ſufficit orbis) *ſed nonnihil reſtinguendam hæc tota conjuratio conflata eſt: hæc arma, hi exercitus, hæ faces ſpectant. Vide quàm verè Sfondratus* CHRISTUM *ſpiret,* PETRUM *referat, utriuſque modeſtiam ſapiat, & imitetur: qui non contentus hæc nefariè monuiſſe, militariter etiam vel tyrannicè potius comminatur, niſi certo & à ſe præſcripto tempore imperanti ſibi pareatur, eos omnes execraturum, atque ad tartara ipſa detruſurum, Eccleſiaſticis ſacerdotia ſua erepturum, denique*

rerum omnium ſacrarum communione & uſu iis omnibus interdicturum. Sani quidem homines Sfondratum ut inſanum & furioſum meritò ridebunt, qui talia præter fas & ius omne audeat: At cæteri, iique ab nimiùm multi, qui, quàm inania hæc Paparum fulmina ſint, quàm parvi ea veteres Galli fecerint, quamque vana ſit tanta iſta, quam nobis oſtentant, poteſtas & auctoritas, non ſatis intelligunt: ut ne animo conſternati & regi, & regno, & ſibi ipſis deſint, has brutas vanaſque minas libri hujus auctor erudito ſanè & pio ſcripto eludit, atque tum graviſſimis rationibus è ſacra maximè ſcriptura petitis, tum Regum exemplis, tum Senatuũ & Academiarum Decretis ex Gallica hiſtoria depromptis, nefarios iſtos Sfondrati cæterorumque ejuſmodi conatus accuratiſſimè retundit: ac docet, quantùm hæc Papæ mandata cum Dei, cujus ſe vicarium mentitur, pugnent, quàm impudenter etiam & falsò conjurati, omni vero prætextu deſtituti, regem & hæreticum, & Eccleſiæ hoſtem incuſent. Hanc autem reſponſionem auctor Gallis primò ac propriè deſtinavit, in eorumque potiſſimum gratiam & uſum Gallicè conſcripſit, & ita quidem clarè & perſpicuè, ut ab ignaris etiam facilè intelligi poſſit. At ob rei, quæ in eo tractatur, gravitatem, & eam quæ inde ad omnes manare poteſt, utilitatem, digniſſimum opus eſſe judicavi, quod Latinæ linguæ beneficio ad externos etiam transferretur. Nam bellorum quidem civilium, quibus Gallia flagrat,

grat,

grat, rumores ubique terrarum diſſeminati ſunt. ſed dubium non eſt, quin multi ſpecioſas iſtas (quales à Catilinariis obtenduntur) conjurationis faciendæ, ſtatuſque noſtri perturbandi cauſſas ignorent: quibus perſanè gratum futurum eſſe puto, ſi eas verè, ut hìc ediſſeruntur, & planè intelligant, & certiùs de iis ſermonem inter ſe conferant, atq; miſeriis noſtris vèhementius cõmoti ſi non opibus & viribus, certè precibus nos juvent. At hoc me ad hunc vertendi laborem multò magis impulit, quòd principũ & Rerumpubl. omnium chriſtianarum cauſſa cum noſtra ſimul agatur. Gallia enim à conjuratis bello impio & miſerando prima appetitur. Illic Papa cives adverſus regem concitat, alios etiam à ſuis conſiliis non valdè alienos & ad rebellionem cõfirmandam ſatis propenſos fulminibus territat, quò facta publici ſtatus mutatione, regnũ Gallicum in Hiſpani regis ditionem & poteſtatem redigat. Quod quidem ſi (ut jamdudum machinatur) hoc modo aſſequatur, viam ad cætera imperia ſibi eadem ratione ſubjicienda patefactam & perfacilem eſſe putat. Operæ verò eſt pretium ea de re principes & Reſpublicas certiores fieri, ut ſibi ſuiſq; rationibus diligenter conſulant, & ex noſtris calamitatibus, quod ſibi ex uſu futurum ſit, periculum (ut ille monet) faciant. Cumq; Deo ſuppliciũ, ulciſcendi ſui cauſſa, de nobis ſumpturo viſum ita decretumq; fuerit, ut funeſta hæc fax in mediis regni noſtri viſceribus primùm accendatur: eſt principum omnium, ſi bene ſecum agi

velint, munus, ad hoc reſtinguendum, quo Gallicum regnum miſerè deflagrat, incendiũ, priuſquam ejus ſcintillas in ſua ipſorum tecta immitti videant, nobis ſuccurrere, præſentemq́, opem ferre. Nemine certè tanta ingenii tarditate ac ſtupore, tanta etiàm judicii debilitate eſſe puto, qui neſciat, quanta ſit Hiſpanorum ambitio, ac dominandi libido: quique apertè non videat eam eſſe unam illorum mentẽ, eóque tantum illorum cogitationes & conſilia ſpectare, ut Catholici reges ubiq́, terrarum evadant. Germania, Anglia, & aliæ ſatis multæ ditiones id jã expertæ fuerunt. Illi autem, quò faciliùs optata conſequantur, Papas ad nutum, arbitriumq́, ſuum fingunt, paratoſq́, habent, necnon eorũ Bullas & fulmina (efficaciſſimas ad ſuperſtitioſum & imperitũ vulgus contra Principes religionis nomine concitandum machinas) ut olim, ſic & nunc totis viribus adhibent. Quod conſilium ſi ex eorũ animi ſententia in hoc regno ſucceſſerit, hoc profectò exemplum plures in eandem poſtea calamitatẽ trahet, eritq́, nõ mediocrè põtificiæ poteſtatis argumentũ. Bullæ, quas Papa Sfondratus ad nos dedit, nuncupantur Monitoriæ. Et verè quidẽ Monitoriæ ſunt: quibus nimirum Principes omnes admonẽtur ut toto pectore de ſuis rebus cogitent, atq́, furioſa iſta execrandorum perduellium, qui omni ſtudio & conatu ad regnorum & Principatuum everſionem perniciemq́, incumbunt, conſilia ſeriò & ſedulò animadvertant, quò à comparatis per eos inſidiis, certiſſimáq́, ruina præcavere ſibi poſſint.

poſſint. Ego verò præpotentem illum Deum imperiorum auctorem ac propugnatorem omnibus precibus obſecro, ut hoc regnum cæteróſq; principatus ac Reſpublicas ſalvas & incolumes conſervet, ac pro ſumma, qua valet, potentia, Paparum & conjuratorum furores coerceat, ut antiqua illa & ſalutari Chriſtianæ Eccleſiæ tranquillitate reſtituta, Pietas & Juſtitia, quæ ab his bellis oppreſſæ & extinctæ omnino jacent, ad ejus nominis gloriam feliciſſimè ubiq; locorũ denuò excitentur & vigeant. Atq; hæc pro libri quidem mole, quæ non valde magna eſt, & præfationis etiam (cujus, ut ille ſapienter præcipit, evitanda eſt immodica longitudo, ne in caput excreviſſe videatur) ratione, nimis fortaſſe multa: ſed pro argumenti quod præſens calamitas ſuppeditat ubertate & copia, nimis certè pauca dicta ſunt. Verùm & decôri & meæ quoque imbecillitatis ratio habenda fuit, & nimia illa, qua ſum antea in eodem ferè argumento uſus, reprimenda luxuries. Hoc autem, candide lector, qualecunque eſt, æquo animo accipies, & ſiqua hic aut minùs propriè & eleganter dicta, aut non ſatis continuè & venuſtè contexta (qualia eſſe multa fateor) te offendent, ea vel commodè transferendi difficultati, vel argumenti generi, vel meæ potius imbecillitati tribues: atque huic in tuam gratiam ſuſcepto labori, meóq; in publicam utilitatem ſtudio gratulaberis. E Muſeo noſtro 4 Auguſti 1591. Sedani.

DE DUPLICI DIPLOMATE PONTIFICIO, QUOD BULLAM VOCANT, ORNATISſimi cuiuſdam viri carmen.

TV qui bullato duplici ceu fulmine Francos
Inſanus terres, nec te cœleſtia terrent
Fulmina, quæ exitiũ præſens tibi, Papa, minãtur,
Ecquid agis? Furiæ te agitant. Te perdite perdis,
Et proprio iugulas gladio, dum fana profanas,
Sacrataſque tuum ad nutum vis claudier ædes
Cœlorum, ut portas. Petri eſt hoc clavibus uti
(Si placet id ſuperis.) unde hæc tua tãta poteſtas
Devotis divûm & regum interdicere ſacra?
At quis cordatus te fulmineo ore boantem
Sfondratũ iam ferre queat? quid tu niſi Bulla es,
Verè homo peccati? cum Bullis teque tuiſque,
Atq; tuo (quis iã timeat?) cũ fulmine, terras (tet,
Quo quatis, Altitonãs detrusũ ad Tartara mit-
Pro duplici ergo tuo Diploma hoc accipe ſimplex:
At duplo & maior te mox tua pœna ſequetur.
Rarò antecedentem ſceleſtum
Deſeruit pœna pede claudo. Horat.

IN BULLAM GREGORII SFONDRATI.

VT Pelago inſurgit mox tempeſtate coorta
Bulla recens, tumidis & levis extat aquis:

Flucti-

Fluctibus illudit, plenoque audentior orbe
Enatat, & variis diſilit illa modis.
Mox ruit & præceps propenſo ad littora fluctu,
Confracta in ſpumas naufraga tota fluit.
E ſpumis rurſum tenueis vaneſcit in auras,
Et qua demum orta eſt, deficit ipſa die.
Hæc tua ſic noſtris nuper Sfondrate ſuperſtat,
Ingruit, inſultat Bulla proterva malis.
Huc illuc pavidum in vulgus diffuſa pererrat
More ſuo, atque animos concutit illa leves.
Protinus at ſacro correpta furore ſenatus,
Devota eſt diris impia Bulla ſuis.
Sciſſa minutatim, pedibus calcata, repentè
Omnibus hæc Bulla eſt fabula facta locis.
Fabula quinetiam in ventos peritura receſſit,
Sic bullas idem caſus & ortus habet.
Et tu hæc Dive vocas tua fulmina? tu hiſce mo-
His cogi Francos in tua vota iubes? (neri
Scilicet hæc fortes metuent ludibria Franci,
Subſcribent monitis in ſua damna tuis.
Gallia quæ toties hæc plumbea tela retudit,
Victrix devictas mox dabit ipſa manus.
Ergo age Sfondrata cum Bulla, Bulla Gregori
Cumque hac Bullarum pagina tota crepet.
Sint procul à Francis Bullæ levitaſq; timorque,
Sit tua bullatis Bulla timenda tuis.

PIUM CONSILIUM SUPER PAPÆ SFONDRATI DICTI GREGORII DECIMI QUARTI

Monitorialibus, ut vocant, Bullis, & Excommunicationis atque interdicti in Galliæ regem, Eccleſiam, & regnum minis, è Francorum maiorum noſtrorum exemplis in rebus iiſdem repetitum.

QUANQUAM & tempus & hoſtium actiones, ipſorum conſilia ita patefecerunt atque illuſtrarunt, ut nullum iam artificium religioniſque prętextus obſtet, quo minus apertè omnes videant illos eò tantùm ſpectare, ut hoc regnum ad Hiſpanos transferant, noſque univerſos ad miſerrimam ſervitutem redigant: ſperandúmq; ſit, novum iſtum Pontificiarum Bullarum conatum nihil maius quàm antea effecturum: Ego tamen veris ac fidelibus Gallis operæ me pretium facturũ putavi, ſi eos hac tantilla hiſtoriarum collectione nonnihil

nihil iuvarem, maiorumq; noſtrorum exempla iis ante oculos proponerem, ut ſuper illis, qui de diro illo Papæ programmate habentur, ſermonibus & controverſiis, eorum, qui à iuſta cauſſa ſtant, fidem confirmem, & eos qui ab ea defecerunt, officij ſui admoneam. Noſtri huiuſce regni ſtatus à mille & ducentis annis ad hæc uſque tempora cum ſuaviſſima & ſingulari libertate conſeruatus eſt: neque id tamen ſine graviſſimis offenſionibus & iniuriis, quibus alioqui firmiſſima quæq; & florẽtiſſima mundi imperia obnoxia ſunt. Hîc verò nihil conſultius cogitari, fieriq; utilius poteſt, quàm ſi attentè diſpiciamus, quid patres noſtri præſtiterint, ut ab omnibus caſibus & periculis, & iis maximè, quæ à Roma fatali & infeſta Galliæ hoſte emanarẽt, & unde nobis per priſcos illos Romanos primum ſervitutis iugum impoſitum eſſet, ſe ſartos tectoſq; tuerentur: ut id, quo nihil carius & antiquius habere conuenit, eadem prudentia & conſilio, iiſdemq; artibus & rationibus, qui-

bus nobis hactenus illud conſervarũt, retineamus. Verùm, nõ omnibus hiſtorias, ex quibus perſpicere hoc licet, videre contigit. Permulti interim procul dubio, (quidquid hoſtes ſermonibus ſuis eructent) ſummo & ſui in regẽ obſequij, &, cùm ſuæ libertatis, tum Regiæ dignitatis ac ſplendoris propugnandi deſiderio tenentur: qui tamen idipſum multo alacrius proculdubio pręſtarent, ſi ſcrupuli quidam, qui, quũ de Roma, de Papa & Religione agitur, eos adhuc malè habent, illis ex animo evellerentur. Alij, qui Urbes ab hoſtibus occupatas incolunt, ad ſeſe coniuratorum perfidia diſtractos, rurſus in priſtinam concordiam, conſenſionẽq; reducendos diligẽtius multo incumberent, ſi prætextus iſte, quo faſcinati tandiu obtorpeſcunt, & quo eorũ aures ab iſtis ſeditionum facibus, & regni proditoribus aſſiduè complentur, ex illorum animis eximeretur. In hoc ergo potiſſimum elaborare, & ad publicam hanc cauſſam, ad quam defendẽdam optimi quique, patriæq; amantes viri,

viri, ſummo ſtudio conſpirarunt, pro virili parte aliquid etiam conferre volui. Res equidem tanti refert, ut nulla alia unquam antea magis. Agitur enim hoc ab aduerſariis, ut ſumma & à regis auctoritate planè diverſa, in hoc regno conſtituatur dominatio. Agitur hoc etiam, ut ſtatus mutatio fiat, quæ certè omnes regni partes ſecum trahat neceſſe eſt. Mortalis hominis mandatũ, Dei mandato planè opponitur: unde nobis magnopere metuendũ, nequid hîc offendamus, quod extremam regno perniciem adferat, niſi maturè nobis præcaveamus. Id ſanè ad noſtros omnium animos excitandos, & ad curam de libertate ſaluteq; noſtra ſeriò habendam plurimùm valere debet. Quam quidem ad rem ut adjumenti aliquid hominibus noſtris adferã, ego eorum, quæ in hoc aliquando regno in ejuſmodi caſibus cõtigerunt, hiſtorias lectoribus ante oculos fideliter cõſtituam, atq; ediſſeram quo ſe modo majores noſtri geſſerint, quum Papæ ſua fulmina hoc conſilio immiſerunt,

ut noſtris regibus, eorumq; poteſtati ſubjectis ſacrorum communione interdicerent. Quoniá verò nobis hinc conſtabit, priſcos illos germanoſque Gallos ejusmodi conſiliis nefariiſque molitionibus fortiſſimè ſemper reſtitiſſe, atq; Papam ipſum, ipſiuſq; Bullas Romam amandaſſe, cùm tantã illius, quam in ſe uſurpare conabatur, tyrannidem ferre nõ poſſent: Secundo hujus libelli capite rationes, quæ eos ad id impulerunt, & quid nobis quoq; in iis obſervandum ſit, pertractabo. Deniq; omnia ad eam rem, quæ hodie in controverſia & contentione verſatur, acommodabo & referam, doceboque, ad id, quod Deus iubet, præſtandum, atq; ad regni decus & dignitatem unà cum libertate noſtra conſervandam, nullũ uſquam præſentius præſtantiuſque remedium dari poſſe, quàm ſi eodem planè, quo illi, & animo & fide ſimus.

PRI-

PRIMA PARS;

Hiſtoriarum quarundam, in quibus de Paparum Bullis & excommunicationibus agitur, Epitome.

BREVITATIS, quàm mihi in hoc ſcripto propoſui, ratio non fert, ut quidquid in veterum monimentis de Paparum adverſus reges noſtros regnumque noſtrum contentionibus extat, id colligam: hoc mihi jam ſatis eſſe videtur, ſi ea de re tria, aut ad ſummum quatuor maximè inſignia è multis exempla proponam. Quotieſcunque enim hæc quæſtio in controverſiam vocari cœpit, toties & eodẽ prorſus modo diſceptata fuit. Cum igitur Papæ principem ubique locum & auctoritatem tenere, atque principum & principatuum, imperiorúmq; univerſè & cum ſummo jure in rebus humanis æquè ac divinis dominos eſſe in animum ſuum induxiſſent: tardius aliquanto in Gallicis regibus, quàm in Germanis Imperatoribus & aliis Monarchis conatus vireſq; ſuas exprõpſe-

runt. Nam ab initio regum noſtrorū ope atq; opera in rem ſuam uſi ſunt, atque Pipinum, deinde Carolum magnum, eorumq; ſucceſſores ad Principatum ſuum cōſtituendum in Italiam arceſſiverunt. Tunc verò ſummum in principes noſtros honorem, ſummiſſionē & obſequium tum oratione, tū vultu geſtúq; toto præ ſe ferebant. Atenim poſtquam illis ita uſi vel potius abuſi fuiſſent, & omnibus aliis principibus atque ipſis adeò Germaniæ Imperatoribus formidoloſos ſeſe reddidiſſent, tunc eos, quibus ſuam omnem illam amplitudinem debebant, non modò non curarunt, ſed ne meminerunt quidem: quin potius militis, qui à ruſtico benignè acceptus lautéque tractatus, in illius ædibus & fortunis dominari tentat, more & exemplo ſeſe omnino geſſerunt. Primus autem, quem hîc cōmemorabo, illorū conatus adverſus Philippum Auguſtum extitit: taliſq; prorſus fuit, qualis in Chronicis extat, & ex Innocentii III, qui in hac tragœdia Papa erat, decretalibus colli-

colligitur. Richardo Angliæ rege defunĉto Joãnes, Santerrus diĉtus, regnũ occupavit, quod Arĉturus Britãnię dux jure hęreditario ſuũ eſſe contendebat, quòd ex majore natu ortus eſſet. Et quidẽ contẽtio eò progreſſa eſt, ut ipſe Arĉturus eorũ, quæ Angliæ reges feudi nomine ab imperio Gallico citra mare tenebant, poſſeſſionem viciſſim occupare aggreſſus ſit. Quod quidẽ Santerrus ille animadvertens, iurique ſuo diffidens, eum crudeliter interficiendum curavit. Arĉturi autẽ propinqui Britanniæq; proceres cædis auĉtorem ad ſupplicium à Philippo Auguſto depopoſcerunt, cuius & Joannes Santerrus & Arĉturus beneficiarij, cujuſque jurisdiĉtioni, eorum feudorum, quæ in Regno Francico poſſidebant, nomine obnoxii erant; præſertim cùm ea cædes in ipſius regis imperio patrata eſſet. Rex cauſſæ cognitionem iudiciũq; iis recuſare nec potuit, nec debuit: itaque jure agi cœptum in Patriciorũ Franciæ curia adverſus Joannem, dieſque illi diĉta eſt, ad quam ſe ipſe in ju-

dicio ſiſteret. Quod cum recuſaſſet, auditis teſtibus, cauſsâ tandem dirempta & ad extremũ perducta, regio procuratore palam poſtulãte, reus ob deſertos vadimonii dies damnatus, & ſuis prædiis ac ditione omni, cujus patronum & vindicem regẽ habebat, multatus eſt, iis omnibus fiſco adiudicatis. Hoc decretum factũ anno 1202. Rex ex eo decreto ducatus Aquitaniæ & Nortmanniæ, aliaq; ipſius Santerri clientelaria prædia in ſuam ditionem ac poteſtatem redegit: qua in re Deum ſibi adverſus multos, qui contrà niterentur, valde propitium habuit. Hîc, Joannes ſuis rebus ita ſe exutum, ac omni & jure & viribus, quibus tàle Patriciorum decretum convelleret, deſtitutum videns, ad Papam, cujus fulmina & excommunicationes potentiſſimis quibuſque Monarchis terrori tunc erant, confugiendum ſibi putavit. Papa Innocentius III accuratè, ut debuit, quàm iuſta illa cauſſa eſſet, nécne, quantamq; nomini ſuo infamię notam inureret, ſi & parricidam illum

rece-

receptaret, & legibus eriperet, expendere nihil quidquam penſi habuit: ſed occaſionem oblatam arripere, & in rē ſuam convertere maluit. Joannes ſiquidem eum venerabatur, illius ſe clientem profitebatur, ex fœdere tum ſuum illi regnum mancipabat, ſubditoſque ſuos tributarios facturum, tum Angliam illi beneficiariam & feudatariam habiturum ſe pollicebatur. Magna verò hæc erat poteſtatis Pontificię amplificatio, qua ad Angliam & Hyberniam uſque, Romani olim Imperii fines, eà protenderetur. Papa etiam vehementer lætabatur, datam hinc ſibi occaſionem eſſe, per quam & regem & regnum illius adoriretur. Sic enim, cum primùm regi ediceret, ut quod in ſuam ditionem tranſtulerat, id Joanni redderet: atq; ad id ſanciendum, excommunicationis, quæ tantam vim adverſus Imperatores ipſos jam habuerant, minas adderet, illum præ metu & ſua in illam ſedem obſervantia, imperio ſuo pariturum, indeque præclarum ſcilicet regum Galliæ & regni to-

tius ſub Paparum poteſtate & auctoritate cōſtituti, argumentum fore ſperabat. Ergo Pontificia illa ſanctitas Joannis cauſſam tuendam ſuſcipit, ſuoſque ad regem legatos cum his mandatis mittit, ut arma quamprimum ponat, & quidquid ex decreti auctoritate uſurpaverat, Joanni reſtituat: excōmunicationem, totiuſque regni interdictionem comminatus, niſi morem imperanti ſibi gereret. At prudens & cordatus rex ejuſmodi comminationibus nihil territus, magnam ſapientiſſimorum virorum, quos conſuleret, multitudinem cōvocavit. Res ab iis tota excutienda ac definiēda in medium adducitur, atq; hinc quidem, quid, quantumq; officii Papæ deberetur, illinc verò quanti momenti decretum illud eſſet, quanta cauſæ æquitas, quæ denique regis auctoritas, maturè diſpicitur. Ea re diligenter cōſiderata & perpenſa, conjunctis animis & ſententiis, datur tandem hoc regi cōſilium, ut ſpretis omnibus Papæ mandatis & minis, illi minimè obtemperet, atque ad futurum

turum concilium provocet. dictũ, factum. Papa verò ægerrimè omniũ ferens ſe adeò ſperni, principemq; tantæ audaciæ uſquam reperiri, qui jugũ ſuum, & ſacræ ſedi obſequium recuſare auderet, furore pro ſuo more abreptus, literas, quæ etiam nunc extant, ad Galliæ Clerum miſit, ſpecioſis quidem nominibus valde inſignes, ſed quæ verè ad eum contra Regem concitandum, populumq; ſeditionibus illius operâ & artibus diſtrahendũ, atque à ſua in regem fide & officio avertendum ſpectarent. Quid plura? omnium finitimorum principum, & Othonis Imperatoris maximè factionem ad ſe trahit, quacunque ratione ſibi conciliat, & Galliæ regnum à ſe proſcriptum ad prædam iis proponit. Illorum omnium copiis pòſt paulo in unum coactis, regnum Gallicũ in maximo ſanè diſcrimine verſabatur. Nihilominus tamen rex magno ſemper fortique animo fuit, omneſque & Papæ & factioſorum furores, cauſæ ſuæ bonitate fretus, contempſit. Similiter

etiam Clerus, nobilitas, univerſuſque populus, quidquid Papa in ipſis regni viſceribus moliretur, à ſua in regem fidelitate & obſequione minimùm quidem avocati unquam fuerunt. Non eſt tamen quòd quiſquam hinc ſuſpicetur regem non ſumma obedientia tum Epiſcopos tum reliquos ſacrorũ antiſtites proſecutum fuiſſe, ut in Yſſamberga prima ſua conjuge, quam repudiaverat, ſatis id docuit: nam & ádmonitionibus erga ſe adhibitis paruit, & Eccleſiaſticas cenſuras pertimuit. Verum ſimulatq; auctoritas illius peti cœpit, compertumq; eſt Papæ cogitationes & conſilia eò pertinere, ut poteſtatem ſuam & imperia ad noſtram uſque Galliam, quemadmodum alibi fecerat, nõ ſine & regiæ amplitudinis, & regni dignitatis, & Eccleſiæ libertatis detrimento proferret: Tunc verò rex cum ſummo totius populi conſenſu, nefariis Papæ conſiliis ſuam auctoritatẽ potentiamq; oppoſuit. Jam ad ſecundam alterius Philippi hiſtoriam veniamus.

Phi-

PHILIPPUS cognominatus Pulcher, Philippo Auguſto aliquot pòſt annis ſucceſſit. Eo regnãte, Romę quidam Papa fuit, eorum omniũ, qui in ea 1301
ſede unquam fuerunt, verſutiſſimus, ambitioſiſſimus, ſtatuum ac publicæ quietis perturbator infeſtiſſimus, atq; etiam furioſiſſimus. Ego autẽ de eo ita loquor, illius tẽporis ſcriptores, & eos maximè, qui Paparum vitas poſteritati prodiderũt, ſequutus. Bonifacius VIII ille ipſe fuit. Ille verò dolore dirũpebatur, quòd poteſtatis & auctoritatis tantũ, quantum appetebat, in Gallia non obtineret, atq; hoc unum cis Alpes regnum Paparũ ambitioni & tyrannidi reſiſteret. Ad id conſequendum, contentioniſq; faciendum initium, ex ſuis intimis, quo maximè uno confidebat ac nitebatur, quendã, cúmq; arrogantem ac inquietũ, & ad res novas ſpirantem adhibuit. Atque ut turbulentum iſtum cum majori dignitate & auctoritate in Gallia cõſtitueret, Toloſanũ Archiepiſcopatũ in duo membra ſecuit, novũq; Epiſcopatũ, quo illum ornaret,

Apameę, Gallię Narbonēſis urbe, creavit. Id factum regi nō admodū placuit, diſſimulatū tamen fuit. Novus ille Epiſcopus, ut viā ad ea quæ à Domino ſuo mandata habebat, perficiēnda ſibi muniret, multa in vulgus de rege ſpargere ac diſſeminare cœpit, eáq; probroſa & contumelioſa, per quæ odium illi conflaret, & de eo, qui meritò illi deferebatur, honore nōnihil delibaret: apertè palamq; dictitans, ſe nō in regis, ſed in Papæ imperio & poteſtate eſſe, ut cæteris Eccleſiaſticis viris ad idem audendū exemplo eſſet. Hiſtorici ajunt ejuſmodi ſermones de induſtria ab Epiſcopo illo jactatos fuiſſe, ut populus adverſus regem concitaretur. Ea verò tempora tunc difficillima erant: Nam ob maxima & diuturna, quæ rex adverſus Anglos ſuſtinuerat, & adhuc ſuſtinebat bella, populus graviſſimo novorum tributorum onere premebatur, cogebatúrq; rex alia atque alia illi ſubinde imponere: neq; ſolùm, ſed Eccleſiaſticorum etiam fidem atq; opem implorare, & ab iis pecunias, belli ſub-

li ſubſidia, flagitare. Cæterum, cum rex videret Apamenſem illum Epiſcopum in ſe magis ac magis indignâ intolerandáque licentia inſultare, novaq; ſubinde moliri, quibus regni ſtatum in Pontificis ſui gratiam labefactaret: poſtquam diutiſſimè tãtam inſolentiam pertulit, iuſto tandem dolore & rei indignitate permotus, comprehendi hominem & in vincula conjici iuſſit. Papa eo acto irritatus, multas magnaſq; occaſiones ſibi ad ea quę animo agitabat efficiunda opportuniſſimè datas eſſe tunc putavit. Primùm, populum Gallicum ob ingentia tributorum, quibus vexabatur, onera ad factiones & diſcidia facilè inclinaturum. Et revera magnis ſeditionibus & Lutetiæ & aliis aliquot in locis coortis, regii miniſtri aliquot trucidati tum fuerunt. Idq; pro certo habebatur (Hiſtoriæ ſic produnt, atque ita in trium Ordinum cœtu propoſitum fuit) Papam ipſum ſuis conſiliis & artibus hos motus concitaſſe, earumque cædium caput & auctorẽ fuiſſe. Quod ad Cle-

rum attinet, exiſtimabat Papa eũ tanta ſibi imponi tributa paſſurum nunquã, proindéq; eum facilè eò adducturum, ut à regis cauſſa regnique defenſione deſciſceret: non intelligens videlicet, aut potius intelligere nolens, id in Gallia non eſſe novum nec inauditum, præcipuè in Abbatiarũ proventu, partem illius quandam in ſumptus belli neceſſarios cõferri, ut monachus

Lib.5.c.34 Aymonius in ſua de rebus Gallorum geſtis hiſtoria teſtatur. Attamen, ut hanc qualemcunq; Cleri offenſionem augeret ac promoveret, ad hanc contentionem aggréditur & incumbit, de Cleri ab oneribus publicis immunitate decretũ facit, atq; regem, ut ab ejuſmodi pecuniis exigẽdis abſtineat, admonet. De Apamenſi autem Epiſcopo, facinus indignum clamitat, quaſi rex, cujus iuſſu factioſus ille in carcere aſſervaretur, Eccleſiæ hoſtis & afflictor eſſet. Nec his contentus, aliud prætere a artificium comminiſcitur, quo ſæpe Pontifices adverſus reges noſtros uſi ſunt, ut pia ſalutariaq; eorum conſilia impe-

impedirent, & eos apud ſuos in neglectæ aut violatæ religionis ſuſpicionem adducerent. Etenim regi præcipit, ut tranſmarinam in Saracenos expeditionẽ ſuſcipiat: quanquã is alioqui de Saracenis reprimendis nõ valde laboraret, qui Venetiarum & Genuæ reſpublicas, (pacis tempore duo pręcipua ac firmiſſima Chriſtianorum ab oriente propugnacula) bello graviſſimo inter ſe commiſiſſet, eóq; neceſſitatis adduxiſſet, ut Saracenos Eccleſiæ hoſtes ſuę ditionis fines propagare ſinerent. Quę quidem omnia non aliò ſanè pertinebãt, quàm ut modis omnibus extremã & regi & regno ipſi perniciem compararet. Regem enim extra regni fines amandare, eique, ne pecunias ad bellũ gerendum neceſſarias de ſuis exigeret, interdicere, nihil profectò aliud erat, quàm regnum omni ad ſui defenſionẽ ope ac ſubſidio ſpoliare, & facillimam Anglis aliiſque hoſtibus ad illud invadendum atq; diripiendum, viam aperire. Rex itaque non ignorans, quantæ curæ & cõmendationi ſibi eſſe

deberet regni à Deo ſuæ fidei concrediti conſervatio: ſciens præterea quid ſui ſibi deberent, quæ ſua etiam eſſet auctoritas: ſtatuit eorum, quæ à Papa præſcriberentur & præciperentur, nihil planè ſibi faciendum eſſe. Ibi tum Papa furere, & per Archidiaconum Narbonenſem Bullis & mandatis inſtructum regi imperare, ut Apamenſem Epiſcopum vinculis ſolutum dimittat, nihilq; tributi de Clero exigat: nominatim hoc illi edicere, ſummam in hoc regno, etiam in rebus temporalibus, auctoritatē penes ſe eſſe: his niſi rex pareat, hancq; dignitatem & jus ſibi ſponte ſua concedat, diro ſe & exſecrabili anathemate illum cōfigere, regni jus illi abrogare, illudque ſacræ ſedis poſſeſſioni jure caduci adſcribere: eos omnes, qui Papæ ſummum jus in Gallicum regnum eſſe negaverint, hęreticos cenſere. Hiſtorici aliquot ipſa excommunicationis verba referunt, hæc ſcilicet, ut rex pronuntiaretur hęreticus, ſchiſmaticus & Eccleſiæ hoſtis: idęóque, ipſe unà cum uxore & libe-

liberis à ſacrarum rerum piorumque virorum communione & concilio abdicatus: quæ excommunicationis formula vulgaris erat, & in Imperatores alioſq; nonnullos ſæpenumero uſurpari ſolita. Immo verò Bonifacius furorem furore, ac ſcelus ſcelere cumulans, hoc etiã addit. Nã ut ſua fulmina formidabiliora & horribiliora redderet, cæteroſq; principes libidinis ſuę miniſtros & actores, pro Paparum conſuetudine, haberet, emiſit quoſdam, qui Anglos adverſus regem ſollicitarent, atq; regnum Alberto Romanorũ regi eo conſilio tradidit, ut bello eum peteret. Interim Cardinalis Monachus in medio regno verſabatur, Ecclesiaſticorum coitiones factitans, ut ipſos primùm, deinde per eos populum concitaret: & quidem nonnullos jam ſibi ad eam rem cõciliaverat. Gravis ſanè caſus regno à Papalibus iſtis fulminibus impendebat, ſi horrendũ illorum fragorem par eventus fuiſſet conſequutus. Verùm, quid rex hîc agit? quo animo eſt? Adverſus effræna-

tos Papæ iſtius furores celeberrimum omnium ordinum conventum Lutetiæ agit, ut, quid in re tanta ſibi agendũ eſſet, cognoſceret. In eo autẽ inania illa Bonifacii tonitrua ludibrio & contemptui habita, & hæc, quæ ſequũtur, capita ſancita ſunt: A Papa ad conciliũ provocari: Illi interim nõ parendum: Papam ipſum de omnium ſententia, hæreſeos, ſimoniæ, homicidii, & aliorũ atrociſſimorum flagitiorum criminibus, quæ ipſi diluenda & expianda eſſent, manifeſtò teneri: Auctoritatis regiæ eſſe, eum coercere: aurum, argentum, merces Romam non ampliùs importandas: Epiſcopis ab illo in jus vocatis Romam non eundum. Quoniam verò Papa ſummam poteſtatem ſibi arrogaverat, ac omnia in rebus & ſacris & profanis ſibi licere perſuaſum eſſe nobis volebat: ob idque ſe poſſe & regibus & Principibus imperare: atque regnum adeò Gallicum poteſtati ſuæ ſubjicere: quia etiam ſatis notum & exploratum omnibus erat, dogmata, quæ in regno in vulgus per Epiſcò-

piſcopum Apamenſem & Cardinalem Monachum ſparſiſſet, ea ipſa eſſe: valdeque metuendum videbatur, ne quis in hominum cùm aliorum, tum Eccleſiaſticorum maximè animis ſcrupulus inde adhuc reſideret: omnes, qui in cœtu illo tunc aderant, cujuſvis ordinis homines apud regem profeſſi ſunt, quid ea de re tota ſentirent, & in iis Eccleſiaſtici ipſi potiſſimùm: rege poſtulante, ut omnes ingenuè ſuam ſententiam & apertè proferrent. Ibi demum cuncti nullo modo Papę ſe obnoxios, nec cuiquam ulli præterquam regi ſubjectos eſſe liberè agnoverunt. Tunc rex jurejurando confirmavit ſe viciſſim cùm ſuas vires omnes, tum vitam maximè ipſam pro regni libertate & jure conſervando profuſurum. idque (ut Chronicon ait) pro conſueto more, hoc eſt, in eadem cauſſa ſe effecturum omnia, quæ ſui deceſſores aduerſus Papas antea effeciſſent. Ipſa quoque nobilitas & cæteri denique omnes eodem ſe animo fore teſtificati ſunt. Atque is

Pariſienſium comitiorum exitus fuit: quorum quidem ea fuit vis & efficacitas,ut monachus ille Cardinalis è regno mox profugeret. Papæ autem miniſtri aliquot, qui Trecas uſque pervenerant,& comprehenſi & ignominioſè accepti fuerunt. Aſſeruntque Chronographi noſtri eum, qui Legatus nominabatur (pro eo honore quo Gallia Dominum ejus proſequebatur) ita honorificè habitum fuiſſe, ut inde phreneticus evaſerit. His aliud præterea & longè gravius acceſſit. Nam rex Pontifici probare volens,ſe illius Bullas nihili prorſus facere, eáque potentia, quę longius latiuſq;&efficacius,quàm illius, pateret, inſtructum eſſe: ducentos egregiè armatos equites Sarræ Columnẽſis Itali, & Vaſcônis nobilis Gulielmi Nogateti Samfelicii ductu atq; auſpiciis, in Italiam uſque miſit. Illi verò duces unà cum ſuis tam præclarè feliciterque rem geſſerunt, ut Papam Agnaniæ deprehenſum Romá captivum deportarint,ubi præ ſtomacho & ægritudine ſupremum diem obiit. Atque

Nicolaus Gillius.

Platina.

que

que hæc hiſtoriȩ hujus ſumma eſt. Verùm in ea fuere inſignia quædam obſervatuque digniſſima, quæ ab hiſtoricis etiam commemorantur. In hac enim regis & Papæ contentione ultro citroque literæ miſſæ ſunt, quarum alteræ tam inſolentem ac protervam in iſto Papa audaciam, impudentiam & arrogantiam arguunt, præ ſeq; ferunt, ut id ulli vix homini credibile videretur, niſi literarum ipſarum exemplum in noſtris Chronicis tum Gallicè tum Latinè eo conſilio conſignatum extaret, ut id omni poſteritati teſtatū certò eſſet. Alteræ verò ſatis docēt, quàm exiguam Papæ rationē priſci Galli haberent, ſi quando eò furoris veniret, ut aliquam in hoc regnum auctoritatem ſibi aſſumere, & minas etiam adhibere auderet. Hæ igitur ſunt Pontificis literæ.

BONIFACIUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Philippo Francorum Regi, Deum time, & mandata ejus obſerva. Scire te volumus, quòd in ſpiritualibus & temporalibus nobis ſubes:

» beneficiorum& prębendarũ ad te col-
» latio nulla ſpectat:&,ſi aliquorũ vacan-
» tem cuſtodiam habeas, uſufructũ eo-
» rum ſucceſſoribus reſerves: &, ſi quæ
» contuliſti, collationem haberi irritam
» decernimus, & quatinus proceſſerit,
» revocamus: Aliud credentes fatuos
» reputamus. Datum Laterani quarto
» nonas Decembris, Pontificatus noſtri
anno ſexto. Regis autem reſponſio
hæc fuit.

» Philippus, Dei gratia Francorũ
» rex, Bonifacio ſe gerenti pro ſummo
» Pontifice, ſalutem modicam, ſive nul-
» lam. Sciat tua maxima fatuitas in tem-
» poralibus nos alicui non ſubeſſe: ali-
» quarum Eccleſiarum& præbendarum
» vacantem collationē ad nos jure regio
» pertinere, & percipere fructus earum,
» contra omnes poſſeſſores utiliter nos
» tueri: ſecus autem credentes, fatuos
» reputamus atque dementes. Datum
&c. Atque literarum ultro citroque
miſſarum exemplum ejuſcemodi fuit.
Narratur item aliud ſuperbiæ & furo-
ris, acerrimique in Galliæ regem o-
dii in

dii in hoc Pontifice argumentum. Inter iſtas tam acerbas & pertinaces inimicitias atque concertationes, ſecularis luſtraliſque jam anni celebritas (Iubileum vocant) Romæ indicta fuit, quò infinitæ hominum multitudinis ex locis omnibus concurſus factus eſt. Primo Jubilæi die, BONIFACIUS cultu Pontificio decoratus ſe univerſo illi populo ſpectandum dedit. Secundo autem die, habitu & ſplendore Imperatorio in medium proceſſit; nudo enſe, qui ante illum geſtabatur, inſignis & conſpicuus: ſummáque voce, utrumque Imperium, nempe cœleſte & terrenum ſeu temporale, ſuum eſſe pronunciavit. Illud ſcilicet Evangelium hominibus ad Jubilæum profectis prædicavit. Alberti Auſtriaci Rodolphi filii, quam poſtulabat, electionem antea in Germania factam; ratam habere noluit, utpote nulla ſua voluntate factam: quum præſertim utriuſque gladii poteſtatem ſibi jam vendicaret. Atq; illũ Principem ſupplicem ad ſe venientem, & multa cum

Cuſpinianus in vita Alberti. *Paralipo.* *Urſpergenſis.*

indignitate ſe prenſantem, diu ſuſpenſum & incertum tenuit: Tandem tamen electionem illius ſua aſſenſione atq; approbatione confirmavit, ſed ea lege, ut ille ſe Romanorum pariter & Gallorum Imperatorem profiteretur. Quantum ad hæreſim, cujus fuit in trium ordinum cõventu inſimulatus, Docti quidam & Catholici viri dicunt illum in hoc crimen & invidiam vocatum fuiſſe, quòd contra Evangelii doctrinam & Apoſtolorum exemplum, ſummam iſtam regibus & principibus imperandi poteſtatem ſibi arrogaret. In illius morte quædam valde inſignia & notanda extiterunt: quo fit, ut ea Chronici noſtri ſcriptores minimè ſibi prætermittenda eſſe cenſuerint. Cùm enim perverſis ſuis moribus civiũ Romanorum malevolentiam ſibi conflaſſet, omneſq; præ odio ſibi infenſos & infeſtos eſſe animadverteret, Anagniã (Hernicorum in Latio urbẽ) patriam ſuam ſe recepit, tutiſſimum ſibi apud propinquos & cives ſuos aſylum fore arbitratus: ſed ſpe ſua falſus, ab iiſq; ipſis & pro-

& proditus,& regiis equitibus traditus fuit. Hoc ille nimirũ ob prava ſua,quibus cives adverſus regem ſuum concitare tentaverat,conſilia,pretium tulit. Inde Romam captivus cum ſummo probro atque dedecore pertractus eſt. qui cùm in ſua illa Santangeli arce incluſus eſſet, alvi profluvio correptus, in phreneſin, ut fertur, tam dirã vehementemq; incidit,ut manus proprias corroſerit & devoraverit: atque in ipſo mortis illius articulo, fulgura tonitruaq; plane horribilia in eadẽ arce exaudita etiam fuiſſe dicantur. En miſerabilis quidẽ, ſed juſtiſſimus profectò illius exitus, qui totum orbem faſtu ſuo & tyrannide indignè calcaret, qui ſe arrogantiſſimè ſupra reges & Imperatores ipſos efferret,atque inſolentius iactitaret manus ſibi ſatis eſſe longas & amplas, quibus ſummam ubiq; gentium dominationẽ apprehenderet: qui denique, pro animi libidine dextram diris fulminibus contra reges armatam ſe habere dictitaret. Platina Pontificum hiſtoricus, narrata illius

Hiſtoria Florẽtina.

Nicolaus Gillius.

" morte hæc addit. Moritur autem hoc
" modo Bonifacius ille, qui Imperatori-
" bus, regibus, principibus, nationibus,
" populis terrorem potius quàm religio-
" nem injicere conabatur, quique dare
" regna & auferre, pellere homines ac
" reducere pro arbitrio animi conaba-
" tur: aurum undique conquiſitum,
" plus quàm dici poteſt, ſitiens. hæc ille.

Hiſtoria comitis Monfortii. Haillanus & alii.

Atque hîc nonnulli alii hiſtorici piè ſanè & valde appoſitè & Papas & alios ſacrorum antiſtites admonent, ut ſapientiùs vitæ ſuæ curſum inſtituant ac moderentur, & ſe intra muneris ſui fines modeſtè contineant. Quas quidem admonitiones ſi boni illi viri audiſſent, non tot tantiſque malis jam res humanæ concuterentur & afflictarentur. Papa iſte omnibus ſcelerum & flagitiorum notis ita inſignis fuit, & ad omnem poſteritatem nobilitatus, ut in ſempiternam illius memoriam Epi-
" taphium hoc ſcriptum fuerit. Intra-
" vit ut vulpes: regnavit ut leo: mortuus
" eſt ut canis. Rex, ut quidam hiſtoricus Anglus ſcriptis prodidit, à ſucceſ-

ſore

ſore oſſa illius petiit, quæ tanquam hæretici combureret. Talis fuit Paparum, qui ſe contra reges noſtros commoverunt, & eos ſuis fulminibus petiverunt, ſtatus & conditio. Regis conſtantia & virtus, Gallorum quoque ſtudium & fidelitas in hac tota re, quæ ad Bonifacium attinet, tam magnæ illuſtreſque fuerunt, ut cæteri, qui ſequuti ſunt, Pontifices omnem quidquam amplius è Gallia extorquendi ſpem abjicerent : quin potius operæ ſe pretium facturos exiſtimarent, ſi ad Gallorum cauſſam, & rationes ſeſe accommodarent, & iis quàm maximè gratificarentur. Porro ſucceſſor illius, ex ſua Cardinaliumque ſuorum ſententia, excommunicationis à Bonifacio decretæ abſolutionem ad regem ultrò miſit, qui non modò non eam rogaverat, ſed à Papa excommunicari ne pili quidẽ fecerat. Hiſtorici enim publicis monimentis cõſignatum reliquerũt, in abſolutionis Bulla id nominatim additum fuiſſe, regẽ de ea impetranda ne verbũ quidẽ feciſſe. Papæ etiã *Nicolaus Gillius.*

in ſuis decretis agnoverunt, & confeſſi ſua ſponte ſunt Gallicum regnū Pontificiæ ſedi nullo modo ſubjectum obnoxiumq; eſſe: profeſſiq; apertè ſunt, minimè ſe obſtare velle, quo minùs pecuniæ & tributa de Eccleſiaſticis exigerentur, per quæ regno magnitudine ac difficultate rerum affecto afflictoque ſuccurreretur. Atque hæc Philippo Pulchro regnante contigerunt. Jam ad Caroli VI regnum veniamus.

Qui ejus temporis hiſtorias legerūt, miſerum & calamitoſum, in quē Chriſtianus orbis effrænata Paparum ambitione redactus erat, ſtatum noverunt. Etenim toto 40 annorum ſpatio, & eo ampliùs, duo, tres & aliquādo quatuor Antipapæ eodē tempore fuerunt, qui crudeli & exitioſo bello ſeſe peterent, ſua quiſque factione inſtructus. inter multa, quæ inde acciderunt mala, hoc maximè unum erat, quòd cùm plures eſſent, unuſquiſq; rei parandæ inhiabat, tantum commodi ſibi comparare ſtudens, quantum ſi unus duntaxat Pontificatum quietè obtinuiſſet. Adde quòd

de quòd ad fovendum retinendumq; ſuum tam numeroſum comitatum, ſimul & eos qui à ſuis partibus ſtarent, ingentes ſumptus faciebant. Quibus cùm haud pares eſſent, cogebãtur ſinguli, ubi auctoritate valerent, maximã pecuniæ vim exigere, & ſacerdotia in eos qui ſe ad ſuam dignitatem tuendã aggregaſſent, non ſine maxima vitæ perturbatione, rerumque confuſione conferre. Itaq; regnante primùm Carolo ſexto, graviſſimè ea de re apud regem querelæ habitæ ſunt, qui edictis eo nomine à ſe editis, Papæ & Cardinalium quæſtores è ſuo regno ejiciebat: item, ne ſacerdotia ab extraneis amplius tenerentur, ſanciebat: omnes ſacerdotiorum, quæ à dictis extraneis poſſidebantur, fructus ſibi ſubjiciebat, ac de iis pro ſuo arbitrio & auctoritate conſtituit; & ut breviter dicam, ſe à Papæ obſequio prorſum ſegregavit; atq; ſuo decreto, illius, delegatorũq; ipſius ambitionẽ & avaritiam repreſſit. Benedictus XIII Pontificatum iniens, ſe ad hunc modum frænari, ac potentiæ

ſuæ fines ad regnum uſq; Gallicum nõ proferri ægrè admodum tulit. Quamobrem ſeveritatem ſibi adhibendam, ſuaq; fulmina & excommunicationes ſibi contorquendas ſtatuit, per quas ſui metum incuteret, & obedientiam etiam ab invitis extorqueret: non ſatis ſecum reputans, & ut videtur planè oblitus, quàm malè talia deceſſorum ſuorum tela à noſtris excepta Gallis antea fuiſſent. Ea Bulla tum regis, tum regii ſanguinis Principum, tum eorum etiam omnium, qui cum rege faciebant, excommunicationem complectebatur. Gallia omnis ea indignitate vehementiſſimè accenſa eſt, ſed Pariſienſis potiſſimùm Academia, cujus præcipua mẽbra ſcholæ Theologicæ erant. Ea cum rege de tanta contumelia cõqueſta eſt, additis ad eã ulciſcendã, multis, iiſq; præclaris admonitionibus. quibus rex permotus, celeberrimum in ſenatu Pariſienſi in eam rem conventum egit. Atq; ex graviſſimis Academiæ ſuæ cohortationibus, de ſenatus univerſi ſententia edictum

fecit,

fecit, quo alia omnia ſuperiora adverſus Paparũ ambitionem, avaritiam, & uſurpationes cõfirmabat, cùm ad Eccleſiæ Gallicanæ jura, immunitates, & privilegia tutanda, tũ ad perſonæ regis, regniq; totius auctoritatẽ dignitatẽq; conſervandam: Benedicti illius fulminationum, quibus concilliũ opponebatur, nulla prorſus ratione habita. Atq; ii omnes, qui hujus regni conſtitutiones Paparũ Bullis poſtponerent, læſæ Majeſtatis crimine palã damnati ſunt. Decretum etiam, Papis non licere in poſterum ullum Galliæ tributum imponere, niſi regis voluntate, quantum quidẽ ipſi pro neceſſitatis ratione, cõcedere placeret. Quoniam verò Papa in nonnullos, quos ſibi adverſarios eſſe intelligebat, excõmunicationis telum vibraverat, rex liberos ſolutoſq; declaravit. Hoc edictum in maxima clariſſimorum virorum frequentia graviſſimè ſanctiſſiméq; compoſitũ fuit; atq; in publicis ſenatus tabulis adhuc aſſervatur. Hæc autẽ acta ſunt anno Chriſti 1406. Poſtea Martinus V. Papa, 1406

iratus pennas ſibi adeò inciſas eſſe, infenſo & infeſtò erga nos animo hanc concertationem vetuſtis illis excommunicationis & interdicti artibus renovare tentavit: ſed in ea re nihilo ſanè plus, quàm cæteri, promovit. In his autem Paparum controverſiis multa intervenerunt perquàm ſanè memorabilia, quæ ſilentio præterire nõ poſſumus. Theodoricus Nihemius hiſtoriographus ſuæ hiſtoriæ inſeruit Academiæ Pariſienſis ſuper ea re Epiſtolam, petitionis ſupplicis inſtar exaratã, cujus hæc ſumma eſt & ſcopus. Papæ literas Bullæ nomine conſcriptas, quia contumelioſæ, ſeditioſæ, impoſturis, dolis, & fraudibus refertę ſunt, regiámque Majeſtatem lædunt, dilacerandas & in fruſta ſecandas eſſe: quinetiam, ſi rei gravitas ita poſtulet, ad graviorẽ & probroſiorem ultionem (quæ cæteris exemplo & terrori ſit) progrediendum. Et quidem id re poſtea cõprobatum conſtat. Nam in publicis tabulis ſcriptum hoc reperitur, factum fuiſſe in hanc ſententiam ſenatuſconſultum,

Tractat.6. c.17.

tum, ut qui has bullas attulerant, ex Luparæ carceribus per lictores extracti, & ad Palatii gradus plauſtro ſtercorario vecti, ad undecimam horam dimiſſo ſenatu, coram ſacrorum Antiſtitibus & Clero ſe ſiſterent; illicq; honoraria pœna multarentur, tædã geſtãtes, lineis veſtibus, ac mitris chartaceis, cum imaginibus horribili ſpecie depictis, & Papæ ipſius inſignibus inverſo & præpoſtero modo effictis, per ludibrium induti: atq; hoc habitu cultuq; inſignes, extremis plauſtris alligarentur, & à carnificibus ad omnia Lutetiæ compita per ſummũ dedecus & ignominiam pertraherentur. Id quod articulatim & ſingillatim effectũ fuit. Boni iſti viri Papæ miniſtri Bulligeri, Hiſpani fuiſſe dicuntur. Sed hos jam cum ſuis Bullis miſſos faciamus. In regio autem adverſus Benedictum XIII edicto longa eſt appoſita narratio, pias & graves admonitiones ac poſtulationes à multis Antiſtitibus & Pariſienſi Academia factas continens. quæ quidem admonitiones ut tunc plurimùm va-

luerunt, ſic nunc etiam plurimùm à-pud nos valere debẽt, quò pernicioſis Paparum conſiliis & molitionibus forti conſtantiq; animo intercedamus ac renitamur. Eæ autẽ huc maximè ſpectabant, ut regẽ docerent, niſi immenſa Paparum avaritia, & iniquiſſimæ vexationes diligenter & ſeriò reprimerentur, Eccleſiæ perniciem & interitũ impendêre: regum hoc eſſe officii & auctoritatis, ad Eccleſiæ propugnationem ac tutelam, etiam contra Papas ipſos, quum eam divexant & opprimunt, toto animo & ſtudio omni incũbere. Ediſſerunt præterea, quot caſus, quantaq; vulnera publici ſtatus dignitatem maneant, ſi regnum tyrannicæ Paparum oppreſſioni ſubjiciatur. hôc ſe fundamento verè niti, ſeſe à Papa ſejungere, nõ eſſe ab Eccleſia ſe ſejungere: ſed, quod à D. Paulo 2 Theſſal. 3: præcipitur, id ipſum præſtare, cùm ait, Seducite vos ab omni fratre, qui inordinatè ſe gerit. Eccleſiam à Chriſto redemptam, & in libertatem vindicatam fuiſſe: itaque nullo modo rationi

eſſe

eſſe conſentaneum, eam unius, à quo ita diripiatur & vexetur, ſervituti ac libidini dedi. Atque ad id confirmandum 5 cap. Epiſtolæ ad Galatas proferunt, In libertate, qua Chriſtus nos liberavit, nobis eſſe perſtandum, &c. Immo quum de Papa loquuntur, tyrannidis nomen uſurpant. Docent quantopere indignum ſit & intolerandum, eum, quem ex Evangelii doctrina ſervum & miniſtrum eſſe decuit, dominum ſe ad diripiendam Eccleſiam profiteri. Quin addunt, ſi Paparum vivendi ratio cum ea Prophetarum & Apoſtolorum conferatur, eos nihil minùs quàm bonos paſtores reperiri: vel potiùs, malorum paſtorum notas (quibus à Prophetis & Apoſtolis deſcribuntur, & à bonis paſtoribus diſcernuntur) in iis & multas & certas apertiſſimè animadverti. Poſtulant ut conſtitutiones de ſe ab iis ſeparandis antea factæ, firmè inviolatéq; ſervētur. Qui verò Paparū cauſſam propugnabant, perſuadere populo conabantur, ſi rex edicto ſanciret ne Papæ obtem-

peraretur, id eſſe bellum cum Eccleſiâ gerere, & ab ea deficere: Deo autem potius quàm hominibus parendũ eſſe. Quaſi verò Regia edicta, Dei mandatis repugnarẽt. Academia Pariſienſis, & cæteri, qui ad cauſſam regis defendendam ſe cum illa conjunxerant, reſpondent nulli id impedimento regi eſſe debere: hæc vana eſſe verba, & inanem adulatorum, qui volunt Papas omnibus legibus ſolutos, omniſque emendationis expertes ac ſecuros cum omni impunitate ac licentia vivere, garrulitatem: proferentes etiam ejus rei probandæ ergò, quandam Pelagii II ſententiã, quæ in decretalibus extat, eum nõ eſſe perſequutorem, qui peccatum aut jam admiſſum punit, aut ne admittatur, impedit. Quinetiam aliud & longè majus addunt, poteſtatem, qua Eccleſia Romana exultat & triũphat, meram eſſe Cõſtantini donationem, de qua etiam hodie à Conſtantinopolitana & Alexandrina Eccleſia & aliis contenditur, eáque, quantumvis reclament, falſa eſſe demonſtratur.

In

In ſumma, quicunq; ſua poteſtate abutuntur, eâ abdicandos eſſe. Et de iis quidem, de quibus Academia & Galliæ antiſtites apud regem contra Papã diſſeruerant, hactenus: Eaq; ipſa fuerunt edicti regii in Paparum molitiones & vexationes fundamenta.

Postremo, quartam hiſtoriam eorũ quæ Ludovici XII tempore anno ante hunc vixdum centeſimo hac de re contigerunt, ſuperioribus etiam addam. Si ullus alius princeps à Paparum furoribus tutus eſſe debuit, hunc certè ex omnibus præcipuè unum eſſe decuit, cùm ob ſuas pręclaras virtutes; tum quòd Julium II multis magniſq; à ſe affectum beneficiis, quibus vix unquã par gratia haberi poterat, ſibi plurimùm devinxiſſet, multis illi reſtitutis urbibus, quæ à Bentivolis & Venetis occupatæ, & ex ipſius ditione uſurpatæ fuiſſent. Atenim ambitionis quidã æſtus, qui ſuperiorũ Paparũ animos corripuerat planéq; corruperat, & ſerie quadam fatali ad ſucceſſores tranſibat, in Julium iſtum invaſit, omnemq;

illi mentem & rationem ita eripuit, ut ingrato ſupra modum fidémq; animo, inauditaq; perfidia ſuas omnes vires in eum converterit, illum ſi potuiſſet, totumq; ipſius regnũ oppreſſurus. Nempe ſtomachabatur, graviſſiméq; ferebat res noſtras in Italia proſperè ſuccedere, noſque, à quibus ſuorum deceſſorum iniquæ uſurpationes, immoderatęq; actiones repreſſę fuiſſent, nimiũ ſibi vicinos atq; imminẽtes habere. Ex finitimis igitur ferè omnibus civitatibus factionẽ ſibi conciliat, atq; Hiſpaniam, Angliam, Germaniam, & Helvetios contra regem Galliamq; ad arma concitat. Cumq; ſuorum furorum ac fulminationum miniſtros ita comparaſſet, Bullam adverſus regem promulgat, eum excommunicat, jus illi regni abrogat, prædæq; objicit. Guic-
Lib. 11. ciardinus ait regem iſtâ Bulla expreſsè nominatum, atq; hæreſeos & ſchiſmatis reum, pœniſq; obnoxium: Regnũ denique ipſum proſcriptum, & primis occupantibus expoſitum fuiſſe. Idem quoq; in Navarrę regẽ Henrici 4 regis, qui hodie regnat, proavũ eſt auſus: idq;

non aliā ob cauſam, quàm quòd à regis cauſſa ſtaret; cui ob id regnū ſuum ereptum, &ab Hiſpano ex bellæ iſtius Bullæ auctoritate ereptū fuit. Qui de iis tēporibus ſcribunt,hoc etiā addunt, (atq; ſic à Patribus noſtris accepimus) Julium iſtū libellos aliquot per Italiam diſſeminaſſe,quibus populi contra nationē noſtrā ſollicitarentur: neq; id ſolùm, ſed dediſſe etiā ei peccatorū veniā,qui Gallū aliquē interficeret: adeò ut horribilis noſtrorū cędes per univerſam Italiā facta fuerit. Rex Ludovicus ita furiosè petitus,ad conſuetum apud majores ſuos remedium ſeſe cōvertit; ordinum conventum agit & conſulit; atq; ex optimorum & graviſs. virorum cōſilio celebre epiſcoporū & aliorum regni ſui Eccleſiaſticorum concilium Turonibus cōvocat. Ibi quid ſibi agēdum eſſet,ab eo conſiliū petit. Nō fuit illic decretum,ut rex Papę faſces ſummitteret,morémq; gereret: ſed contrà hæc ſunt præcipua illius cōcilii capita; ut hodie publicis monimētis cōſignata extāt: Auctoritatē ſummāq; poteſtatē

unius regis in hoc regno eſſe: Eccleſiaſticos, univerſumq; populum nulli alii præterquam illi, jurejurãdo obſequioque obſtrictos eſſe: Regem nulla prorſus in re Papæ obnoxium eſſe, bonaq; fide & recta cõſcientia ſe ab illo abſtrahere; atq; adeò bellũ cum illo ad ſuam dignitatem auctoritatemq; retinendã gerere poſſe. Hæc in concilio illo Turonenſi adverſus Papæ Bullas decreta ſunt: iis planè congruenter, quæ in ſuperioribus ætatibus eadem de re conſtituta ſemper fuiſſent. Stupendũ profectò atq; horrendum eſt, ea quæ de hujus Papæ væſania à clariſſimis, qui tunc temporis vivebant, viris (ut à Budæo, Philippo Decio, & aliis permultis) ſcripta fuerunt, legere, & quot quãtiſq; detrimentis & cladibus Gallicum regnum furioſus iſte Julius affecerit & afflixerit, ex illis cognoſcere. Illius ſanè conſilia & actiones bonos valde offenderunt, ideóq; multis in locis concilium habitum fuit, ut jure in illum ageretur, ſed concilium illud ubiq; locorũ armis diſſolvebat, ut juſtis, ac ſuo furo-

lib. 5. de Aſſe.

furori debitis, quas vitare non poterat, pœnis ſeſe eriperet. Ille copiis inſtructus, Româ egrediens, adverſus regem progreſſurus, lorica armatus, licet natu jam grãdis, infinita hominũ multitudine illic ſpectandi gratia circunſtante, ſumma voce contendens, cùm ſancti Petri claves, ait, nihil nobis proſint, gladium jam diſtringamus: & cõtinuò projectis in Tyberim clavibus, nudum enſem manu arreptũ toti populo militariter oſtentabat. Jam mihi lector conſidera, quo ſpiritu ducti & afflati Põtifices illi fuerint, qui ſua fulmina in reges noſtros cõtorſerunt. Sed nihil ſuis illis furoribus cõſequuti ſunt: Dei nimirum beneficio, qui tanta fortitudine & prudentia tum Reges noſtros, tum eorum populos majores noſtros roboravit, ut ſumma animi firmitate, & conſtantia contra illorum minas & fulminationes parati & armati de jure ſuo nihil illis remiſerint. Poſſem & alia exempla proponere: ſed quatuor hiſce contentus addere plura ſuperſedebo, cùm in eadem re eodem

Arnaldus Ferronus.

prorſus modo adverſus eoſdē ſemper majores noſtri uſi fuerint. Atq; hoc cōſilio ſanctaq; cōſtantia regni noſtri ſtatus cōtra furioſos iſtos conſervatus eſt, quē ꝓculdubio in miſerrimā ſeruitutē redegiſſent, & ſexcēties etiā peſſundediſſent, ut in aliis idē effecerūt, niſi fortiſſimè illorū conatib. obviā itū fuiſſet.

Hujus conſtantiæ exempla effecerunt, ut alia quædā Imperia Paparum excōmunicationibus fortiſſimè etiam reſtiterint; unde & optimè ſibi ſuiſque rationibus conſultū ſenſerunt. Veneti, quòd ſtatū Ferrariēſem in fidē ac tutelā ſuam recepiſſent, à Clemēte v ſacris interdicti, Eccleſię hoſtes indicti, & hoſtiū libidini ac ꝑdæ expoſiti, otioſo nihilominus & ſecuro animo fuerūt. Florētini eorumq; fœderati ſæpenumero à Papis petiti, armata illis manu obviā ierunt, à quibus alioqui oppreſſi abſorptiq; omnino fuiſſent. Deinde aliquot pòſt annis Germani, qui ſuperioribus ſæculis illorū cupiditati nimio plus quā expediret, nec ſine ſuo magno malo indulſerāt: itémq; aliæ quędā nationes

è pro-

è ꝓfundo quaſi ſomno, quo ſopitæ diu fuerāt, excitatæ ſeſe tandē collegerūt, & ad Paparū conatus retundendos mirabili omnium ordinū conſenſu & ſtudio conſpirarunt. Sed hæc & alia ejuſmodi, quę in hiſtoriis paſſim occurrūt, exempla, aliis diligētius exquirenda, & uberi⁹ ac fuſius tractāda jam relinquā, his unis, quæ domeſtica nobis & familiaria ſunt, cōtentus: cùm nullæ uſquā extare nationes videātur, quæ majorē in regendis cōſervandiſq; ſuis imperiis religionē, prudentiam ac fortitudinē, q̃ majores noſtri adhibuerint: & quæ melius quā illi, quid nobis hoc graviſs. Reip. tēpore pręſtandū ſit, docere poſſint. Ut igitur paucis rē complectar, ex ſupra dictis ꝑſpicuū eſt Papas hiſce excōmunicationum telis nō nunc demū reges noſtros vexaſſe, funeſtis bellis petiiſſe, factiones in eos cōcitaſſe, & modis artibuſq; omnibus, per quas hujus regni ſtat⁹ cōvelleretur, religionis nomine tentaſſe. Ad hęc reges noſtros & hęreticos & ſchiſmatic. & Eccleſiæ hoſtes de induſtria, ut ipſis odiū cōflarēt,

appellare conſueviſſe. Prçterea omniũ harum rerum cauſſas, præter invidiam & indignationem, nullas alias fuiſſe, ex eo duntaxat natas, quòd nõ poſſent & leges & reges in hoc regno cũ ſummo imperio aut conſtituere, aut de medio tollere: ac res tum divinas tum humanas pro animi libidine diſpenſare, ut aliis in locis citra controverſiam factitabant. At viciſſim majores noſtros ea ſemper animi magnitudine fuiſſe, ut eorum minis territi nunquam fuerint, ſed contrà ſtrenuiſſimè ac fortiſſimè iis ſéq; ſuáſq; vires objecerint, ad ſuam auctoritatem regniq; totius dignitatẽ ac libertatem tuendam. Neque vel temere ea, quæ Papæ de ſuis Principibus deblaterarent, credidiſſe, vel ob iſtas fallaciſſimè confictas & impactas hæreſeos & excommunicationis calumnias, eos amare & colere deſtitiſſe: ſed potiùs eorum dignitatem adverſus Papas modis omnibus, & armis adeò ipſis, quandocunque id à ſe peterent, ſuáque opera ad cauſſam ita juſtam propugnandam uti vellent, ſe tutatu-

ros corã iis profeſſos fuiſſe: haud metuentes adverſante hîc & repugnante cõſcientia quidquam admittere, cùm nec auctoritate nec ratione ulla eò unquam adduci potuerint, ut agnoſcerent & faterentur ſe ullorum aliorum quàm regum ſuorum poteſtati ſubjectos eſſe. Similiter reges ſummã ſemper animi fortitudinem præ ſe tuliſſe, non vultu tantùm & verbis ſignificando, ſed re quoq; ipſa declarando, ſe de auctoritate, quam à Deo haberent, nihil omnino nec quidquã nec ulli cuiquam, cujuſcunq; ſortis aut dignitatis eſſet, velle unquam concedere. Hæc autem poſthac nobis accuratius & ſingillatim explicanda, atq; rationum omnium, quę illos pro ſuis legibus & regibus adverſus Papas vindicandis movere potuerunt, põdera diligẽter examinanda erunt, ut quid & quatenus illorum exempla nos juuare poſſint, planiùs & pleniùs intelligere poſſimus.

SECUNDA PARS.

Compendiaria cauſſarum, quæ Gallos majores noſtros adverſus Paparum excommunicationes concitarint, & quæ in eorum conſtantia nobis obſervanda ſint, diſquiſitio.

Etsi nihil aliud quàm ſimplicē eorum, quæ à Majoribus noſtris adverſus Papas facta ſunt, narrationem, unámq; illorū in propoſito ſuſceptoq; cōſilio conſtantiā, animiq; firmitatem haberemus, cùm præſertim tā multa, tam certa, tamq; cōſtantia exēpla ſint: attamen id unū ad incitāda eorum cōſilia&actiones nobis ſatis eſſe deberet. Sed ubi de exemplis agitur, illa demū verè certóq; ſequimur, quorū rationes cognoſci poſſunt. Ad intelligēdas autē majorum noſtrorū rationes valde quidē illud optabile fuiſſet, ut præter eorū decreta, graves quoq; illorū ſermones ſapienteſq; admonitiones jam extarēt, in celeberrimis illis & ſolēnibus comitiis adhiberi ſolitæ, quæ regū noſtrorū, quoties à Papa indignè acciperentur, imperio & auctoritate fiebant. Veruntamen

tamen ſatis adhuc inde nobis conſtabit, nos poſſe citra ullum ſcrupulũ ac dubitationẽ, illorum exempla imitari. Illud enim primò magnũ eſt, certò nos ſcire, quum ita ſe Papis opponebant, nulla id contẽptæ religionis aut minùs ſinceri in eã amoris culpâ factum, cùm omniũ religioſiſſimos & pientiſſimos fuiſſe inter omnes conſtet: unde reges noſtri hoc elogio dignati ornatiq; ſunt, ut Chriſtianiſſimi cognominarentur. Niſi verò ꝑſpectũ hoc planéq; cognitũ habuiſſent, quidquid adverſus Papas dicerẽt & facerẽt, id ſeſe ſalvâ omnino ac integra cõſcientia dicere & facere, ab eo quidẽ certè linguas, manus, animoſq; ipſos abſtinuiſſent, cùm cæteri multi, tũ ii potiſſimùm, qui multis magniſq; virtutũ ornamentis & exiſtimatione pietatis maximè floruerũt, antea cõmemorati reges: quorũ unus per excellentiã Auguſtus, alter cariſſimus, & (ut alter Titus ille Imperator) populi deliciæ, alius item populi parens dicti ſunt. Præterea quod ea de re factum eſt, non præcipiti quadam iracundia,

aut ſolo regum, quibus aliquando peccare contingit, quum nullo adhibito conſilio aliquid ſuſcipiunt, motu factum eſt: ſed hæc omnia contra Papas decreta, lentè & legitimè facta ſunt, ſumpto nimirum ad rem maturo judicio deliberandam & concoquendam ſpatio, atque habitis ſolennibus & celeberrimis ſenatus, trium ordinum, & aliquando conciliorum conventibus. Credendumque profectò, in tanto tam clarorum ſanctorũq; virorum conventu omnia prudenter ac religiosè conſultata, conſtitutáque fuiſſe. Quare ſi ſapientum virorũ ſententiæ, ſi clariſſimorum Theologorũ & Juriſconſultorum reſponſa, ſi placita ſenatus, ſi comitiorum deciſiones, & conciliorum decreta legis vim interdum obtinent: eadem certè dignitas & auctoritas hiſce cõtra Papas decretis debetur, cùm in iis hæc ſimul omnia concurrerint, obſervataque fuerint. Atq; hoc perſuaſum omnino habere debemus, nec rationes, nec fundamenta illis ad ea cõſtituenda ac ſuſcipien-

cipienda defuiſſe. Uti etiam explicatu non admodum difficile nobis erit, cujuſmodi rationes illę fuerint, ſi eas paulò diligentiùs exquirere velimus. Ex Caroli VI decreto videre eſt priſcos illos patres ſacras ſcripturas uſurpaſſe, ex iiſq; præcipua cauſſæ tuendæ fundamenta deprompſiſſe: nec nō in veterum doctorum ſcriptis, Eccleſiæque hiſtoriis legendis diligenter verſatos fuiſſe. In illis omnibus, in quibus hæ patrum adverſus Papas controverſiæ maximè viguerunt, ætatibus, clariſſimi floruerunt Theologi, ut imprimis S. Bernardus, maximi item Juriſconſulti eruditiſſimis & luculentiſſimis ſcriptis inſignes: in quibus etiamnum extant querelæ adverſus Papas, illis, quæ in hujus regni comitiis fierent, omnino ſimiles: ubi etiam quæ in ipſis comitiis de Paparum poteſtate, de eorum excommunicationibus, molitionibus, & improbitate ac perverſitate habebantur cōtroverſiæ, manifeſtò cernuntur: additis etiam ibidem illis ipſis, quibus decreta ſua confirmabant, rationibus.

Et quanquam libri illi nõ extarẽt, unicæ Pariſienſis Academiæ in Caroli VI edicto admonitiones ad hujus rei fidẽ cùm habẽdam, tum faciendã ſatis eſſe, atq; firmiſſimas, & quæ nulla omnino vi labefactari cõvellìq; poſſint, rationes nobis abũdè ſuggerere poſſunt. Quin-etiam his ego ſubjiciam noſtra memoria, Henrici II. tempore, edictum adverſus parvas, quas vulgò dicũt, Datas, Paparumq; abuſus factũ fuiſſe: ad quod libellus quidam cõmentarii vice cõtinuò acceſſit, in quo ſolenniũ adverſus Papas actuũ rationes & argumenta, renovata atq; in memoriã revocata fuerunt. Quem quidẽ librum bonorũ ſapientumq; virorũ judicio cõprobatum fuiſſe, ex regis privilegio illi affixo patet: ut illinc omnibus cõſtaret, nõ eſſe rem in hoc regno & novã & inauditã, cum Papis cõtendere, & cur id fieret, demõſtrare. Quę cum ita ſint, hoc meritò nec inviti fateri debemus, majores noſtros in hac regũ adverſus Papas cõcertatione ſapientiſſimè ſanctiſſiméq; ſe geſſiſſe, eorumq; decreta nobis etiã-

num

num eſſe debere ſacroſancta, & piè inviolatéq; ſervanda Eccleſiæ & regni libertatis axiomata: nec rectiùs quidquã & conſultiùs à nobis hîc fieri poſſe, quàm ſi ea diligenter cũ animis noſtris cõſideremus ac perpendamus, ut quid cõſilii in hac tanta deliberatione dubitationéque capiendum nobis ſit, ex iis hauriamus.

PRIMUM inde intelligimus Majores noſtros ab eo longiſſimè abfuiſſe ut crederent, quod Paparum adulatores dictitãt, ut novos ſcilicet Deos nobis fingãt, Papas errare nõ poſſe. Nam ſi hoc credidiſſent, iis nunquam repugnaſsẽt, nunquãde illorũ injuriis expoſtulaſſent, nunquã eos accuſaſſent, in judiciumq; adduxiſſent, nũquam etiã ab iniquis eorum ſententiis ad cõcilia provocaſsẽt. Atqui ea omnia, ut ex ſuperioribus hiſtoriis liquet, faciũt, nec quidquã verentur eos hæreſeos, Simoniæ, ambitionis, tyrannidis, furoris & cædis inſimulare: nã ea omnia crimina in actis illis & regum edictis cõmemorãtur. Nempe majoribus noſtris id

perſpectum & compertum ſatis ſuperque erat, Papas homines eſſe: quin integerrimos quoſq; & innocentiſſimos homines, etſi à ſcelere liberati ſint, aliqua tamen erroris humani culpa teneri. Non ignorabant D. Petrum ipſum clariſſimum Eccleſiæ lumen, turpiſſimè lapſum fuiſſe, alios item præſtantiſſimos Dei ſervos non leviter aliquando peccaſſe: Denique optimis & perfectiſſimis quibuſq; delictum ſuum ultrò agnoſcendum, prædicandum, confitendum eſſe. Verum ut tam liberè de Papis loquerentur, hoc faciebat, quòd totam eorum vitam intus & in cute exploratam haberent: & ſcirent quali fuiſſent ingenio moribuſq; præditi, quicunque à ſeculis aliquot Romanæ ſedi præfuiſſent, quid item probatiſſimi & ſpectatiſſimi viri de iis ſcripſiſſent: quid hoc etiam regnum de iis antea expertum eſſet, & quotidie adhuc experiretur. Permultorum ex iis impietatem, blaſphemias & hæreſes, quas Pariſienſi Academiæ neceſſe aliquando fuit, & lingua, & manu oppugnare, probè nove-

noverant: nec eorundẽ avaritiam, Simoniam, fraudes, denique hominum cædes, & bellorum clades per quas ad Papatũ graſſarentur, ignorabant. Sciebant & quales eſſent Bonifacii, Benedicti, & Julii per quos funeſtis bellis vexarentur. Quantamcunq; igitur iſtius ſedis rationem Majores noſtri haberent, videbant nihilominus in Papas, ut & in reliquos homines, cadere ut peccare poſſint, nec in facto tantùm & moribus, ſed in doctrina etiam. Summæ enim, quam ſibi arrogant, nobiſq; perſuadere conãtur, poteſtatis caput, partem quandam doctrinæ eſſe. in quà pii illi patres Papas ipſos & falli & alios etiam fallere rectè cenſuerunt, nec ei unquam ſe ſubjicere voluerunt.

Cùm igitur Majores noſtri perſuaſum hoc planè haberent, Papas errare poſſe, non imprudentes religionis, & rerum omnium ignari incautiq; fuerunt, ut quicquid Româ emanaret, id delectu omni ac diſcrimine remoto, acciperent: quicquid etiam ſibi à Papis imperaretur, id ipſum ſine ulla du-

bitatione perficerent: tanquā ea, quæ ſimplici & rerum imperito vulgo injicitur, opinione imbuti eſſent, qua putatur, aliter quàm Papæ præcipiunt ac præſcribunt, agere, id eſſe Deo ipſi repugnare, & piaculum quoddam admittere. Si patres noſtri in ea opinione fuiſſent, nunquam illis certè hoc in mentem veniſſet, ut Paparum auctoritatem defugerent. At eam illic adhibuere prudentiam, quę toties tantoque opere in ſacris ſcripturis cōmen-
1 Joan. 4. datur: nempe ut probentur Spiritus,
1 Theſſ. 5 quod bonum eſt retineatur, à malo ab-
Epheſ. 5. ſtineatur: eam autem probandi rationem ex ſacris ſcripturis petunt. Quod ne dubitare poſſimus, Pariſienſis Academiæ admonitio, in qua toties ſcripturæ ſacræ teſtimonia citantur, magno ad id nobis argumento erit. Illud quidem certè perſpicuum eſt Eccleſię fundamenta Romæ ab initio præclarè jacta fuiſſe, Romanorumque fidem & pietatem in toto terrarum orbe conſtanti fama atq; omnium ſermone tum privatim tum publicè celebratam fuiſ-
Roman. 1. ſe, ut D. Paulus ſuo id teſtimonio cō-

probat. Illic etiam Epiſcopi ſatis longa annorum ſerie & docti & pii floruerũt. Unde factum eſt, ut illius Eccleſiæ præ cæteris omnibus maxima & dignitas & exiſtimatio eſſet, ac ſententię & cõſilia quæ ab ea prodirent, pręcipuũ apud omnes locum haberent: quanquã interim reliquis Eccleſiis pro ſuo jure liceret, quæ minimè in illa probarẽt, ea reprehendere ac reſpuere: ut ex Irenæi adverſus Victorẽ Epiſcopũ de Orientalium Eccleſiarũ excõmunicatione, & aliorũ etiam exẽplis liquidò conſtat. Verũenimvero probi illi Epiſcopi paucos admodũ aut potius nullos ſui ſimiles ſucceſſores Romæ habuerunt: ex quo potiſſimũ tempore & otiũ & opes auctæ ſunt: Ea enim avaritiã, ambitionem, & alias corruptelas ſecũ invexerũt. Majores noſtros id minimè fugiebat, Papaſq; non eodẽ jam Spiritu, quò primos, regi. Ideoq; ut prudẽtes cordatiq; viri, quandocunq; mãdata aliquot à Papis afferebantur, & rerum & virorum delectum prudenter habebant, nec unquam, ut eorum libidini per

omnia obſequerentur, adduci poterant. In quo quidem præclariſſimum ſui in vindicanda religione & libertate imitandi exemplum nobis reliquerunt, niſi planè falli velimus.

Quoniã verò Papæ & minas & vim ad terrendum ulciſcendumq; adhibebant, quandocunq; id fieret, ad concilia confugere ſolebant. Id quod ſalva conſcientiæ fide ſe facere, jure ipſo reique veritate freti confidebant: quippe qui certò ſcirent, ut cæteros, ſic & Papas ipſos cẽſuris & correctionibus Eccleſiaſticis æquè obnoxios eſſe: Contrà quàm ipſorum adulatores, clĩteſque mercenarii ſentire videntur, dum contendunt nulli prorſus homini licere in eorum mores factáq; inquirere. At patres noſtri didicerant, ubi quid peccatum eſt, ibi reprehẽſioni locum eſſe. Meminerantq; D. Petrum ipſum à D. Paulo reprehenſum fuiſſe, hancq; eſſe libertatem vere Chriſtianam, ut citra faſtidium & arrogantiam ſummi quique viri infimorum etiam admonitionibus & animadverſionibꝰ ſeſe ſubmittant.

mittant. reprehenſionē verò repudiare, odioſiſſimam eſſe & pænè Diabolicam hominis ſua ipſius culpa exitium ſibi arceſſentis arrogātiam. Patres igitur noſtri libertate verè Gallica Papis intercedebant, & patronam illam religionis, ac vindicem libertatis provocationem ad reprimēdos illorum conatus in remedium adhibebāt: hinc ſatis probantes ſe Paparum auctoritati non tantum tribuere, quantum iſti ab illis non ita pridem nati & alti Jeſuitæ, dum Papas ſupra concilia eſſe, perſuadere nobis conātur. Priſci illi patres ſuos Jeſuitis lōgè ſaniores & ſanctiores Theologos habebant, Gerſonem, Occamū, & alios Pariſienſis Academiæ doctores, qui contrà ſemper ſenſerunt & ſtatuerunt. Tenebāt illud memoria, quid Eccleſiaſtici doctores ea de re animo tenuiſſent: quid ſancta concilia conſtituiſſent & factitaſſent, & ea maximè, quæ poſtrema fuerunt, Conſtantienſe & Baſilienſe. Sibi etiā ante oculos ponebant modeſtiam illam à Paparum noſtrorum arrogātia valde abhorren-

tem, D. Petri ſummiſſionem, quum ſe Eccleſię Hieroſolymitanæ ſiſtere non recuſavit, ſui ad Gentiles aditus rationem redditurus. Uti etiam D. Paulus ac Barnabas primo Hieroſolymorum concilio interfuerunt, ſuæ profectionis cauſſas edocturi: etiamſi tamen Apoſtoli, & longè maioribus quàm Romani Pontifices prærogativis inſtructi eſſent. Noſtri ergo Maiores quum à Paparum decretis ad concilia appellabant, ſapientiores multò melioreſq; Theologi erant iis, qui Papis noſtris, quales hodie cognitos habemus, ſummam & omni exceptione maiorem, nulla norma, nullaq; mẽſura circumſcriptam auctoritatem attribuũt, idq; cum tanta licentia & impunitate, ut eam ſumma vitæ perturbatio, horribiliſque rerum omnium, niſi maturè occurratur, & prouideatur, confuſio inde ſequutura videatur. Interim nos ſuo exemplo docent, provocationis auxilium in Eccleſia aduerſus omnem cujuſlibet, ipſorum etiam Paparũ vim & violentiam locum habere debere.

In eiuſmodi autem provocationis ad concilium interceſſione hæc erat Patrum noſtrorum mens, hic animus, vt, quicquid Papæ ſuis Bullis & fulminibus tentarent, veluti Regum quos illi hæreticos, ſchiſmaticos & Eccleſiæ hoſtes pronunciabant, condemnationem, itemque excommunicationes & interdictiones tantiſper differrent, dum concilium haberetur, illis interrim, quaſi nunquã indictæ fuiſſent, irritis & nullo numero habitis. Papæ hîc fremebant, æſtuq; furoris abrepti, ſua fulmina eò vehementius & amentius quàm antea eiaculabantur, omnique ope & opera, atque armis adeò ipſis cõtendebant, ut concilij convocationem impedirent: ut Iulius contra Ludovicum 12. Verum Patres noſtri conſtanter in ſententia perſtabant, non ignorantes quod ſit provocationis beneficium & vis: nec metuebãt nequid ſibi Paparum tonitrua, & bullæ nocerent.

Priſci ille patres nos ex his docent, quis ſit Iudex habendus in concilio,

quum eò provocatū eſt, & quid in Eccleſia cōtroverſiis fieri debeat, quum in concilio eæ diſceptantur. Papa Judicis munus, ſummumq; decernendi jus & auctoritatem in eo ſibi arrogat. Sed patrum noſtrorum longè alia fuit opinio. Nam provocando ad cōcilium ſic ſtatuebant, Papas illic cauſſæ diſceptationi interfuturos tanquam reos, non autem ut Judices præfuturos: atq; latas à ſe præcipiti amentia ſententias, à quibus jure provocatum fuerat, reſcindi & infirmari paſſuros. Deinde accuſaturi Papas, hoc animo & conſilio eos accuſabant, ut judicio de objectis criminibus ſe purgaturi adeſſent: veluti cùm Bonifacius de hæreſi, Simonia & homicidio poſtulabatur. Patres igitur noſtri ſummam poteſtatem & auctoritatem conciliis tribuebant, ac cenſebant, quæcunq; controverſię adverſus quoſcunque & principes Chriſtianos maximè intervenirent, eas illic non autem in Romano conſiſtorio dirimendas eſſe.

Hoc etiam in his patrum inſtitutis obſer-

obſervandum videtur, eos nimirum, contra Paparum vexationes eorumq; excommunicationes cùm vix poſſent concilia citò convocari; aut Papæ ſuis artibus, ne convocarentur, impedirent, querelis & ſupplicationibus apud reges ſuos & magiſtratus adhibitis, ſibi ſuiſq; rebus providiſſe: quippe qui ſcirent atq; proponerent regii auctoritatis eſſe & muneris, eorum, quos in ſua poteſtate habent, curam defenſionemq; adverſus iniqua Paparum imperia & decreta ſuſcipere. Ita ſanè Caroli VI temporibus factum fuit. Nam is audita Antiſtitum & Academiæ Pariſienſis querimonia & poſtulatione, rem in cõcilium & judicium adduxit: Clerum, quem Papa tyrannicis vexationibus oppreſſum tenuerat, ſervitute liberavit, atq; excõmunicationum fulmina adverſus quoſdam contortas, bruta irritaque de communi ſententia pronunciavit. Nec verò id aggrediebantur, cives quidem, ut ad principem ſuum adverſus Papam confugerent: Rex verò & ſenatus, ut iis de rebus ſta-

tuerent (quantum vis ipſi Papæ illius procuratores, qui ſibi fecerant in eo conſilio audientiam, intercederent): non hoc inquam ſuſcipiebant, quin planè cognitum haberent id ſibi rectè ac iuſtè licere. Viri Academiæ primarij firmiſſimis argumẽtis in ſua illa admonitione id Regi confirmarunt. At nobis procul dubio habẽdum eſt Regi penitus perſuaſum fuiſſe, ſe à Deo in regiæ dignitatis culmen ideo evectum, ut omnem ordinis perturbationem, rerumq; motum in Eccleſia inhiberet, & eorum, qui ſuæ ſortis immemores & alienæ dignitatis cõtemptores in ſuis ſe finibus non continerent, inſoleſcerent, alioſque vexarent, audaciam ambitionemque reprimeret, idque deceſſorum ſuorum optimorum principum, qui ſine dubio illi ad imitandum proponebantur, auctoritate & exemplo. Et quidem Rex ipſe in eo decreto palam profitetur, agnoſcere ſe ſuarum eſſe partium, eos, quos ſuæ poteſtati & imperio ſubjectos haberet, ab omni vexatione (Papam

pam innuens) eripere, ejuſque rei culpam ſibi coram Deo præſtandam eſſe. Atque ex Theodoſii, Honorii, Conſtantini, Caroli magni, & aliorum, qui eo ſe modo habuerãt ſimilitudine, hujus ſui officii exemplum capit. Quod cæteris etiam ætatibus documento ſit, ſi quid fortè illorum, qui ſummam totius Eccleſię adminiſtrationem ſibi aſſumunt, ambitione & avaritia fieret, quod civibus damnũ regnoq; ipſi fraudem ac detrimentum adferret, ut populus quidem ad regem velut ſacram quandam anchoram, ſæviente tempeſtate ſe reciperet: Rex verò pro ſumma ſua auctoritate, & officii quoq; ſui ratione, illam à ſuorũ cervicibus averteret, viderétq; ne quid regnum detrimenti caperet.

Reges penitus perſuaſi eam provinciam ad ſe pertinere, eam quoque geſſerunt & ornarunt, non gladio tantùm & armis, quum res ita tulit, uſque adeò ſanè ut Alpes ipſos tranſcenderint, Papas comprehenſuri & ulturi: ſed etiam, & præcipuè quidem ſolenni regni ſui

Antiſtitum & Theologorum cōvocatione, concilia provincialia Gallicæ gentis,ex regum auctoritate, priuſquā à Papis vexarentur,ſemper habita fuerant,ut optimus ordo in regni Eccleſiis conſtitutus integer conſervaretur, & neceſſitatibus difficultatibuſq; rerum quæ intervenirent, conſuleretur: At ex quo Papæ illis infeſti eſſe, regniq; tranquillitatem interpellare cœperūt, tunc ea propugnaculo & præſidio illis adverſus Papas fuerunt, ad concilii uſque Turonenſis,quod ab ætate noſtra propius abeſt, tempora.

Quod ad primatum, ſummumque imperium &poteſtatem attinet,quam Papæ ubiq; locorum ſibi ſumunt, nullis nec circumſcripti, nec circunſcribendi finibus & rationibus, ut velint & ſua etiam opinione poſſint regibus principibuſq; imperare,& de Imperiis pro animi libidine ſtatuere, operæ eſt pretium audire,quid majores noſtri in frequentibus illis Theologorum & Juriſconſultorum conſeſſibus ſenſerint. Necdum de hoc regno ſpeciatim loquor,

quor, in quo Papæ hanc nunquam auctoritatem obtinuerunt: ſed generatim, an ita habendum ſit de illa quam ſibi arrogāt dignitate, & quæ ipſis fuit, ſemper, & adhuc eſt in ſuis bullis mandatorum, ſententiarum, damnationū, & excommunicationum, quas Româ quocunque emittunt, fundamentum. Nunquam verò patres noſtri hoc ita habere illis aſſenſi ſunt. Nam ſi de tēporali poteſtate agitur, qua ſibi fas eſſe putant, omnibus humanis imperiis cum ſummo jure imperare, principeſque, reges & Imperatores omnes ſibi ſubjicere, illud quidem erat, quod ſuis literis & Bullis ad reges noſtros miſſis continebatur: ut in literis Bonifacii nobis ſuprà cōſtitit. Verùm illud quoque ipſum eſt, de quo præcipuè cōtentio adverſus eos ſuſcepta ërat, atq; adeo id ipſum, quod in Bonifacio, qui ſe impudentiùs quàm cæteri & arrogantiùs de ſua illa in omnes & omnia auctoritate jactabat, hæreſeos crimen eſſe dicebatur. Noſtri patres probè hoc tenebant, Eccleſiam non eſſe Imperiū hu-

manum, humanis aliis imperiis ſimilé; ſed omnino ſpirituale: atq; inter Mundi regna, & animarum gubernationẽ, inter principes ac dominos, qui orbis regnorũ potiuntur, & eos qui ſpirituale regnum obtinent, cãcellos quaſi quoſdam, manifeſtumq; diſcrimen nominatim interjectum eſſe. Quanquam alioqui, quũ res quo decet ordine modoq; reguntur ac temperantur, mirifica eſt hujus cum illo conſenſus & convenientia: ſed non eo pacto tamen ut inordinata debeat eſſe & indiſtincta utriuſq; poteſtas & adminiſtratio. Patres noſtri in his diſputationibus apertè probarunt ſe in ſacris ſcripturis longè melius verſatos eſſe, quàm Papas qui pro libris ſceptra armaque tractarent. Legerant in Evãgelio quod Chriſtus de ſeipſó (quantum quidẽ ad hanc diſtinctionem attinet) & verbo & exemplo docuerat. Ille unus verè eſt Ecclesiæ caput, ſummuſq; omnium Epiſcopus & paſtor. Apoſtoli hiſce eum duntaxat, nec ullũ præterea quenquã alium nominibus ornant. Pater omnẽ

Epheſ. 1 & 5. &c. 1 Pet. 5. Mat. 28 Joan. 17.

illi

illi in cœlo terraque poteſtatem dedit. Si in ullo alio terrena poteſtas cum ſpirituali Eccleſiæ moderatione cõjungi debuit, in illo id potiſſimum fieri decuit. At, quandiu hîc vitam degit, diligenter ſibi cavit ne quidquam admitteret, quo vel minimam ſuſcipiendæ rerum humanarum adminiſtrationis ſuſpicionem hominum animis afferre videretur. Illius adverſarii quid ea de re ſentiret, tentare voluerunt: ſed ut eam, quam modò poſuimus, diſtinctionem confirmaret, reſpondit, reddendum eſſe Cæſari, quod eſſet Cæſaris, & Deo, quod Dei. Hinc declarans nõ eò ſe è cœlo in terras veniſſe ut ex imperiis humanis vel minimum uſurparet,&ex Imperatorum authoritate quidquã detraheret. Quin & coram Pilato rogatus de eo quod ipſi per calumniam malitiamq; impoſitum fuerat, reſpondit regnum ſuum non eſſe ex hoc Mundo. Iidem patres noſtri qui id in Evangelio legerant, ſic ratiocinabantur ac verè concludebant, Jeſum Chriſtũ Epiſcoporũ principem,

Matt. 22.

Joan. 18.

aliis,quos Eccleſię ſuę curatione & administratione ornaret, ſui exemplum proponere voluiſſe: cúmq; gubernationem hanc civilē ne minimùm quidem attingere voluiſſet, ut ex ea quidquam interverteret, ad ſeq; transferret, abſurdum & ab omni ratione alienum fore, ſi alii id cogitarent & ſuſciperent. Ita enim eos admonebat, ſicut me miſit pater, ita & ego mitto vos. Iidem alias quoq; admonitiones legerant, quibus apud ſuos Apoſtolos uſus fuerat, ut pernicioſæ iſti ambitioni occurreret, quam in mentes hominum irrepturam, & in media ſua Eccleſia brevi graſſaturam certò prævidebat,
Luc.22. quum diceret: Reges gentium dominantur eis: Vos autem non ita eſtote. Meminerant præterea D. Petrum & alios Apoſtolos talem vitæ ſtatum ad mortem uſq; obtinuiſſe, atq; Domini Eccleſias ædificare, eaſque Euangelii prædicatione regere, ſolum & ſimpliciſſimum illorum munus fuiſſe: ita ut ne minimum quidem affectatæ terrenæ adminiſtrationis indicium & veſtigium

gium in iis unquam apparuerit. Nec eos præteribat quàm ſtudioſè Apoſtoli ipſi, Eccleſiarum ſeniores & paſtores, (quibus generaliter omnibus dignitate longè ſuperiores erant) hortarẽtur, ut ſub ſummo illo, quem nominant, paſtore, nempe Ieſu Chriſto, greges ſuæ fidei cõcreditos diligenter paſcerent: ab omni dominatione abſtinerent, & rerum humanarum cura nullo modo ſe implicarent. Hæc omnia patres illi in ſacris ſcripturis videbant: ad quæ præterea adjungebant, qualis fuiſſet perpetuus totius veteris Eccleſiæ uſus: quomodo etiam cùm alii omnes, tum Romani Epiſcopi, Imperatores & alios Monarchas pro ſuis ſummis principibus ſemper habuiſſent, & eo, quo modeſtos & ſummiſſos clientes decet, nomine, obſervantia & honore appellaſſent: habebant etiam in ſuorum regum hiſtoriis, poſt comparatã ſibi in Italia inde à Carolo Magno dominationem, ea quæ de Paparum erga principes officiis, ſummiſſionibus, & obſequiis nominatim & luculẽter ſcri-

1 Pet. 5.
2 Timot. 2.

pta eſſent, & quæ hodie etiamnum in illis extant. Habebant deinde in manibus clariſſimorũ doctorum, nec veterum duntaxat, ſed æqualium etiam ſuorum libros, querelarum de miſero per Paparum ambitionem Eccleſiæ ſtatu plenos: Itemq; accuſationum & teſtificationum adverſus tam inſolentem & antea inauditam affectatæ, & uſurpari iam cœptæ in Imperatores & principes dominationis libidinẽ. Nec deſiderabant tam multas, tamq; eruditas præſtantiſſimorum juriſcõſultorum aduerſus hanc rerum confuſionem diſputationes: præclaras etiam ſimul & ſeveras & graves D. Bernardi ad Eugenium Papam contra effrænatam eiuſmodi ſuperbiam admonitiones, in hanc maximè ſententiam: Papas, ſi D. Petri exẽplum imitari vellent, nõ ita ſe pro imperatorib⁹ geſturos, ſed ſarculum potius & pedũ ad excolendũ Eccleſiæ agrum, & illius gregem gubernandũ geſtaturos, non autem regum inſigne, ſceptrum & Diadema. Nuſquam hoc reperiri probarique

lib. de conſid. c. 2, 4.

riq; poſſe eos tantam poteſtatem ullo iure habere: cùm eam nec à D. Petro adepti eſſent, quoniam D. Petrus dare iis non poterat, quod nunquam ipſe habuiſſet: nec à Chriſto etiam ipſo, cùm iis ne Principum more dominarentur, prohibuiſſet. D. Petrum hac regia magnificentia nunquam ſibi gloriam & dignitatem quæſiiſſe, ſed unica eorum, quæ ſibi Chriſtus tantopere commendaſſet, meditatione, cùm dixit, Paſce oves meas. Eccleſiam Romanam poſſe quidem cæterarũ Eccleſiarum matrem dici, at non Dominam: Ipſumque Eugenium, unum ex Epiſcopis, nõ reliquorum verò Dominum. Patres, inquam, noſtri hęc omnia non ſolùm ex Divi Bernardi ſcriptis didicerant, ſed ex ipſius etiã ore exceperant. Ad hæc intelligebãt, probra quæ alii præter hunc doctores ſcriberent adverſus iſtos Romanenſes Epiſcopos, qui ſe verbo tenus ſervos ſervorum dicebant, cùm ſuperbiſſimum reipſa in omnes dominatũm uſurparent: quos nihil pudebãt

ſeſe adorandos præbere, cùm id D. Petrus à Cornelio tentatum reſpuiſſet. Hæc ergo omnia, ut etiam miſeriæ & confuſiones, itemq; bella & cædes ex Paparum ambitione enatæ bonos illos patres, quibus ante oculos hæc omnia tum in Imperio tum in Italia verſabantur, plurimùm commovebant: Eoſdem quoque graviſſimè afficiebāt tam multæ quāplurimis ac fortiſſimis Imperatoribus, qui pro religione Chriſtiana tuenda ac propaganda tam ſtrenuè feliciterq; adverſus infideles trāſmarinos dimicaverant, illatæ ab iis indignitates & contumeliæ, eæq; tantæ, ut modò illum imperio privarēt, hunc modò pedibus ſuis calcarent, filios etjam in patres aliquando ſollicitarent: interim dum Satrapæ iſti de Imperii rationibus pro arbitrio ſtatuunt, & ſuis excommunicationibus horribiles civium erga reges ſuos ſeditiones, & turbas ubiq; gentium conflant. Hæc cernūntur in Ivonis Carnutenſis Epiſcopi literis ad Papas ſcriptis, quibus eos liberè admonebat, rebelliones & diſcidia,

dia,illorum conſiliis & artibus in Germania excitata, omnium Gallorum animos adverſus illos inflammare. Patres igitur noſtri cùm tam multa ſuis oculis atq; animis ſubjicerent, nunquã eò adduci potuerũt,ut ſuperba iſta terrenæ poteſtatis nomina in Papis probarent, ferendaq; putarẽt, ſed ea ſemper uno ore condemnarunt: Regibus, Nobilitate,& Clero, univerſoq; populo pia conſpiratione ad hoc cõſentientibus,ut viribus ſuis omnibus impedirent,ne iſtæ regnorum & Imperiorum peſtes, nec iſta etiam monſtroſiſſima de ſumma Paparum poteſtate doctrina (quam Philippus Auguſtus, errorem regnis pernicioſiſſimũ appellabat) in regnum hoc ſeſe inſinuaret, & radices ageret. Eóq; factũ eſt, ut ille ipſe Philippus Auguſtus Innocentii Papæ imperia & minas omnino ſperneret: ut Philippus alter tã durè & aſperè tũ Bonifaciũ,tum illius miniſtros acciperet, quaſi rem marte aperto hoſtiliterq; agens: ut etiam recenti hominum memoria,cum Ludouicus 12. in Turonẽ-

Matthæus Paris in ſua hiſtoria.

ſi concilio, ab illis omnibus, qui eò cõvenerant, quæſiiſſet, an ſe pro ſuo principe haberent, omnes, & Eccleſiaſtici imprimis (maxima Julii excommunicationum contemptione) uno animo atq; una voce agnoſcere ſe & profiteri illum ſuum & ſummum & ſolum principem eſſe reſponderẽt. Ejuſmodi autem actis & ſexcentis aliis, quæ in noſtris hiſtoriis, edictis regiis, & curiæ cõmentariis cõſignata extant, patres noſtri ſatis teſtificati ſunt ſummam illam, quam Papæ in regna & imperia ſibi arrogarent, poteſtatem, intolerabilem ſibi & meram etiam tyrannidem videri.

Quod autem ad alterum gradũ, &, quam ſpiritualem aut Eccleſiaſticam vocant, poteſtatem, attinet, patres noſtri nihilo plus in hoc regno Papis conceſſerunt, tanquam eos aliquid in eo juris ex verbo divino habere putarent. Non quòd reges noſtri Epiſcoporum & paſtorum, (quorũ officium eſt docere in Eccleſia & ſacramẽta adminiſtrare) partes agere unquã voluerint. Noverant

verant utriuſque adminiſtrationis diſcrimen, illudque nihil ad ſe pertinere. At paſtores ad officium omni ratione cogere: hominum conventus ad res Eccleſiaſticas conſultandas neceſſarios celebrare: electiones uſitata & legitima via conſtitutas confirmare: qui quantique ſacerdotiorũ proventus eſſent, exquirere: ne iis abuterentur providere: eos in Eccleſiæ & regni utilitatem diſpenſare: correctionem & pœnas in ſuis edictis ad ea quæ perperam admitterentur coercenda decretas adhibere, hæc verò noſtri reges ſui juris & muneris nec cujuſquam alîus eſſe ſemper crediderunt: illiuſq; nunquam ſubditi immo ne ipſi quidẽ Eccleſiaſtici in eo jure unquam reclamarunt. Contentiones quidem ea de re à Papis ſæpe factæ ſunt: ſed poteſtas tamen & authoritas penes reges noſtros integra remãſit. Si quid Papæ hîc obtinuerunt, id certè precariò & bona regum noſtrorũ, quandiu ipſis viſum eſt, venia potius quàm ullo prorſus jure obtinuerũt. Negotiorũ Eccleſiaſti-

corum (in eo quidem quod ad homines pertinet, atq; hodie etiã uſurpatur) auctoritas, in miniſteriorum collatione & confirmatione, in fructuũ ſacerdotaliũ diſpenſatione, & in Comitiorum Eccleſiaſticorum convocatione ſita eſt. Ex publicis autem monumentis harum rerum omnium jus apud reges noſtros fuiſſe manifeſtum eſt. Ac de electionibus quidem id ita ſe habere regum noſtrorum in eam rem latæ leges & conſtitutiones ſatis probant. Papæ quidem ſuper ea re & Romæ, & in Italia, & ubicunq; plus poterãt, ſuas leges habebant. At hoc regnũ iis nunquam obſtrictum teneri voluit, ſed ſuã atq; avitam libertatem conſtanter retinuit, per quam ſuas ſeparatim de jure ſuffragiorum conſtitutiones, regia auctoritate cõfirmatas haberet. Id quod adhuc in comitiorum Aurelianenſiũ actis teſtatum videmus. Eſt verò aliud etiam, & longè majus. Publicis enim literarum monimentis celebratum eſt, poſtquam reges noſtri ditionis ſuę terminos Romam uſq; protuliſſent, ac ſuis in Lom-

inLombardos&Exarchas victoriis Italiam ſibi ſubjeciſſent, neceſſe fuiſſe, ut Romanorum Epiſcoporũ electiones regum ipſorum auctoritate fierẽt, nec prius ratæ haberentur, quàm illorum teſtimonio & ſuffragio comprobatæ eſſent. Ludovicus Pius Francorum rex & Imperator non paucos ad eum modum in Papatum aſcivit, & in iis Gregorium 4, qui non antè id munus ſuſcipere & obire voluit, quàm de illius voluntate ſibi conſtaret. Ac Platina illum nominatim ait Paparum electionem conſultò confirmaſſe, ne Imperii jura amitteret. De ſacerdotiorum autem reditu, idem ſentiẽdum. Regum enim noſtrorum edicta in eo legis vim & auctoritatem obtinent, non autem Paparum decreta. Si quid aliquando in Papis tolerabatur, aut ſiquid ſollerter & callidè per noſtram incuriam uſurpabatur, ſimulatq; fraus manifeſtè deprehendebatur, adhibebatur cõtinuò remedium: Paparùm miniſtri & exactores è regno ſtatim exigebantur; uſurpationes præcidebantur, & de illis

agendum eſſet, ex Regum, ordinum, & ſenatus auctoritate ac ſententia cõſtituebatur, tanquam de re, quæ in huiuſce regni poteſtate planè ſita eſſet, nõ autem in Paparum arbitrio & libidine. Hiſtoriæ noſtræ eiuſmodi exemplis refertæ ſunt: præcipuè à trecentis aut quadringentis annis, quum Papæ plus auctoritatis cõſequuti, ſuas omnes vires & opes eò conferebant, ut manus & cupiditatem ſuam ad noſtros uſque fines extenderent. Is fuit Benedicti XIII regnante Carolo VI in ſua illa contentione ſcopus. Verùm docuit Academia hanc meram eſſe Paparum uſurpationem, quæ coercenda erat: ac totam ſacerdotiorum rationem ab vno rege pendêre, ut ex eius auctoritate, quatenus regni utilitas poſtulare videretur, de illis omnino conſtitueretur. Papas enim divitiarum ſatis ſuperque habere: ſi verò caſu aliquo Romana Eccleſia ad inopiã redigeretur, illiq; Galliæ opibus non nihil opus eſſe videretur, tum quidem opem ei ferẽdam, ſed his tamen conditionibus: Id

maturo

maturo judicio faciendũ, modo adhibito, juſta & gravi de cauſſa, ſine fraude ac damno, dummodo Papę culpâ nihil ſecus admiſſum antea fuiſſet: atq; tantiſper dum urgeret neceſſitas: idq; voluntario regũ, patronorũ, & aliorũ Antiſtitum conſenſu ac liberalitate, nulloq; cæterarũ Eccleſiarũ detrimento. Ut breviter dicam, id caritatis & humanitatis beneficium fore, premente rerũ anguſtia: hoc eſt, non eſſe hinc pontificibus putãdum ullo ſibi jure licere pecunias ex hoc regno jure exigere.

Hæc fuit Antiſtitũ & Academiæ Pariſienſis ad Carolum regem VI pro tribunali ſedentem, poſtulatio. Academia autẽ doctis tunc viris inſtructa, & cum ea Antiſtites nunquam id aggreſſi fuiſſent, niſi rem & accuratè perpendiſſent, in juſtiſſimam eſſe pernoviſſent: ut re vera & à rege & ab univerſo ſenatu, & magna bonorum, qui eò cõvenerant, multitudine talis dicta atq; habita fuit. Nec verò hæc actio contra ipſum duntaxat Benedictum inſtituta erat: Nã Romana Eccleſia nominatur:

poſtulabatur, ut conſtitutio in poſteritatis gratiam ea de re fieret. Generalia ſunt quæ ab iis ponuntur fundamẽta: Atq; ſenatuſconſultum, ordinem qui perpetuò à poſteris obſervari debeat, continet. Et verò nihil novum tunc conſtituebatur, cùm id ipſum edictis nominatim ea de re factis tum ab aliis, tum ab ipſo etiam D. Ludovico jampridem conſtitutũ fuiſſet. Extat enim pragmatica illius ſanctio, in qua hoc caput his omnino perſcriptũ verbis legitur: » Exactiones & onera gra» via pecuniarum per curiam Romanã » Eccleſiis regni noſtri impoſita (quibus » regnum miſerabiliter depauperatum » extitit) ſeu etiam imponenda levari & » colligi nullatenus volumus, niſi dun» taxat pro rationabili, pia, & urgentiſſi» ma, vel inevitabili neceſſitate, ac de » expreſſo & conſentaneo conſenſu no» ſtro, & ipſius Eccleſiæ regni noſtri. Hæc ille. Quòd ſi ex voluntate regia illiuſq; animi ſententia, inde certè cõſequitur nihil rationis aut juris fuiſſe, quo & rex & Gallicana Eccleſia obſtricti te-

cti tenerentur id Papis largiri. Plures paginæ adhibendæ eſſent & complendæ, ſi omnia edicta & decreta, quæ in eam rem facta reperiuntur, hîc perſcribere vellemus, quibus omnibus eſt conſtitutum, Papas nullo jure ex hujus regni ſacerdotiis quidquam attingere, & ad ſe transferre poſſe. Ex iis tamen ſiquid utilitatis ad eos pervenit, id regum noſtrorum beneficio, liberalitatiq; ſoli, non alii cuiquam, aut rei, aut homini acceptũ ferendum. Unde factum, ut quoties illis ad noſtra uſque tempora ita placuerit, edictis caverint, ne iſtius ſacerdotiorum nundinationis ergô, Romam iretur, pecuniáve ulla eò exportaretur. Quantum verò ad conventus Eccleſiaſticos & concilia pertinet, quæ graviòris quidem ponderis ſunt, & in quibus clarius apparet, cuínam ſumma auctoritas præcipuè debeatur: ex Merovingiorum, & Carlinorum maximè, & poſterorum etiam aliquot regnis certò probari poteſt, non Papas ſed reges ſua ipſorũ auctoritate ea convocaſſe, & quæ in iis con-

ſtituta fuiſſent, confirmaſſe. Extant adhuc cõcilia in quibus id cernitur. Multis poſt annis reges in ſuo jure retinendo negligentiores, plura Papis tribuerunt, parùm animo cernentes quæ inde conſequutura eſſent: uſque adeò, ut quoſdam Paparum nomine interdũ acciperent, qui conciliis cum ſumma auctoritate præeſſent. At cùm à Carolo Calvo fortè id factum fuiſſet, Papæ obſequẽdi gratia, univerſus regni Clerus ei rei, ut teſtatur Aimonius, interceſſit. Poſtea verò cùm aliter regibus noſtris viſum eſt, aliter ſanè & contra Papas etiam ipſos ad retinendam priſtinam libertatem factitatum quoque fuit. Ex his igitur planè cõſtat, in omnibus petitę Eccleſiaſticę partibus, quod ad homines quidem attinet, auctoritatem ſummã penes reges noſtros fuiſſe: eoſque nihil hîc ſuſcepiſſe aut geſſiſſe, quàm quod ſibi à Deo commiſſum, mandatumq; eſſet, Chriſtianiq; Imperatores ante ſe feciſſent, itemq; priſci illi piiq; ſub lege reges, qui eã ipſam politiam ſua auctoritate & prudentia mode-

lib. 5. c. 35

dera-

derabantur: ut Academia, ꝓpoſitis Joã &aliorũ exẽplis Carolũ VI admonebat.

Quæ igitur hactenus à nobis cõmemorata ſunt, ſatis docẽt Papas ſumma, quam jam ſibi tribuunt, auctoritate in Galliis noſtris præditos minimè fuiſſe: duoſque illos ita terribiles, quos nobis proferunt gladios, non potuiſſe unquã in hujuſce regni fines, ut in eo auctoritatis aliquid obtinerent, penetrare, quemadmodũ Papæ ſuperbiſſimè hodie jactant. Reges noſtri de rebus & actis Eccleſiaſticis cognoſcebãt, in quibus majori quàm quotidiana eorum, qui Eccleſiis præerãt, auctoritate opus eſſet: ad eos cõfugiebatur, etiã adverſus Paparũ abuſus: Apud eos Papæ accuſabantur: ab iis edicta manabant, per quæ rectè omnia cõſtituerẽtur. Si quãdo in comitiis, quæ à regibus extra ordinem advocabantur: aut in ſuprema curia Paparum procuratores & miniſtri exiſterent (ut in eo cõventu quem Carolus VI habuit) illic aſſiſtebant, nõ decreta quidem ipſi in tribunali facturi, ſed ut rei in ſubſelliis cauſſam acturi,

& quæ haberent poſtulata in publico propoſituri:quæ eaten⁹ admittebãtur, quatenus regi curięq; ꝓbarētur.Si qua reſcripta, mandatave à Papis in hoc regnum emiſſa ſunt, ea certè hactenus recepta non fuęrunt(quum pręſertim aliqua univerſalis nota in iis obſervabatur) niſi regis codicilli, illius voluntatis & aſſenſionis teſtes, iis apponerẽtúr, eáq; in ſupremo ſenatu lecta examinataque fuiſſent. Eadem quoq; ratio eſt legatorum,qui à pontificibus in Galliam mittuntur: quibus nullus eſt ad eam neq; acceſſus,neq; aditus, neque auctoritas niſi cum bona regis venia, quam ſuo diplomate teſtatam fecerit: niſi etiam hac declaratione ſcripto expreſſa, quæcunque facient, ea omnia ex illius cõceſſione & auctoritate, & pro temporis, quod ipſe præſtituerit ratione, ſe facturos: niſi denique eorum poteſtate in ipſo ſenatu probata, qui eam pro ſuo jure moderatur & coanguſtat, quatenus id optimum factu judicat, ut videat nequid regis, regniq; jura & prærogativas,atq;
Eccle-

Eccleſiæ Gallicanæ libertatem infringat. Hæc omnia quamplurimis actis confirmata in publicis curiæ monimẽtis videntur. Deniq; Franciæ regnum libertatis ſemper Imperium fuit, non obedientiæ ut noſtri Juriſconſulti dicunt, hoc eſt nullo modo Paparum poteſtati & libidini obnoxium. Nec eſt quod Paparum patroni nobis perſuadere conentur, hanc totam auctoritatem Paparum privilegio tantùm & indulgentiâ, penes reges noſtros fuiſſe. Ea enim jure, quod ſibi à Deo datum eſſe ſciebant, nititur, etiam in cauſſæ adverſus Papas conteſtatione, ſi fortè illam vel digito attingere tentarint: ut proximis etiam annis tentarunt: Unde factũ eſt ut reges, ordines, & Pariſienſis ſenatus concilii Tridentini (propter quod tantæ flagitiones adhibitæ, tot contentiones factæ ſunt: propter quod etiam Papæ præ ſtomacho & iracundia hanc tam funeſtam nobis calamitatem cõflarunt) promulgationi tam ſtrenuè & conſtanter interceſſerint. Interceſſionis autem illius hæc inter alias cauſ-

ſa precipua fuit, quod ſine maxima perpetuæ regum noſtrorum authoritatis, & veteris Gallicanarum Eccleſiarum libertatis pernicie, conciliũ illud promulgari non poſſet. At è contrario Papæ niſi admodum ingrati eſſent, deberent ingenuè agnoſcere & cõfiteri, reges noſtros de ſuę libertatis & poteſtatis jure in eorum gratiam multum ſæpe remiſiſſe: idque eo duntaxat animo feciſſe, ut eorum operâ concordia & conſenſio cum cæteris Eccleſiis foveretur. His accedunt aſſiduæ noſtræ, quæ poſtremis temporibus nobis cum Anglis interceſſerunt, dimicationes, necnon ea quæ in Italia & cum Hiſpaniæ gente geſſimus bella, quorum neceſſitate adducti multa Papis preter jus tradidimus, ne in eorũ odium incurreremus. Neq; id Papas fugiebat, qui datâ operâ his nos bellis implicatos & cõſtrictos tenebant, ut id à nobis etiam invitis extorquerent. Verùm, non inde conſequitur, id regis auctoritati & regni libertati fraudi eſſe debere, unde Papa pro animi arbitrio de reb⁹ noſtris

con-

conſtituere,& ſub Hiſpanicum jugum nos redigere aut poſſit, aut debeat.

Vt majorum noſtrorū propoſitū rectè accipiàmus, tot tāq; pręclaræ,& cōſtantes eorū actiones nobis aliunde teſtificantur, eos nunquā penitus crediſſe ſummam eſſe Papis jure divino in reliquas omnes tum hujus regni, tum aliorū etiā Imperiorū Eccleſias auctoritatem, qualē ſibi arrogant. Id enim ſi credidiſſent, ut pii & religioſi viri erāt, ſic nunquā profectò ea de re cū Papis cōtendiſſent. Equidem cùm populo & nomine & animo verè franco hoc eſt libero, tū tot tamq; magnanimis regibus indigniſſimū & graviſſimū erat, beſtiæ reviviſcentis imaginem videre, & urbis Romæ jugo iterum ſubjici, poſtquam tamdiu tamque acriter pugnatum fuiſſet, tantumque ſanguinis effuſum, ut injuſtè erepta libertas poſtliminii quodam jure aliquando recuperaretur. Attamen pietas, religioſuſque Dei metus, quo tātopere apud omnes celebrati erant, eos procul dubio nec invitos impuliſſet, ut Papis

ſe ſubjicerent, rerum divinarum & humanarum ſui regni diſpenſationẽ eorundem arbitrio poteſtatique permitterẽt, ſi ea Dei voluntas fuiſſet. At cùm id prætermiſerint, ut ſatis cõſtat, immò verò Papas longiſſimè à ſuis finibus repulerint: perſuaſiſſimum habeamus, longè aliter eos perſuaſum hoc habuiſſe: Etenim quod rei caput eſt, ſummos habebant ſua ætate doctores, à quibus quid ea de re in ſacris ſcripturis contineretur, didicerãt. Eorum teſtimonia nulla jam, brevitatis cauſsâ proferam: nec ad rem totam pernoſcendã ultra ea, quæ antea propoſui, exempla progrediar. In Pariſienſis Academiæ admonitione, quam Caroli VI decretum ſequutum eſt, hoc nominatim ſcriptũ extat: Prærogativam ſummamque authoritatem, quam Romana Eccleſia ſibi vendicaret, à Conſtantino delatam ei fuiſſe: quam tamen Conſtantinopolitana, Alexandrina, & aliæ certatim ſibi deberi contenderent. Atque hoc unum illud eſt, quod in Gallia de Romanæ Eccleſiæ jure tenebatur.

tur. Quinetiam poterant eam Conſtantini donationem in cõtroverſiam vocare. Illis enim non difficile erat ex regum etiam noſtrorum hiſtoriis probare, præcipuam Paparum potentiam & dignitatem multis poſt Conſtantinum annis extitiſſe, Papaſq; totam ejus rei laudem Pepino præcipuè & noſtris illius ſucceſſoribus regibus debere. Sed nulla moti ratione id agnoſcere & cõfiteri volunt. Summa tamen rei huc redit, Eccleſiæ Romanæ ſedis prærogativæ cauſſam ad Conſtantini donationem vulgò referri: hoc eſt, majoribus noſtris cognitum & exploratum fuiſſe, jus illud omne, quo ſe venditabãt, poſitivum eſſe, hominis donatione, non ulla Dei conſtitutione ſacris literis comprehenſa, conſtans: Eo autem nomine regnũ hoc illi nullo modo obnoxium eſſe poſſe: immo confictam illam donationem nullam omnino exigendæ pecuniæ poteſtatem Papæ permittere, tantámq; illi duntaxat concedendam eſſe, quantam Eccleſiæ facultates ferrent, citra ſuum ullum

detrimentum. Hæc illorum verba ſunt. Quòd ſi de Conſtantini donatione aliter ſenſiſſent, indéque conſequutum fuiſſet illius vi & auctoritate Papam pecuniæ ex hoc regno exigendæ jus habere, Pariſienſis Academiæ & Galliæ Antiſtites ſecum ipſi pugnaſſent. Verùm id probè ſciebant, Conſtantini donationem nõ eſſe Dei mandatum, quo tenerentur, Conſtantinique munificentiam imperii Gallorum libertati ac dignitati fraudi ac damno eſſe non poſſe. Sciebãt hoc quoque, jus illud qualecunque tandem eſſet, ab iis, quas nominant, Eccleſiis in contentione poni. quod quidem de illius vi & veritate multum detrahit. Ita certè majores noſtri de ea loquebãtur, quia certò ſcirent totam orientalem & occidentalem plagam de primatu adverſus Papas multis graviſſimiſque rationibus dimicaſſe, & Africanas Eccleſias D. Auguſtini tempore in magnam ea de re contentionem veniſſe. Romana Eccleſia aſſerebat tranſmarinas Eccleſias ſibi ſubjectas eſſe; Con-

ſe: Contrà D. Auguſt. aliiq; Africæ patres & Epiſcopi id negabant. Ea cõtroverſia utrinque ſic agitata fuit, ut Papa Romanus falſi compertus ſit, quòd concilii Niceni in eam rem decretum ſuppoſuiſſet: nihilque aliud in Epiſcopi Romani gratiã reperiri potuit, quàm ut Romæ locorúmque vicinorum rationem, curámque haberet: Et ex cõcilii auctoritate vetitum fuit, ne ad Romanum pontificem in poſterum provocaretur. A Cypriani uſque temporibus Romani Epiſcopi aliquid huic non diſſimile in Africanos movere in animo habuerant. At D. Cyprianus adverſus Romanum Epiſcopum hanc conſtantiſſimè cauſſam egit, firmiſſimiſq; argumentis docuit, nullam eſſe illius in alios prærogativam & auctoritatem. Unum Chriſtum ſummum eſſe omnium Epiſcopum, ſub quo alii omnes Epiſcopi idem munus & onus haberẽt. Poſtea D. Hieronymus (quãquam Eccleſiæ Romanæ preſbyter) profeſſus eſt, ſcriptoque confirmavit tantum eſſe oppiduli (cui Eugubium

De ſimplicitate prælatorũ &c.

In epiſt. ad Evagriũ.

nomen erat non procul ab urbe) Epiſcopum, quantus ille Romanus eſſet. Id ipſum quoque D. Bernardus Papam Eugenium (ut ſuprà dictum eſt) edocuit, dum ait eum non eſſe Epiſcoporum dominum, ſed ex iis unum. Pariſienſis Eccleſiæ primarij & Antiſtites Caroli VI imperij tempore hæc omnia nō ignorabant, quæ hodie etiam in ſanctorum Patrum libris & Eccleſiæ hiſtoriis extant. Sciebant quoque quantæ cōtentiones ob iſtam Epiſcopi univerſalis prærogativam & auctoritatem inter Conſtantinopolitanum & Romanum Epiſcopum exarſiſſent, & quo animo ac ſtudio D. Gregorius Romanus Epiſcopus adverſus alium, nempe Joannem Conſtantinopolitanum, qui ſummam hāc dignitatem ſibi arroganter attribuebat, invectus fuiſſet, in multis librorum ſuorum locis teſtificatus, eum qui Epiſcopi univerſalis nomen & auctoritatem ſibi arrogaret, Antichriſti præcurſorem eſſe. Hoc ergo majoribus noſtris adverſus uſurpatam Romani Pōtificis auctoritatem probè cognitum

lib. 4 epiſt. 76, 78, 80, 83, & lib. 7. 194. & lib. 6. epi. 188.

gnitum

gnitum erat, illudque Pariſienſis Academia & illi adjuncti Gallicanæ Eccleſiæ Antiſtites in ſua adverſus Papã expoſtulatione præcipuè commemorabant. Quin & rex, & ſuprema illius curia id minimè repudiarunt, ſed confirmarunt, & ſuo etiam decreto, ſolenni quodam ritu, inſeruerunt: nimirum tanquam rem certiſſimam, & validum adverſus Paparum uſurpationes fundamentũ, id eſſe rati. Deinde Eccleſiaſticus ordo in concilio Turonenſi non dixit Papam ullum in ſe jus poteſtatemq; habere, ſed regem tantùm, nulli alii præterquam illi ſubjectum ſe aſſerens. Quòd ſi Papa iſta primatûs opinióne elat⁹ regi moleſtus eſſe pergeret, nihil obſtare, quin rex illum juſto bello ad retinendam ſuam auctoritatem perſequi poſſet. Atque hæc de Papæ auctoritate, quantum quidem in majorum noſtrorum monimentis ſcriptum extat.

In illis autem diſcemus etiam, quomodo Paparum excommunicationes & interdictiones accipi debeant. No-

bis enim conſtabit tales excommunicationes, in quibuſcunq; temporibus vana fuiſſe tonitrua brutáque fulmina, quæ magnum quidem ſonitum ederent, ſed nullam tamen lædendi vim haberent: majoreſque noſtros ea nullo modo unquam timuiſſe, ſed rejeciſſe potius, contemptuiq; & ludibrio habuiſſe. Atque adeò ſupremam ipſam curiam & legibus & majorum exemplis fretam, licere ſibi arbitratam fuiſſe, ea ut inania & falſa damnare, & eos in quos ea diſtringerentur, abſolvere, noxaque liberare. Patres verò noſtri id non ſuſceperunt, quin ſcirent quid ſibi vellet excommunicatio, & quorſum Deus in Eccleſia eam conſtituiſſet: eos, quos in terris Eccleſia ligat, ligatos quoque & excommunicatos corã Deo eſſe, vt in Evangelio ſcriptum eſt. *Matth.* 18 Sed iidem tamen patres non ignorabant etiam Deum ſuas promiſſiones explere, quum ipſius voluntati paretur, & ex ejus præſcripto res quæque geritur. Nam unicum illius verbum, cujus homines miniſtri tantùm

ſunt,

ſunt, propriè & per ſe ligat. quòd ſi aliter quàm Deus inſtituit ac præcepit, ab hominibus uſurpatur, nullum eſt jam Dei promiſſum, ac ꝓinde excõmunicationes nihil amplius ſunt, quã mera hominũ verba, & minæ, quę momento evaneſcũt, nec ullis aliis, niſi autoribus ipſis nocere poſſunt. Neq; enim Deus peccatorũ, quæ in iis admittuntur, aut perverſarum affectionum, quas ad eas adhibẽt, actor & executor eſt. Tales nimirum erant ſummorum Hieroſolymis pontificum eorumque conſiſtorii contra Apoſtolos & Chriſtianos excommunicationes. Id inquam patres noſtri noverant, atque ex ſacris ſcripturis priſcorumq; doctorum D. Auguſtini maximè libris didicerant, qui præclaras ea de re ſententias edidit, quarum nonnullas DEUS ſua providentia Paparum decretis inſeri voluit, quibus adverſus illos ipſos uteremur. Itaque Paparum excommunicationes meritò pro nihilo ducebant, quòd nullo jure aut potius præter omne jus, ut multis & grauiſſimis

rationibus probari poteſt, fierent. Ac primùm, quòd Papæ eas emitterẽt, iſta utriuſque gladii poteſtate, quam ſibi in univerſum orbem datam eſſe volunt, freti: quod noſtri patres minimè credebant. Ita enim falsò fundamento jacto, quicquid in eo ſuperſtruebatur, omnino corruebat. Deinde quòd id omni legitimæ actioni repugnaret. Priuſquam enim aliquis excommunicetur, tum probatam culpam, tum juſtas cauſſas, & eas, quæ excommunicationem commereantur, eſſe oportet. Ut autem de illis planè conſtet, in rem præſentem veniẽdum eſt, ubi delictum admiſſum fuit, auctoreſq; adeò ipſi, ſi fieri poteſt, inſpiciendi, ut nihil præcipiti judicio fiat; cavendumque diligenter, ne ad ultimam hanc (quæ tantam à reliquo grege ſeparationem continet) reſectionem antè veniatur, quàm ſalutaribus & appoſitis admonitionibus tentata fuerit ejus, qui peccavit, ad meliorem mentem reductio. Præter hæc etiam, de illius pertinacia & propoſiti obſtinatione judicãdum.

At

At niſi à paſtoribus & ſenioribus, qui in locis ipſis degunt, fieri hoc non poteſt, niſi etiã res illic, ubi admiſſa fuit, diſceptetur, ut vetus Eccleſiæ diſciplina præſcribit. hoc prętereа requiritur, ut excommunicationis fines pii ſint, & ad nocentis hominis ſalutem referantur: ut ad extremum hoc remedium non ſimultate & odio, ſed pio ſinceroque in ſontem affectu veniatur, totiuſque Eccleſiæ utilitati conſulatur. Si hæc in excommunicatione deſiderentur, Dei ſanè cõſtitutio pervertitur. Nec eſt quòd putemus Deũ id ratum unquam habiturum. Quinetiam ſi id per alios fiat quàm per eos, quos Deus ei muneri præfecerit, nullo auctore fit, nullo etiam fructu. Atque hic verus eſt ſummatim excommunicationis à Deo inſtitutæ uſus. Patres verò noſtri omnia his omnino contraria in Papis animadvertebant, ſine munere, ſine ulla cauſſæ cognitione, nulla legitima actione obſervata, ſine juſta cauſſa, ſtomachoſos & animo affectos homines non ad ſervandam ſed

perdendum potius, & diris ſuis fulminationibus, ſi modò id potuiſſent, opprimendum. Proinde ſine ulla dubitatione infimos etiam quoſque homines excommunicationis nexu ſolutos, ac nulli pœnæ obnoxios judicabant, eorumq; provocationes ex Paparũ tyrannide profectas recipiebant: Sed imprimis, ſi fortè Papæ in reges ſua fulmina contorquerẽt, graviſſimè hoc ferebant. Non quòd neſcirent, reges etiam ipſos diſciplinæ cenſuriſque Eccleſiaſticis, itemq; paſtorum ſuorum reprehenſionibus; & correctionibus, atque hujus etiam excommunicationis pœnæ, ſiquid ea dignum admiſiſſent, obnoxios eſſe debere, ut hac via ſe ad Deum, ad ſanitatem, melioremque frugem cõverterent. Verùm in illis Paparum contra reges noſtros excommunicationibus, graviſſimæ aliæ præter eas, quæ ſupra jam commemoratæ ſunt, cauſſæ erant; ob quas non illi ſolùm meritiſſimo damnarẽtur, ſed univerſi etiam regum ſubditi juſto dolore accenſi uno animo conſpirarent ad ſuſcipiendam eorũ, qui tam indignis

modis à ſuperbis illis accipiebãtur, defenſionem. Cõſiderabant enim patres noſtri, reges eſſe Unctos Domini; in quib⁹ illius Majeſtas nobis, quodãmodo ante oculos ponitur: quod nobis argumento eſſe debet ad eos ſumma obſervãtia proſequendos, & nunquã, niſi eorũ amplitudinis ratione diligenter habita, nominandos. Sciebant, ut ſacrâ ſcripturâ cõtinetur, à Deo nominatim fuiſſe hoc vetitũ, nequis ſui populi principi malediceret: Et ab Apoſt. eos cõdẽnari, qui de principibus aliter quàm honorificè loquerẽtur: dum iis, qui in principes & reges cõtumelioſi eſſent, ipſorũ etiam Angelorũ exemplum oponũt, his verbis: Non horrent cõvitiis dignitates inceſſere: cùm ipſi Angeli qui ſunt robore ac poteſtate majores, nõ ferant adverſus eas apud Dominũ, maledicum judicium. Id autem ab Apoſtolis dicebatur de illius ætatis principibus, licet Ethnicis, iiſque ut plurimùm ſceleratiſs. Majores igitur noſtri, literas cõtumeliis in principes ſuos refertas Româ ad ſe perferri, facinus planè indignum, & ſibi etiam nullo modo

Exod. 22.

2 Pet. 2.
Iuda 1.

tolerandum putabant. adde quòd facilè exiſtis bullis animo cernerēt, quò Papæ ſua conſilia & cogitationes referrent, nempe ad Principum ſuorum perniciem, cum de eorum ſalute nullo modo laborarent: quippe illorum plerique omnes profligatiſſimi & perditiſſimi, omniſque pietatis expertes, ut Platina & alij hiſtorici eorum facta & mores ſuis ſcriptis nobis depingunt. Sed aut flagrantiſſimus principum noſtrorum ulciſcendorum & opprimendorum ardor erat, ſi quid pro regni dignitate & cōmodis, quod Papis minimè cordi eſſet, effeciſſent: aut artificia hæc erant, & inſidioſa cōmenta, per quæ & reges & regum conſiliarii metu perterriti ne hiſcere quidem auderent, miſerum popellum & Clerum præcipuè immenſis Paparum exactionibus objicerent, & ipſos, ut alibi, ſic in hoc regno tyrannidem ſuam ſtabilire ſinerent: (Academia Pariſienſis & Antiſtites de iis ita loquuntur) Aut deniq;, hoc inter eos & hujus regni hoſtes ex mutuo fœdere convenerat,

nerat, ut dum hi regnum infeſtis armis invaderent, illi viciſſim hunc ludum luderẽt, & (quomodo Jupiter quidam in tabula depictus) ab excelſa ſua ſede fulmina ſua ejacularentur, quorũ ſtrepitu & reges ipſos & eorum populos percellerent, eorum uni pro jure ſummo imperantes, ut de ea poſſeſſione, quam in Anglum juſtè acquiſierat, illi concederet: Alteri, ut Italica, quam jure poſſidebat, ditione excederet: alii, ut regnum ſuum ſpoliari & diripi ſineret, & alia ejuſmodi. Ea neminẽ hominem fugiebant: omnibuſq; hoc cõſtabat, Papis nihil curę eſſe de ſequendis rectis excommunicationum finibus, & hoc maximè uno, Eccleſiæ utilitate & ædificatione: quibus contrà ſcopus hic unus eſſet propoſitus, ſuas ad hunc præcipuè finem excommunicationes de arce ſua emittere, ut & in Eccleſiis & imperiis ipſis miſerrimè omnia permiſcerẽt & everterent. quippe quæ his nominatim verbis conceptę eſſent, ut populos fidelitatis, quam principibus debebant, juramẽto libe-

rarent, imperarentq; iis, ut arma in eos caperent, contrà quàm Dei mandatis præcipitur, totieſq; repetitur, obediẽdum regibus eſſe licet impiis, quales Chriſti & Apoſtolorũ ævo tum Imperatores tum alii etiã magiſtratus erant. Hæc omnia majores noſtri non ſine horrore intelligebãt: ideoq; juſto dolore permoti, quòd Deum illiuſq; cõſtitutiones pedibus adeò proteri, regum ſuorum dignitatem ita exauctorari & convelli, regnum ipſum vaſtitati hoſtiũq; libidini exponi viderent, Bullas arreptas dilacerabant, & eos qui eas in regnum auderent inferre, in crimen judiciumq; vocabant: certò ſcientes ejuſmodi fulmina nõ è cœlo, ſed ex imis inferis emitti. Cuncti eò conveniebant, ut gladium è furioſorum illorum manibus eriperent. Reges ipſi palam teſtificabantur minimè ſe unquam paſſuros, ut ſui hoſtium ſervituti objicerentur. Principes, nobilitas, univerſus populus ultrò ad id ſuas opes, & vitam adeò ipſam offerebant. Supremus ſenatus vim legum & judiciorum polli-

pollicebatur: Clerus tam ſuperbũ primatûs dominatum abnuebat, illiq; palam renuntiabat: univerſi deniq; regi obſequium & fidem perpetuã pia conſpiratione promittebant. Qui noſtras hiſtorias percurrũt, nec ſatis accuratè harũ juſtarum offenſionum dolorũq; cauſſas ponderant, accuſant noſtrum illũ Auguſtum, quòd nimia in ſacram ſedem irreverentia fuerit: accuſant Philippum alterum, quòd ſtilo paulò acerbiori ad Bonifacium ſcripſerit: accuſant noſtros ſenatus, quòd ſanctorum iſtorum patrum miniſtros & legatos carnificibus cum ſummo dedecore & probro tradiderint: accuſant noſtram Nobilitatem, quæ bullarum iſtarum invidiâ Alpes ſuperarit, Papamque adeò ipſum armis perquiſitum, & in carcerem pertractum, ad furioſum mortis genus adegerit. Sunt ergo nonnulli, quos id offendit. atque Paparum aſſentatores, quum de his ſcribunt, has eorum actiones verbis lenire conantur. At contrà hæc ſumma eſt Gallici nominis gloria:

Ubi nimirum ſtudium, virtus, libertatis amor, Gallorũq; fides multò quàm ullo alio in facinore clariùs extitit & eminuit: quod ſit poſteris (qui à majorum virtute degenerare minimè omnium volunt) exemplo, ut idem quoq; in eadem cauſſa pari animo & fide ſuſcipiãt, caveantq; furioſorum iſtorum bullas ita reformident, ut ab ea, quam ſuis regibus, ſibi ipſis, patriæque debent, fide & officio vel minimùm avocẽtur. Religionis nomen & prætextus ut nunc, ſic & olim Papis nõ deerat. Principum noſtrorum accuſationis caput hoc erat & fundamentum, quòd illi eſſent hæretici, ſchiſmatici, atq; Eccleſię hoſtes. Id nominatim ab hiſtoricis cõmemoratur: Nec illi alio ſtilo aliaq; ſcribendi forma, atq; ea, quam nunc videmus, utebantur. At patres noſtri non ita rudes erant, rerúmq; imperiti, ut leviſſima quaq; de cauſſa ſe ad defectionem & perfidiam induci paterẽtur. Ad hæc adverſus omnes Paparũ accuſationes provocatio ad concilium præſtò erat, uſitatum ac potentiſſimum ad eorum furo-

ſurores, dum cōcilium haberetur, coercendos remedium. Et hæc quidem de excommunicationibus.

Quod autem ad iſtas Interdictiones attinet, de iis nihilo certè magis laborabant. Paparum adverſus Eccleſias & Imperia, interdictiones eò ſpectant, ut templorum fores occludantur, ideóq; nulli Chriſtianorum conventus agantur, nullæ ſacræ cōciones, nullæ etiam preces publicè habeantur, nulla ſacramenta adminiſtrētur, ac ne Baptiſmus quidem infantibus. Quid plura? ut ne mortui in cœmeteriis ſepeliantur. En præclaræ illæ interdictiones, quæ patrum noſtrorum temporibus indicebantur, ut à neſcio quo Martino v, Julio II & aliis ejuſdem notæ pontificibus. Atq; haud ſatis ſcio, an hoc unquā planè creditura fuiſſet poſteritas, niſi noſter hic Papa, ingenii, cōſuetudiniſq; & inſtituti aliorum ſucceſſor, idē prorſus nobis minitaretur. Patres verò noſtri, qua erant prudentia, animiq; magnitudine, illa omnia pro nihilo habuerunt, nō quòd pietate religioneq;

deficerentur: ſed illud probè tenebant, totam Paparum ſimul & inferorum omnium poteſtatẽ non poſſe ſibi vero harum rerum omnium uſu interdicere. hæ ſiquidem interdictiones omnes, excõmunicationum ab illis latarũ, quæ divino & humano iure nullę erant, naturã & vim ſequebantur; idq; totũ vnico ſummæ ubiq; terrarũ in rebus divinis & humanis poteſtatis nomine, quaſi fundamento nitebatur, quòd patres noſtri planè falſum eſſe ſciebãt: ac proinde, quicquid inde cõſequeretur & exædificaretur, falſum quoque & irritũ credebant. Iidem patres illud quoq; intelligebãt, quicquid fit in Eccleſia, ex uno Deo, qui id præſcripſit, non autẽ ex ullius mortalis hominis, qui pro animi libidine diſpẽſare omnia vellet, auctoritate pendêre. Illud quidẽ conſtat, ſiquis excõmunicatus fuerit, illũ ad ſacramẽtorum communionẽ admittendum non eſſe. verùm hoc planè cõſtare debet, an ejuſmodi excõmunicatio legitimè adhibita fuerit, nécne. Deinde paſtorũ eſt, qui

qui ei muneri obeundo præſunt, id agere. Interim illa ſacramentorũ interdictio, illis quoq; ſacrarũ concionum, quæ in tẽplis celebrari debẽt, auditione nõ interdicit. Nã contrà, ut iis ſæpe & ſtudioſè interſint, omni ratione curandũ eſt, ut divini verbi virtute moti reſipiſcant. Quin D. Paulus hoc nominatim pręcipit, nõ eſſe eos pro inimicis habendos & duriùs tractandos, ſed tanquã fratres admonẽdos, & ad officium lenitate & humanitate adducendos. Præterea ſicui rebus ſacris & piorũ hominũ cœtu ob aliquod à ſe admiſſum ſcelus interdictum ſit, rationi profectò juriq; conſentaneũ eſt, ut in eo plectatur: ſed rationi & æquitati repugnat, illius uxorẽ & liberos, niſi in eadẽ culpa fuerint, in eadẽ excõmunicationis pœna eſſe. Immanior quidẽ certè hæc eſſet crudelitas, & in liberos pcipuè, qui in Eccleſia geniti & nati fuiſsẽt. At totã civitatẽ, univerſum etiam Imperiũ eadẽ pœna cũ ſceleris auctore pmiſtè implicari, immanitas pfectò & barbaries atrociſſima fuerit, & cujus exemplum 2 Theſſ. 3.

nuſquam, niſi Romæ, extare puto. Fingamus enim animo & cogitatione totum Eccleſiarũ corpus peccaſſe, Deumq; offendiſſe: quid tunc faciendũ? Intercludendus ne omnibus ad templa aditus eſſet? Immo verò aperienda tunc maximè forent, cogenduſq; etiã ad ſacras cõciones frequentandas populus, ut Dei verbo audito, officii ſui admoneretur, & vitam antè actam meliori vivendi ratione commutaret; cultuiq; divino & precibus ſtudioſiùs quã antea intereſſet, ut iræ Dei occurreretur. Nempe Joel & alii Prophetæ, quũ populus Deũ offenderat, ita ſe omnino gerebant, præcipientes ut tubæ altius canerent, ad populum in templa convocandum. Templorum autem aditus Chriſtianis nunquam, niſi à Tyrannis & acerrimis Eccleſiæ hoſtibus, prohibitus fuit. Imperatores Romani Pagani, exempli cauſſa, id poſtremis Eccleſiæ perſequutionibus fecerunt, ex quo primùm Chriſtiani publica loca habere cœperant, cõcionis habendæ ergo. Julianus Apoſtata idem po-

Joel. 2.

•ſtea

ſtea fecit, & ab eo, Arriani Imperatores aliquot. Sed hic infidelium furor erat. Chriſtiani verò nihilo minùs cõſuetos cœtus celebrabant, Deo preces publicè fundebãt, ſacramentorũ communioni intererant (idq; in ipſis etiam ſylvis & ſpeluncis, ſi alibi non liceret) ſine ullo minarum, quæ à furioſis illis jactabantur, metu. Poſtea verò Theodoſius & pii alii Imperatores Ethnicorum templa claudi quidem juſſerunt, ſed ob idôla quæ in iis erant, & quia quicquid illic gerebatur, impietatis & ſuperſtitionis plenum eſſet. Nulla poſſunt alia templorum clauſorum exempla proferri. Quare, quũ Papa imperabit, ut ædes ſacræ in hoc regno claudantur, aut eodem furore, quo primi illi Tyranni Eccleſiæ hoſtes, corripiatur, aut certè impietatis idololatriæ, quæ illic aguntur, damnet neceſſe eſt. Patres noſtri ea omnia conſiderabant, & Chriſtianorum priſcorũ more iſtas omnes Interdictiones ridebant. Hoc verò illorum animos juſta indignatione vehementer exulcerabat (Id quod

etiam piorum virorum pectore acriori vulnere transfodiet) quòd Papæ pio populi affectu & religione ſceleratè abuterentur, ut eum ad flagitia confidentius ſuſcipienda impellerent. Videbant, quàm cara Gallico populo eſſent Religio, templorum ingreſſus, ſacrarum rerum uſus: Itaque ſancti illi viri comminationes ſuas illi intentabant, & ea ipſi erepturum ſe minabantur, ut facilius ad principibus ſuis renuntiandum, & ab iis deficiendum inducerent. Hi profectò abuſus ſunt, & profanationes planè intolerabiles. Siquis vim in aliquem adhibet, & gladio diſtricto jugulum illius petit, capitis periculum minitans, ut flagitii alicujus aut admittendi aſſenſionem & ſocietatem, aut jam admiſſi diſſimulationem ſilentiumque extorqueat: id ſexcentis tormentis & crucibus dignũ iudicabitur. At pij iſti totius ſcilicet Eccleſiæ præfecti & moderatores, ut ſacrũ & devotum Deo populũ contra Regẽ ſuum arment, atq; ex illius animis & manibus iuſtiſſimam publici

ſtatus defenſionem eripiant, duos illos fulgentes gladios, quibus ſe inſtructos dicũt, illius capiti inferunt: &, niſi impia cõjuratione ac perfidia tum regem ſuũ regno ſpoliaverint, tum ſeipſos externorũ ſervituti dediderint, tunc vitã ſe illi adempturos interminantur. At quam tandẽ vitam? Non corporis quidẽ, ſed animorũ vitam, ſpirituale pabulũ, ſalutem æternã, dum & Chriſtianis cõcionibus, & publicis precib[9], & ſacramentorũ uſu nefariè iis impièq; interdicunt. Id verò præcipuè pravas Paparũ mentes manifeſtiùs aperiebat, patrumque noſtrorum animis & pæne oculis ipſis ſubjiciebat, quonam genio afflati, quo etiã ingenio præditi eſſent: ut ea re perſpecta & planè comperta, patres citra ullã dubitationẽ & religionẽ, conſcientiæve & dignitatis ſuæ labem, ad tollenda eorum decreta conſpirarent: facilèque judicabant quod olim à Chriſto ſcribis & Phariſæis ut probrum objectabatur, id ipſum meritiſſimò & convenientiſſimè Papis noſtris exprobrari poſſe, eos ſcilicet

putare ſe regni cœlorũ claves, omneq; earum pro animi arbitrio diſpenſandarum poteſtatem adeptos eſſe, cùm interim non ſolùm nullam eò ingrediendi voluntatem haberent, ſed etiam illius ingreſſu populum excluderent. O deteſtabilem impietatem! O facinus exſecrandum! Populum, templorum in quibus Dei præcepta diſcat, aditu prohiberi, niſi priùs Papæ, à quo ad defectionem ſollicitatur, mandatis pareat! Populum nõ decere Deo ſupplicare, numenq; illius & fidem implorare, niſi priùs gratiam à Papa ineat, illiq; patriæ ſuæ libertatem perfidè vendat! Populum ſacramentorum uſu privari, niſi priùs Hiſpaniæ inſignia & arma ſumat! Populum nõ poſſe amplius Deum colere, niſi priùs Papam, ipſiuſque bullas colat! Quantum autem ad mortuorum ſepulturam attinet, tam immanis eſt ejus rei atrocitas, ut de ea pluribus agere nihil ſit opus. Noſtri igitur piiq; illi patres, non ſine acerbiſſimo animi ſenſu & dolore hæc ſecum reputabant. Eccleſiæ doctores, & ejus

ſæculi Juriſconſulti ſuis ſcriptis lacrymas & ſuſpiria in poſteros derivabant, ut hodie apparet. omniſq; Gallica Eccleſia hoc certò ſibi pollicebatur, regni & libertatem & dignitatem, ſimulque rerum omnium ſanctarum (quę quidē omnia Papæ indigniſſimè diſtrahere conabantut) uſum bona fide à ſe retineri. Atq; adverſus Paparum excōmunieationes & Interdictiones tam præclarum & conſtans majorum noſtrorū propoſitum fuit, ut Papæ aliquādo cedere coacti ſint, promiſerintq; ſe non amplius nec contra regem, nec contra regnum iis uſuros. Ea de re Martini 3 & 4: tum Gregorii 8, 9, 10, 11 & aliorum quamplurimorū conſcriptæ Bullæ in Tabulario regio adhuc extant. Id quoque jus ad Franciæ Patricios, atq; adeò ad minimos uſq; regis miniſtros pertinuit, cujuſdam capitularis, ut vocatur, à Carolo magno, ejuſq; filio ſanciti vi & virtute, cujus hoc eſt initium, *Si quos culpatorum, &c.* Quod ſi Papæ ſeveritatem cenſoriam in nobilem quendam virum, aut Galliæ civitatem adhibuiſ-

ſent, cogebantur eiuſmodi ſentētiam revocare, & eos quibus cenſoria illa nota inuſta fuiſſet, in priſtinū ſtátum reſtituere. Quinetiam Maiores noſtri impetrarunt, ut eiuſdem libertatis beneficio fruerentur reliquę civitates & principatus, qui huius regni beneficiarij & clientes eſſent: quemadmodum anno 1448 Bullæ contra Gandavenſes & Brugenſes decretæ oppoſitū fuit, quæ ob id abrogata & antiquata eſt. Idq; adeò ad noſtram uſq; ætatem valuit, quū Senatus certior factus anno 1580 Gregorij 13 Bullā clandeſtino introitu in hoc regnum irrepſiſſe, cōmuni decreto 4 Octobr. in eam rem facto, cavit ne ea promulgaretur: hac etiā ſanctione addita, vt eorū, qui eam recepiſſent, ſacerdotiis manus regia injiceretur: decretumque eſt, ut illud Senatuſconſultum typis mandaretur. Majores igitur noſtri, ut ex his cōſtat, quandiu ſentētiæ ſuæ perſeverantiam retinuerunt, tandiu & regni dignitatem libertatemque retinuerunt.

Papæ in ſuis Bullis proponebant, ſi

Reges

Reges noſtri ſibi non obtẽperarent, eorũ imperia pro ſuo arbitratu, ad aliũ tranſlaturos, eorumq; populis minabãtur ſe alios principes ipſis præfecturos: ſummã illam ubiq; gẽtium imperandi in tẽporalibus & ſpiritualibus rebus poteſtatẽ arrogãtiſſimè, ut jam antea diximus, venditãtes nobis, & oſtẽtantes, ac diram funeſtamq; imprecationem in id imperium immiſſuros ſe minitãtes, niſi ad ſuum nutum & arbitriũ regeretur. Sed his rebus omnibus Patres noſtri ob ea quæ diximus nihil prorſum terrebantur. Sapientius nimirũ inſtituti, & uſu rerũ peritiores facti erant, quã ut nugis iſtis vel tantillũ moverentur, qui ſatis ſcirẽt Deum auctoritatẽ illam ſibi vni reſervaſſe, illiuſque unius eſſe imperiorũ ſtatum mutare, & reges in iis pro jure ſuo ſummo conſtituere; iiſq; ut & reliquis ab eo conſtitutis magiſtratibus parendum eſſe: alioqui Dei mandato & auctoritati repugnari, nec impunè id quidem aut inculpatè, quęcunq; tandẽ cauſſa cõtrà obtendi poſſit. Diabolus idem

Matth. 4. agebat in ſua illa contra Chriſtum tentatione, mundi regna illi oſtendens, atque ſe traditurum etiam pollicens, ſi honorem ſibi cultumq; tribuere vellet. Perditus ille dicebat omnia ſe regna in manu ſua habere, de quibus pro animi libidine conſtituere poſſet. Qui verò hanc tantam in mundi regna poteſtatem, quæ uni Deo debetur, ſibi aſſumunt, ii certè Dei ſunt hoſtes, fallaceſq; ſpiritus. Majores noſtros, prudēteſq; proboſq; viros minimè latebat, Chriſtum, ut hęreditatem inter fratres divideret, rogatum id recuſaſſe, quanquā ea hæreditas minimi fortaſſe pretii eſſet. Inde concludebant, Chriſtum nunquam hujus facti rationem probaturum, ſi Papa, pro ea, quam ſibi arrogat, poteſtate ſceptra & imperia partiretur, venderet, transferret. Enimvero ex ſacris libris cognitum hoc habebāt reges, ut Davidem, Salomonē, & alios à Prophetis reprehenſos fuiſſe, ſeveriuſq; & minacitér admonitos, niſi morem Dei mandatis gererēt, ſummum eſſe periculū, ne juſtą Dei offenſione ſuum

ſuum ſibi regnum eriperetur. At pii illi viri eam calamitatem Dei nomine minabantur, nec eorum quiſquam eò audaciæ unquam venit, ut regna per ſe à propriis Dominis alienata interverterit& ad alios tranſtulerit. D. Ambroſius Theodoſio ſacris quidem interdixit, ſed non Imperio, atq; iſta cõminatione in eum nunquam uſus eſt, nec aliter eum cõpellavit, niſi cum ea animi ſubmiſſione & obſervantia, quæ civem clientemq; decet. Patres noſtri in eo quidẽ probè ſe inſtitutos oſtendebant: & præter Dei mandatũ, quo præcipitur colendos eſſe reges, iiſque obtemperandum, ingenio etiam ad principes ſuos imprimis amandos propenſo ſemper fuerunt. Unde præ cæteris omnibus nationibus, celebrati fuerunt. Itaque Papis, quos videbant tam infirmis fundamentis niti, fidem non habebant, ſed eorum Bullas deteſtabantur, & juſto dolore accenſi univerſum ſuum ſtudium operámq; regibus ſuis pollicebantur & deferebant, à quibus mandata ad retinendam Papa-

rum inſolentiam reciperent: ſatis patrũ & ſua ipſorũ memoria experti, neminem unquam illorũ fulminibus ſauciatum fuiſſe. Quinetiam quum reges tot tantiſq; indignitatibus à Papis ſe affici, tot onerari cõtumeliis, regnumq; per illorũ artes hoſtibus prædæ objici viderẽt, tunc nec ullũ religionis & Eccleſiæ falsò uſurpatũ nomẽ moram afferebat, nec ulla Paparum ſanctitas obſtabat, quo minus reges ſuorũ tum ſententiis freti, tũ ſtudiis moti, armis ſe tueri, & ſuperbos iſtos, hoſtilẽ in modum tractare decernerent: quippe qui nullam belli gerendi cauſſam juſtiorẽ dari poſſe arbitrarentur. Neq; id tamen ſine maximo dolore ſic ſtatuebant, ob eam, qua ſedem illam ſemper coluerant, obſervantiam, & eam etiam, quæ inde conſequi poſſet, offenſionem & invidiam, cùm aliqua nec minima Eccleſiæ pars cum eo dimicaret, qui præcipuam illius adminiſtrationẽ ac moderationẽ ſibi ſumeret. Verùm publica ſalus, ſuprema lex eſto. Aut ſui defenſio juſtè ſtrenuéq; ſuſcipienda erat,
aut

aut rex perfidè deſerendus & proden-
dus, colluq; ſervitutis jugo turpiter of-
ferendum. Quòd ſi ut ſui regis ſarta te-
ctaq; cõſervetur auctoritas, ut ſtatus &
patria tota defendatur, ut libertas, qua
nihil eſt dulcius & carius, retineatur,
bellũ à nobis ſuſcipitur: idq; adverſus
eos maximè, quorũ amicitiam expeti-
m⁹, ac nobis cõciliare imprimis ſtude-
mus, & qui ſub pietatis ſpecie ambitio-
nem, avaritiã, & arrogantiã (à quibus ad
ſtatus everſionẽ machinandam impel-
luntur) prę ſe apertè ferũt: cui jam du-
biũ eſſe poteſt, quin cum eorũ, qui ne-
ceſſariã ſui defenſionẽ ſuſcipiunt, cauſ-
ſa, unà cum juſtitia, tũ Dei aſſenſio tũ o-
ptima cõſcientia conjungantur? Nun-
quid ſanctitas, paſtoris officium, Deiq;
nomen, iis qui res ꝑturbare & imperia
bellis & cõfuſione ꝑmiſcere vellẽt, oc-
caſioni ad id & cauſſæ eſſe deberẽt? A-
biathar ſummus ſacerdos muneris ſui
oblit⁹, ad Adoniæ factionẽ contra Salo-
monẽ tranſiit: putãs ſe, pro ea qua ꝑdit⁹
erat auctoritate, jus imperii ad quẽcun
que vellet trãsferre poſſe, neglecto Dei;

1 Reg. 1. quí aliter ea de re conſtituiſſet, mandato. At in ſacerdotii dignitate tãtum momenti non fuit ac præſidii, ut non is morte damnaretur, cẽſereturq; dignus cum quo tanquam cum hoſte ageretur. Omnis anima poteſtatibus ſupereminentibus ſubjecta eſto, ait D. Paulus. Nec Apoſtolus nec Epiſcopus, nec ulla alia Eccleſiaſtica perſona excipitur, ut D. Chryſoſtomus in eum locum ſcribit, ac proinde ne Papa quidẽ ipſe. Qui eſt omnium ſupremus, gladium ſibi à Deo cõmiſſum geſtat, ut eos qui ſe præter modum contra ſuam auctoritatem efferre audeant, æquè omnes reprimat. Patres noſtri id ſciebant, credendumq; eſt eos, niſi perquàm conſideratè, ejuſmodi bellum non ſuſcepiſſe. Et certè in illo Turonenſi concilio palam ſtatutum fuit, bellum ſalva conſcientia Papæ inferri poſſe. Ac illud ipſum decretũ uſurpatum jam aliquãdo fuerat, ideóq; normæ inſtar eſſe debebat, ad quam hoc regnum ſua conſilia & actiones in eadem re dirigeret.

Rom. 3.

Non ignorabant autem reges, item-

que

que alii, qui in celeberrimos illos cœtus accerſebantur, quæ ſit Epiſcoporũ habenda ratio, & quo ſint honore & obſervãtia digni. Nam ſi Romani Epiſcopi in officio ſuo permãſiſſent, nunquam niſi perhonorificè appellati fuiſſent. Quinam verò majores honores in Rom. Epiſcopos effuderunt, aut eorum auctoritatẽ magis amplificarunt, quàm noſtri Caroli, Ludovici, & noſtri alii principes? Sed quum muneris ſui limites prætergreſſi, pro paſtoribus lupi fiunt, & in media regna irrunt, ut ea funditus evertant, nullam officii partẽ attingentes, ſed cõtrà præter officium & decorum facientes omnia: tum verò demum nullus eſt honori & obſervantiæ relictus locus: non enim laus perſonam ſequitur, ſed munus, ſi quis in eo fungendo præclarè ſe geſſerit. Si munus deſinit, honor & meritò deſinit. Noſtri igitur patres, qui Papas erga ſe non paſtores, ſed perditores, non mandatorũ Dei præcones: ſed è contrario bellorum civilium tubas, & rebellionis adverſus principem concitatores: nec

jam patres & ſervatores, ſed hoſtes vexatoreſque infeſtiſſimos, perniciem ſibi & exitium machinantes experirentur, rectiſſimè profectò & rationi convenientiſſimè facturos ſe putarũt, ſi erga eos ita ſe omnino gererẽt. Pariſienſis Academia ſentiebat, quod D. Paulus monet, diſceſſionem ob omni fratre qui ſe inordinatè gerit, faciendam, de Papis intelligendum eſſe, quum rerum ſuperbo dominatu potiri ubique volunt, omnes miſerè divexant, & furioſè permiſcent omnia.

Cæterum hæc patrum noſtrorũ adverſus Papas contentio fieri non poterat, quin fieret quoq; diſcidium. Itaq; Paparum adulatores iræ pleni, cupidiſſimè inculcabant nihil hoc aliud eſſe, quàm ſe à Catholica Eccleſia ſegregare. Uti etiam Papæ videri volebant eos ſuis excommunicationibus ab Eccleſia Catholica abſtraxiſſe. Verùm patres noſtri de iis admodum ſecuri erant: immò verò inſtabant atque urgebant ſummo cum ſtudio, ut ſibi à Paparum qui ſe in ſuo munere obeundo ita tyrannicè

rannicè gererent, conſortio quam primùm recedere liceret. Cenſebatque Turonenſe concilium, bellum etiam illis inferendum. Non quòd pii illi patres hoc unquam in animo habuerint, cum Eccleſia Catholica divortium facere. Illud enim probè ſciebant, quicunq; in Catholica Eccleſia ſit, eum eſſe in domicilio Dei, in filiorum ipſius cœtu, & in recta, quæ ad vitam æternam ducit, via: Contrà verò quiſquis in ea non fuerit, extra Chriſtum eſſe: non domeſticum, ſed externum eſſe, nec hæreditatis promiſſiones habere: quiſquis, ut breviter dicã, extra Eccleſiam ſit, huic nullam ſalutis ſpem relictam eſſe. Quid ergo? A Papa cõmunione ſeparatum eſſe, annon ab Eccleſiæ cõmunione ſeparari erat? Hoc ſanè quidẽ pro ea, quæ majorũ noſtrorum pietati & integritati debetur, obſervãtia, nobis pernegandum, cùm ipſi ſe à Papis ultrò ſegregarint. Alioqui eò nũquam veniſſent. Verùm hoc inde factũ ab ipſis fuit, quòd aliter ab Eccleſia inſtituti eſſent, quàm põtificiæ dignitatis

ſtudioſi ac fautores nobis inculcant. Etenim, ſi eos audiamus, non eſt hoc in Eccleſia eſſe, niſi Papam errare non poſſe credamus. Patres autem noſtri, ut ex ſuperioribus cõſtitit, eorum ſententiæ minimè aſſentiebãtur. Non eſt hoc in Eccleſia eſſe (ſi modò fides illis habeatur) ſiquis pro certo non habeat Papam ſummum ubiq; moderatorẽ & præfectum eſſe, atq; utrumq; gladium habere: At patres noſtri hoc illi nunquam cõceſſerunt. Non eſt hoc in Eccleſia eſſe, ut id etiam nobis objiciunt, ſiquis ingenio ſit ita comparatus, ut omnibus Papæ mandatis, qualiacunq; tandẽ illa ſint, parêre nolit. Patres verò noſtri ad hunc ſibi modum imperari paſſi non ſunt, ſed judicio prudentiaq; adhibita, quicquid ſacris ſcripturis minimè conſentaneum videbatur, etſi à Papa manaret, id planè rejiciebant. Iidem appellant eos hæreticos & excõmunicatos, qui ea nolunt in ſuos etiam reges admittere, quæ ſuis Bullis imperant. Patres autẽ noſtri id prorſum negabant, atq; Paparum excõmunicationes

nes cùm deridebant, tũ minutatim diſſecabant: quinetiã Papas, qui poteſtatẽ in hoc regnum ſibi vendicarẽt, fatuos, inſanos, atq; adeò hæreticos appellare nõ dubitabant. Atq; hæc ita omnino, ut dictum eſt, ſe habere, ſenatuſcõſultis, decretis, variis quoque ſcriptis & actionib⁹ ſuis nobis cõfirmarunt. Quòd ſi aliter, quàm faciebant, credidiſſent, in eo conſcientiæ repugnaſſent: quod de tot claris piiſque viris, qui nos ætate anteceſſerũt, vel cogitare eſt nefas: ſanè, ſi in Eccleſia eſſe is non eſt habendus, qui in Paparum obſequio nõ manet, neque illi totus adhæreſcit. Si verò nulla conſcientiæ labe aliter faciebant quàm crederent, tunc aut errore, aut ignoratione peccaretur neceſſe erat. At extra omnẽ controverſiam eſt, noſtros illos patres iis, qui Paparũ decretis omnino addicti & cõſecrati ſunt, prudẽtia, eruditione & fide longè præſtitiſſe. Quomodo igitur, dicet aliquis, ſe in Catholica Eccleſia eſſe credebãt, interim dum à Papis diſſiderẽt, eoſq; adeò armis peterent? Nempe ex

ſacris ſcripturis & piorum Doctorum libris perſuaſum benè penitus atq; cõfirmatũ habebant, Dei Eccleſiam neq; ex Papa, nec ex ullo alio mortali pẽdẽre. Nam ſi in Papa eſſet illius caput & fundamẽtum, malè equidẽ ipſi cõſultum fuiſſet, & adhuc eſſet, ſiquis miſerum hominum etiã perfectiſſimorum ſtatũ conſideraverit. Præſertim quum tot Papæ à multis extiterint ſeculis, variis infandiſq; ſceleribus (ut ab ipſorũ hiſtoricis deſcribũtur) cooperti & corrupti, nullis etiam bonorum paſtorum notis inſignes; quippe maxima ex parte Simoniaci, & viis atq; artib⁹, quæ cũ legitimæ vocationis regulis (quales in propriis ipſorum canonibus ſcriptæ reperiuntur) è diametro pugnant, ad Papatũ ingreſſi: alii manifeſtò hæretici, & à fide aberrãtes, atq; alieni, quos ideo Academiæ noſtrę cauſſâ diligenter diſceptata gravi infamia multatos dãnarunt. In iis verò, quas ꝓpè continuas adverſus Germanos Imperatores habuerunt, cõtentionibus, necnon in ſuis ipſorũ, quas inter ſe quum de ſedis prima-

primatu dimicarẽt, exercuerunt controverſiis & diſſenſionibus, quænã recta illorũ conſcientia, quis pacis & cõcordię amor, quę etiã integritas & ſinceritas exſtitit? Patres noſtri qui horũ omnium teſtes erãt, omnemq; Paparum vitã penitus cognitam habebant, non potuiſſent unquam in animũ hoc ſuum inducere ac planè credere, Eccleſiam ex eorum auctoritate pẽdêre: ac, ſi in Eccleſia eſſe velimus, Papis neceſſariò adhæreſcendũ eſſe. Quid ergo? Chriſtiani illi erant, profitentes ſe Prophetarũ & Apoſtolorũ doctrinam credere, Chriſtũ ut ſervatorẽ ſuum agnoſcere, Deũ colere, & in ea, quę fuiſſet in ſãctis Patriarchis, Prophetis & Apoſtolis, & in omnibus Dei electis, qui in univerſo mũdo vocati fuiſſent & eſſent, fide manere. Ex his certò ſibi perſuadebant, etiãſi Papa deſtituti eſſent, ſe tamẽ in Catholica eccleſia eſſe: ac dũ Chriſtũ haberẽt (in cujus tutela & ductu longe tutiori, q̃ in illo Paparũ conquieſcerẽt) Eccleſiæ ſpõſum verũq; p̃fectũ & caput, ac paſtõrem pontificẽq;

ſummum, ſe habere. Nec firmiora & arctiora concordiæ, qua Eccleſiæ Catholicæ coniuncti eſſent, vincula requirebant, quàm eiuſdem corporis in Chriſto membra eſſe, eodem cum fidelibus omnibus ſpiritu regi, eãdem fidem, eundem etiam Baptiſmum habere. Patres noſtri à Papis diſtracti, atque adeò ad bellum iis inferendum coacti, hiſce cõſolationibus & perſuaſionibus aduerſus eos, qui divortium à ſe cum Eccleſia factum ſibi exprobrarent, animos ſuos confirmabant: atq; totius veteris Eccleſiæ, quæ Papis ſubjecta nunquam fuerat, ſtatum, uti eas etiam Eccleſias quæ de Primatu cum Papis contenderãt, ſibi proponebant, quas tamen Catholicę Eccleſię membra eſſe negare non poterant, etiamſi in eo graves Papis adverſariæ eſſent, ut & Africanæ Eccleſiæ D. Auguſtini tempore fuerunt. Paparum fautoribus, à quibus probroſè excommunicati appellabantur, objiciebant ſummos in Iſraelitica Eccleſia pontifices nec ſemel nec iam primum à recta via defle-

deflexiſſe, & tyrannicum dominatum occupaſſe, dum excõmunicabant, atque anathemata, execrabileſque eos pronuntiabant, qui ſecum non facerent. Atenim illi, quos diris ita devovebant, Apoſtoli erant, veríq; fideles & Chriſtiani, qui vera Eccleſia Catholica erant, non autem ambitioſi iſti Chriſti hoſtes, qui primum ſibi in Eccleſia locum tribuebant, in qua tamen nihil loci omnino haberent. Confidebant, quandiu ex vero Eccleſiæ capite, & noſtræ omnium ſalutis auctore pendérent, non poſſe unquam à Deo & Eccleſia, quantumvis & Papæ & inferi omni ope retinerentur, divelli: omneſque Paparũ omnium Imprecationes gloriæ ſibi & ſaluti fore. Ex his igitur apparet patres bona fide à Papis ſe abstraxiſſe, regiis edictis, ſupremæ curiæ decretis & conciliis, & eò quidem uſque, ut bellis etiam eos invadere nihil dubitarent.

Ego verò imprimis optavi ut in majorum noſtrorum hiſtoriis hæc & alia hujuſmodi attentè conſiderarentur,

ut ea in his, quæ Papæ per ſuas Bullas nobis faceſſunt, negotiis, in uſum noſtrũ referremus. Papa Sfondrat⁹ quod his cõtrà objiciat, nõ habet. Ille enim ipſe in ſua ad Nobilitatem & populum univerſum monitoria Bulla eximiam regum maiorumq; noſtrorũ pietatem ac religionẽ laudat, quòd piis in Deũ Deiq; Eccleſiam officiis Chriſtianiſſimorum nomen adepti fuerint: additque eos, quo propiùs avorum ſuorum exempla ſequentur, eò propriùs ad veram quoque nobilitatem acceſſuros. Quid autem illi præſtiterint, ſuo nos exemplo docẽt. Primi ex Merovingiorum proſapia reges ad Pepinum uſq; (quantùm ex hiſtoriis colligere licet) non magnam admodum Paparum notitiam unquã habuerunt. Per ea enim tempora non magni adhuc nominis erant. Carlinis Papæ ſubjecti erant, eorum gratiam & ſubſidium emendicantes, in ſuiſque electionibus & gravioribus etiam aliis rebus ab illorum nutu & auctoritate pẽdentes: ut ex Chronicis & aliis eorum tem-

tēporum monumētis facilè ꝓbari poteſt. Non quòd maxima jam tunc ambitione & ſummo creſcendi deſiderio non flagrarent. Sed non audebant ita apertè, ut poſtea, regibus noſtris moleſtiam exhibere. Unas tantummodo occaſiones cupidè captabant: ut ii facere ſolent, qui clàm, & occultè aliquid moliuntur. Si qua in regum familiis diſcordia eſſet ob uxorē quandam repudiatam, quæ magnæ auctoritatis principes cognatione contingeret, eò, tanquam ad rem patrocinio dignam, & ex qua præmii aliquid ſe relaturos ſperarent, avidè ſe conferebant, ſua & obſequia & excommunicationum fulmina oblaturi. Si ad has controverſias diſceptandas ac componendas adhiberentur arbitri, ea re ad poteſtatem ſuam conſtituendam abutebantur; hinc ſcilicet jus in dirimendis principum omnium litibus captantes: Ut Nicolaus primus in Lotharii regis cauſſa. Sed iræ imprimis & contentiones, quæ inter principes erant, luculentæ illis & valde ſpecioſæ

cauſſę videbantur, quas etiam cupidiſſimè arripiebant, ut inde compendij aliquid facerent, & in aqua, ut dicitur, turbida piſcarentur: ad eos ſe adiungentes, per quos potentiam ſuam amplificarent. Omnibus tamen ſuis artibus & machinis efficere non potuerunt, ut juris aliquid in hoc regno conſequerentur. Magna extitit filiorum Ludovici pij adverſus ſuum ipſorum patrem coniuratio. Ecce Papæ in mediam hanc tēpeſtatem illico ſe conciciunt, nec ad patris, cuius cauſſa iuſtior erat, ſed ad filiorum partem, eamque deteriorē ſe applicāt, ex qua nimirum maiorem quæſtum ſe conſequuturos putabant. Nam Ludovico patri ſemper ſubjecti fuerant, nec quidquā uberius & quæſtuoſius ex eo obtineri poſſe ſperabant. Sed ſuum ſtudium & operam ad liberos deferendo, ſibi certò pollicebantur, ſi ſuperiores eſſent, amplam ſe remunerationem adepturos. Gregorius igitur 4. in Galliam venit, Ludovicum ab Eccleſia abdicaturus, ut quidē plerorumque omniū opinio

opinio hæc erat: ſed continuò comperit Regem ea re nihil moveri, ac regni Epiſcopis certum deliberatumq; eſſe, ſibi reſiſtere: Itaque à conſilio ſuo deſtitit, ſimulavitque ſe eo animo veniſſe ut pacem inter patrem & liberos conciliaret. Qui res eo tempore geſtas memoriæ prodiderunt, ajunt Epiſcopos ſumma voluntatum & ſententiarum conſenſione decreviſſe, ſe Papæ quanquam excommunicationes ſuas minanti non obtemperaturos, voluntatique illius nulla in re ceſſuros: eumque adeò, ſi excommunicaturus veniret, excommunicatum rediturum. Ea ipſa ſunt eorum verba: propterea quòd perſpectum penitus ac perſuaſum haberēt, Papæ non majorem quàm ſibi ipſis poteſtatem eſſe. Hoc verò & in ejus temporis annalibus, & in eo qui Aimonii Monachi hiſtoriam perſequitur, & in pervetuſto quodam, quod D. Dionyſii dicitur, Chronico ſcriptum extat. Atque illud primum habetur Paparum adverſus Reges noſtros tentatum præludium.

Deinde ex cõtentionibus inter Ludovici pii ſucceſſores exortis, commodis ſuis conſulere conati ſunt, ſed nihilo plus quàm antea promoverunt. Poſt primos autem Carlinorũ familiæ principes, ut major Papis ab aliis nationibus honos tribuebatur, ſic Reges noſtri pluſculum aliquid, aliorum potius exemplo, quàm ullius juris ratione, iis tribuerunt. At ut ſibi dominarentur, ut regno imperarent, ut de ſe, ſuoque ſtatu pro animi libidine ſtatuerent, pati certè nunquam potuerunt: immo verò protinus omni ratione, & marte etiam aperto, infeſtiſque armis ſeſe illis interdum objecerunt.

TERTIA PARS,

Quæ eſt rerum à majoribus noſtris adverſus Papas geſtarum, ad eas, quæ hoc tempore occurrunt, accommodatio, ut quid nobis hîc agendum ſit, intelligatur.

PRÆCLARE admodum ab oratore olim dictum eſt, cùm hiſtoria ſit fidelis temporum teſtis, lux veritatis, vita memoriæ, nuntia vetuſtatis, eam quoque nobis eadem operâ magiſtram vitæ eſſe. Cùm enim quædam incidunt, quæ aliquando antè acciderunt, tunc veterum monumenta exquirimus, ex quibus quid viri doctrina virtuteque præditi in iis egerint, & quid iis inde evenerit, planè cognoſcamus: illudque nobis magiſtri fideliſque conſiliarii vice eſt, à quo docemur, qua fide animique præſentia, ſublata omni dubitatione, nos in iis gerere debeamus. Ad ea igitur; hiſtorias, quæ ſupra commemoratæ ſunt, & quid in illis obſervatum ſit;

referemus & accõmodabimus. Francorũ hiſtoriæ, in iis quæ ad prima hujus Monarchiæ tempora pertinent, mancæ quodammodo & imperfectæ ſunt: quòd priſci illi Galli benè rem gerere mallent, quàm multa ſcribere. At de poſtremis temporibus, in quæ Paparũ cõtentiones inciderunt, pleniores eæ ſunt, certiores, & pluribus teſtibus inſtructæ. Nec dubitandum eſt, quin hoc Dei providentia ita cõtigerit, qui multò antè provideret, quàm difficile nobis fuiſſet in tã gravi & ancipiti contentione certi quidquam ſtatuere, niſi narratum nobis probatumq; ſcriptorum diligentiâ fuiſſet, quid Patres noſtri à Papis indignè provocati, & ſacris interdicti pręſtiterint: propterea quòd de religione hîc etiã agatur, quæ ſcrupulum & dubitationem animis noſtris injicit, unde optima ſæpe conſilia impediri ſolent. Verùm Majores noſtri ejus rei viam, quam ducebant eſſe rectiſſimam, tam multis ac præclaris exemplis tritam paſſim reliquerunt, ut ſi modò velimus, errare minimè poſſimus.

ſimus. Ea verò non ſemel, ſed ſæpenumero acciderunt. Conſilia non unius, aut paucorum hominum ſunt. Solennia ſunt ſenatuſconſulta, & graviſſima ordinum conciliorumque decreta. Quod ad eorum exitus effectáque attinet, ſi paulò attentius conſideremus, quales fuerint Paparum & factioſorum, quos ſuis artibus & opibus ad ſuam cauſſam ſuſcipiendam allexerant, conatus & machinæ: quàm luctuoſæ tragœdiæ in Germanorum Imperio ab iis excitatæ, quæ item aliorum ruinæ & mutationes: fatendum certè ac prædicandum nobis eſt, ſaluberrima fuiſſe ejuſmodi majorum noſtrorum conſilia, ſine quibus nullum jam regnum teneremus, nulla libertate frueremur. Ea igitur exempla magni apud nos eſſe debent, quippe quæ ſint ejuſmodi, ut nos fallere non poſſint. Ita ut, ſi quæratur quid nobis hodie faciendum videatur, quum Papa excommunicationis fulmen nobis intentat, ſi regi parere ſit animus, non magna hîc deliberatione & conſulta-

tione ſit opus, in eo etiã quod de conſcientiis agitur. exſtat jam hæc, conſtatque planè ſententia. Regni propria ſuper hac re ſunt nobis axiomata: Rex inde intelligit, quam virtutem, quámque animi firmitatem & conſtantiam adhibere debeat: Senatus præſcriptam in iis legem habet, quam ſequatur: Clerus illic cernit, quid veteres regni hujus Epiſcopi & concilia de eo ſtatuerint ac reſponderint: Denique nobilitas, militares viri, ac reliqui omnes docentur, qua fide & alacritate ſuo hîc Principi obſequi debeant.

Quoniam verò nullus eſt exemplorum uſus, niſi res, ad quas probandas & illuſtrandas adhibentur, perſimiles fuerint: ut nullus ſit objectionibus relictus locus, docere mihi propoſitũ eſt, nos in eadem omnino cauſſa verſari in qua olim patres noſtri verſabantur. Si quid in ea re diſcriminis ineſſe videtur, id ſanè quidem aut in Papæ propoſito & conſilio, aut in ipſius, & eorum, qui hunc tãtum motũ mutationemq; moliuntur, aut in regis ipſius perſona

inſit

inſit neceſſe eſt. In Papæ autem ſcopo nullum omnino diſcrimen exiſtit. Papa quidem Sfondratus in ſuis Monitoriis Bullis, ſpecioſis prætextibus nempe verbis ſanctimoniæ plenis, Dei nomine, Eccleſiæ cura, non caret: ſed ea verba præpoſtero inverſoque ſenſu accipienda ſunt, & eadem omnino ſignificatione, qua cætera quę uſurpare, nobiſque identidem obtrudere ſolet, quũ ſe ſervorũ ſervum nominat, dum in thronũ longè omniũ excelſiſſimum aſcendit, ſe omnium ſummum profitetur & gerit, ac regibus, principibus, Imperatoribus, imperiiſq; omnib⁹ pręfici dominariq; conatur, quum de ſua ſubmiſſione, & ſua in nos benevolẽtia loquitur, dum tota mente in hanc curã incumbit, ut nos in miſeram ſervitutem redigat, pedibuſq; ſuis cõculcet & proterat: quũ & is ipſe & reliqui ſe Bonifacios, Clementes, Innocẽtios, Gregorios appellitant: præclara quidẽ ea nomina, quorũ ſplendore, ſimplicium & rudium hominũ oculos pręſtinguãt, dum peſſimè de nobis merentur, dum

luporum noctu graſſantium more reſpublicas diripiunt, mortiferiſque vulneribus cruentant: dum nos in imum inferorum barathrum conjiciunt, & tanquam furiæ quædam dies noctesq; pervigilant, quieti nec tantillum indulgentes quò nova malorum genera excogitent, civiles motus concitent, univerſum (ut verbo rem complectar) orbem incenſione, internecione, vaſtitate & interitu perdant. Sed veniendum ad rem eſt, videndúmq; quò potiſſimum iſthæc lenitatis ſpecies & verborum blanditiæ ſpectent. Sfondratus ægritudinem animi ſummã prę ſe fert, quòd in hoc regno tantopere ac tandiu affligemur, aitque ſe acerbiſſimo cordis cruciatu rumpi, quòd ita perturbemur, & à nobis ipſis diſcerpamur. At ſi tot tantæque noſtræ calamitates, quibus ita divexamur, ejus mentem vel modicè tangerent, pacis ineundæ viam nobis aperiret, & ad eam ingrediẽdam hortaretur: aut, ſi ad rem tam ſalutarem neceſſariamque mentem atq; animum adhibere negligeret, ſaltem

tem pateretur, ut de his controverſiis componendis, & nobis in priſtinam concordiam reducendis cogitaremus. Illum fugere non poteſt, non nunc demum Eccleſiam diſſenſionibus religionis ergô concitatis exagitari. Ab ipſis Apoſtolorum temporibus, ſæpeque poſtea id mali Eccleſiam invaſit. Nec is ignorat harum controverſiarum dirimendarum rationem, arma apud veteres non fuiſſe, quæ jam tanto furore & pertinacia intentantur, ſed concilia & placida colloquia. Si tranquillitati, utilitatique noſtræ conſultum vellet, ille quidem ſe in noſtri pacificationem interponeret, à diuturniore gravioreque contentione nos revocaret, has ad regni incendium accenſas faces reſtingueret, & ad arma deponenda hortaretur: Regem etiã Hiſpaniæ & alios principes finitimos deprecaretur, ut per eos nobis aliquando quieſcere liceret. Deinde regi noſtro & aliis Chriſtianis eodem animo & ſtudio principibus præſto eſſet, ſuam opem & ope-

ram pollicens ad ſalutare piumq; concilium convocandum, in quo omnes de religione controverſiæ quietè dirimerentur, & Chriſtiana Eccleſia à tot perturbationibus cladibuſque liberaretur. Si id efficeret, noſq; ad omnem animorum acerbitatem exuendam, ad omnes injurias ex animo delendas, ad nos mutuò reconciliandos exhortaretur: equidem illum noſtris malis miſericordia commoveri, noſque amore proſequi crederemus: ac tunc verum illum & Apoſtolicum ſpiritum, qui in D. Petro, in D. Paulo piiſque aliis Dei ſervis, Eccleſiæque patribus elucebat, in eo agnoſceremus, & laudaremus. At nihil aliud quam bellorum cõtinuationem proponit: etiamſi potuerit, quot quantiſq; miſeriis ab annis triginta oppreſſi fuerimus, intelligere, & longa experientia cognoſcere, bella inter nos civilia non eſſe accommodata ad nos in eãdem religionem concordiamq; revocandos, remedia: ſed & potiùs addere oleum, quod aiunt, incendio, ac

totius

totius regni perniciem & exiliũ accelerare. Idem conjurationem rebellionemq; auctoritate ſua cõprobat. Bullæ illius huc tantùm ſpectãt, ut à rege noſtro deficiamus, ſi nõdum defecimus; hoc, inquam, ſuadent, ut bellum adverſus principem, cui non deſunt idonea ad ſui defenſionem ſubſidia, perpetuemus, & ad mutuam internecionem ac lanienam immortali exitialique bello ruamus. Illius igitur omnia de ſua miſericordia, triſtitiaque verba, Crocodyli ſunt lacrymæ, mera ſimulatio eſt. Qualis cæterorum Paparum ſcopus fuit, dum ſummi iuris in temporalibus & ſpiritualibus nomine, hoc ſibi olim ſumebant, ut hoc regnum, cui pro arbitratu ſuo imperare liceret, ſibi ſubiicerent. Talis omnino Sixti poſtremi ſcopus fuit: talis etiam hujuſce Sfondrati noſtri mens & cogitatio, qui ſuas ad nos bullas hoc conſilio mittit, ut obſequiũ à nobis extorqueat: ſperans tantillâ mẽbranâ plũbeis orbiculis armata, totũ terrarum orbẽ permiſcere poſſe. In verbis quidem totaq;

oratione pluſculũ artificij, pluſculum etiã moderationis ineſt, quàm in Bonifacii & aliorũ ejuſmodi literis, quòd ſciant in ea ſe deveniſſe tẽpora, quum Papa non eo loco & numero habetur, quo antea. At imperandi vbique cum ſummo jure eadem certè omnino voluntas. Nomina hæc Bullis illius præfixa, *Servus ſervorum*, *ſancta ſedes*, & ejuſmodi alia, tituli ſunt perhonorifici, qui ad alios ſummam auctoritatem deferebant. Et quidem Sfondratus nõ ita poteſt ingeniũ ſuum diſſimulare, quin velit hoc de ſe nobis penitus perſuaſum eſſe has ſuas omnes cogitationes noctes dieſq; (ſic enim loquitur) eò duntaxat pertinere, ut alium nobis regem ſubſtituat. Ea eſt ſollicitudo, quæ cor illius exedit & urit: ille animi labor eſt & vexatio, quæ illum reſpirare non ſinit. nempe obtinere à nobis vult quod deceſſores à majoribus noſtris nunquam obtinere potuerant, ſummam in hoc regno poteſtatem, per quam totius regni ſtatus ab eo uno pendeat. Nam ſi hanc, quam molitur, rerum

rerum mutationem invehere poteſt, & regem ex animi ſui ſententia conſtituere, quid jam majus ad ſummam in totum hoc regnum poteſtatem deſiderare poterit? Atque hæc ambitio non minus in hoc, quàm in majoribus ipſius inſtructa eſt affectibus, iracundia & ódio in hoc regnum concepto. Non minùs etiam quàm cæteri in animo habet, regiam familiam funditus extinguere, & ad mutuam carnificinam nos concitare: Ut impedimentis omnibus, quæ illi obſtant, quo minus regnum ad alium transferat, ſeſe hac ratione explicare, atq; viam Hiſpanis (quo ſpectat illius animus) aperire, noſq; omnes duriſſimo miſerrimę ſervitutis jugo ſubjicere poſſit. Hæc cuivis obvia cognituq; facillima ſunt. Vis, ſemel dicam? In Papæ Sfondrati & deceſſorum ipſius, infeſtorum regni Gallici hoſtium propoſito nullum certè diſcrimen apparet, niſi hoc verè unũ, quòd furor major jam exardeſcere videatur, quàm antea. Conjuratio enim aduerſus regni ſtatum eadem ſemper

conflata eſt, cum quia finitimi hoſtes ſua arma, populus religionis ſpecie deluſus & excæcatus, rebellionem; Papa verò ſuas de more fulminationes conjungunt. Pactio de hac regni alienatione jam dudum inter Papas & Hiſpanos facta eſt. Papa pręmium hoc ab Hiſpano pactus eſt, ut Eccleſiæ univerſæ primatum in hoc etiam regno pecuniis & armis Hiſpaniæ tranquillè obtineat: Rex verò Catholicus hoc viciſſim à Papa eſt ſtipulatus, ut Papæ excommunicationibus inſtructus, & in Gallia & in reliquis Chriſtianæ ꝓfeſſionis finibus ſummũ Monarchæ imperium & autoritatem conſequatur. Italia, ut eò facilius perveniretur, nobis adempta eſt. Illius principatus, Romanæ Eccleſiæ beneficiarii, ad Hiſpani ditionem & Imperium tranſlati ſunt: ſuffragia in purpuratorum Cardinalium cõclavi imminuta nobis, Hiſpanis verò aucta ſunt: Concilii Tridentini actu, præcipua ſedes nobis erepta fuit, & Hiſpanis attributa: Ideóq; ſeditionum faces in nobis; ſub zeli &

religio-

religionis nomine accendunt, ut nos viris, viribus, opib⁹, & mutua benevolentia exuti, illis ipſis, qui infeſtis animis, funeſtiſque armis nos invadunt, dedamur.

Quod ad Papæ Sfondrati (ut & Sixti deceſſoris, qui defunctum regem ſuo quoque fulmine aggreſſus eſt) perſonam attinet, non plus equidem pietatis, non plus veri zeli & integritatis in eo, quàm in aliis reperiemus. Romanum ſe Papam vocat: nomen illud eſt, quo veteres Epiſcopi cognominabantur. Hoc nimirum innuit, ſi ſaperet & optimi Epiſcopi Romani (quales primi illius Eccleſiæ Epiſcopi fuerunt) munere fungeretur, nihil curare & agere aliud debere, quàm gregem ſuum Evangelii prædicatione paſcere. Conſtat, qualis fuerit à multis ſæculis Urbis Romæ ſtatus: Quàm amplam piis & eruditis viris ut Petrarchæ & aliis, ipſi etiam divo Bernardo de illa ſcribendi materiam ſuggeſſerit, tanquam de fœcunda omnium flagitiorum, turpitudi-

num,& abominationum matre, de Babylone quadam, atq; adeò de Sodoma & Gomorrha ipſa, & ſi quidquam aliud in univerſo Mundo unquam fuit ſceleratius & deteſtabilius. Sed ea hodie longè depravatior & corruptior evaſit. Si Sfondratus bonus eſſet paſtor, qualis haberi vult & dici, atq; aliquo duceretur muneris ſui obeundi ſtudio, ſatis domi haberet quod ageret, in expurgandis & emendandis Cleri ſui ſordibus, & omnibus urbis ſuæ partibus. Sed his minimè movetur: longè altiora & magnificentiora meditatur & ſuſcipit. Quis tamen credet illum zelo ſatis ardenti flagrare, ſatiſq; magna ſapiētia præditum eſſe, ut univerſum terrarum orbem ſatis dignè moderari poſſit, & bonum etiam paſtorem, ut ſeſe nobis venditat, inter nos agere, cùm nullam ſuæ familię curam habeat, & vicinorum ſaluti nullo modo proſpiciat & conſulat? At Evangelii prædicatione gregem paſcere, humilius quiddam eſt & vilius, quàm ut Papā eò ſe demittere deceat. Hoc

etiam

etiam reſtrictius eſt ac ſervilius, ſi aliis ad placidiorem & modeſtiorem vivendi rationem exemplo eſſe cogeretur. Arrogantia, quæ ab iſtis terrarũ & imperiorum omnium dominis ad alios perpetua ſerie trãſit, longè ſublimiora petit. Epiſcopatus jamdudum iis ſordet. Succeſſionis, paupertatis & ignobilitatis Apoſtolicæ eos jampridẽ tædet ac pudet. Principatũ ſpirant, Dominatum noctes dieſq; cogitãt. Quòd ſi Apenninus, ſuperumq; & inferum mare, iſtam ſuperbiam capere & coercere poſſent, ferenda ea utcunque videretur. At ea eſt iſthæc ambitio & avaritia, quæ totum terrarum orbem pervadere, quæ omnia effodere, congerere & vertere, ſibique vendicare poſſit. Tota illa dignitas, mera eſt magnificentia, merus luxus, meræ voluptates & deliciæ. Quin eò furoris & faſtus vẽtum eſt, ut ſi viliſſimus quidam Caprarius (cujuſmodi olim Sixtus fuit) hoc ſummum totius orbis imperium aſſequutus fuerit, amplitudo & ſanctitas illius poſtulet, nõ eſſe prius

ex hac ſibi vita emigrandum, quàm filios ac propinquos ſuos Duces, Comiteſque, de illo D. Petri ſcilicet patrimonio effecerit: & ſi fieri poteſt, bellum aliquod conflauerit, cui gerendo eos præficiat. Quod nunc Sfondratus agit, dum copias ſub conſanguinei ſui ductu & auſpiciis in nos immittit. Ut autem ſumptus ad eam rem neceſſarii ſuppetant, illi ſunt ſubvertenda, evellenda, diſſipanda omnia (His enim verbis Sixtus in ſua adverſus defunctum regem Bulla utebatur, Jeremiæ loco abutens), hoc eſt, mundi regna & imperia evertenda illi ſunt, ut nova alia excitentur. Sed diutius hanc Camarinam movere non eſt animus. In ſermone de illorum in principes noſtros ſtudiis & actionibus inſtituto maneamus, & ex inſignioribus quibuſdam illorum actis videamus, an hi poſtremi Papæ ſaniores ſint (quod ad ipſorũ perſonas attinet) & ſanctiori ſpiritu regantur, quàm alii quibus ſucceſſere. Sixtus ille (cujus modò memini) ex recentioribus illis primus fulminibus &

excom-

excommunicationibus principes noſtros eſt aggreſſus. Audiamus verò qua moderatione & modeſtia. Audita ſtatim Guiſii Ducis & ejus fratris morte, Papa iſte videns cruentæ hujus contra Henricum tertium conflatæ conjurationis (cujus caput & auctor erat) ſpem infractam & deſperatam eſſe, pro ardenti ſuo in Catholicam Eccleſiam zelo, incredibili quadam iracundia vel potius furore correptus, nulla hîc legitima actione, ut nec in ſuperioribus regis noſtri, qui hodie rerum potitur, ac defuncti cognati illius Condæi principis excommunicationibus maturè obſervata, fulmina ſua ſtatim arripit: præ deſperatione perſtrepit, fremit, ſpumat ex ore ſcelus, crudelitatem anhelat, diras concrepat, inſano murmure complet omnia, horribilibus minis ex arce ſua tonat: & vindictæ æſtu quodam abſorptus, furias ex ipſis inferis excitare ſtatuit, per quas populum Gallicum adverſus regem & moderatorem ſuum concitet, eum & hæreticum & hæreticorum fautorem, &

Eccleſiæ hoſtem pronuntians: Eum ipſum, inquã, quem paulò antè ob ſingularem ſuam pietatem, laudibus in cœlum ferebat, quem filii nomine ornabat, quem etiam Chriſtianiſſimum regem appellabat. Præclarum verò Papæ illius judicium, recta conſcientia, & paternus, quo ſe Galliam noſtram proſequi dictitabat, animus: denique candor & integritas, quam tum ipſe, tum alii in ſuis emittendis excommunicationibus adhibuerunt. quid enim cauſſæ apparebat, quamobrem defunctum regem ut hæreticum, & hæreticorum patronũ criminaretur? quænã occaſio ſubeſſe videbatur, cur principem ab Eccleſiæ communione abſtraheret, qui à ſubditis ſuis debitas ac meritas pœnas gladio ſibi à Deo tradito perſequutus erat, & ſe quidem ab imminenti ac dudum meditata cæde, populum verè à miſera ſervitute vindicaverat? Deinde cùm noſtri conjurati per emiſſarios ſuos Romam effuſis habenis contendentes, pontifici & expetitam & machinatam tamque

que diu tantoque opere regis à Monacho quodam perfidè interfecti cędem renuntiaſſent: quo ore, quáve fronte, effrænatam illam ex facinore ita inaudito & horrendo, & ob quod ſtupore omnia perculſa, lacrymis omnes perfuſi erant, cõtractam lætitiam diſſimulavit? Totâ Româ omni voluptatum & triumphorum genere exultante vel bacchante potius, Sixtus Cardinales & alios clientes ſuos in conſiſtorium cõvocat, concionem Papalem apud eos habiturus. Id actum 11 Septemb. 1589. Ejus argumentum fuit, proditorem illum & perfidum Monachum ſui regis parricidam, in Divorum numerum referendum, illiuſq; zelũ magnificis laudibus ad aſtra uſque extollendum eſſe. Quoniam verò non ignorabat in comparationibus plurimũ ineſſe momenti ad præclarum aliquod facinus exaggerandum, ſi cum laudabiliſſimo alio quodam conferatur: cùm nullum ſatis glorioſum facinus in iis omnibus quæ de heroicis illuſtrium virorum actis referũtur, illi occurreret, quod cum illo

conferri meritò poſſet: ex Deo ipſo comparationem illam repetit(tantam ſcilicet Dei operam, & eorum maximè quæ in noſtra redéptione cernuntur, rationem illius ſanctitas habuit) ac principis Chriſtiani parricidiũ, monachi ipſius ſubditi perfidia patratũ cum mundi creationis opere (horreſco referens) atq; adeò Incarnationis Chriſti, & aliis ſalutis noſtræ myſteriis comparare nõ veretur. In ſecunda pontificiæ illius cõcionis parte, demortui regis, quẽ nefariis ſuis cõſiliis crudeliter trucidandum curaverat, infandis modis lacerat. Tandẽ omni contumeliarũ genere bacchatus (pro ea quam Papæ quod malũ eſt, bonum judicãdi, & ita quidem, ut nulli refellere id impunè liceat: itémq; ad inferos etiã ipſos quoſcunq; & quomodocunq; libuerit, detrudendi ſibi ſumunt, poteſtate ac licentia) è ſuo ſuggeſto declarat, regem apud inferos damnatum eſſe, peccatum adverſus ſpiritum S. admiſiſſe, nec preces pro illo eſſe fundendas. Quin & ſancit, ut omnibus juſtorum funebrium

brium honoribus, quibus principes ornari ſolent, privetur. Quæ quidem egit omnia, tanta & animi acerbitate, & orationis acrimonia, ut, ſi mortui cadaver Romæ fuiſſet, proculdubio de illo aut in fœtidam cloacam, aut in ſterquilinium quoddam projiciendo ſententiam fuerit laturus. Illius deinde ſanctitas de Dei providentia & juſtitia ſermocinatur, tanquam ſi divino ſpiritu Monachus ille afflatus impias manus Domini uncto injeciſſet, divina etiam virtute ideo cōfirmatus, tam immane parricidium cōfidentiùs patrare auſus fuiſſet. Ut paucis dicam, illius concionis hic unus ſcopus fuit, ut perfidum illum ſicarium & ſui etiam regis (à quo fuerat ſumma humanitate receptus & intromiſſus) homicidam magnificè prædicaret, & cum divis adeò ipſis æquaret. En Evangelium, quod Sixtus Papa Romæ annuntiabat. Quis noſtrûm arbitratur id poſteritati credibile fore? At Papa eam orationem intra cōclavis ſeptum contineri non paſſus, in vulgus edendam

curavit: uſq; adeò eam probabat,& ad prodenda nationibus omnibus,& toti etiam poſteritati manifeſta ſuæ eloquentiæ, doctrinæ & ſummi in Catholicam Eccleſiam zeli teſtimonia ſatis virium habere judicabat. In hac verò tanta, qua tunc fruebatur, alacritate & lætitia, ecce alius de Henrico 4 feliciſſimè recepto, déque admirabili principum, primariorum coronæ miniſtrorum, Nobilitatis, fideliumque Gallorum conſenſu ad reſtituendam illi regiam auctoritatem, & regis mortui cædem vindicandam, nuntius intervenit. Audito verò Henrici 4 nomine totus cohorruit Sixtus, ſimul & magis ac magis furere baccharíq; cœpit, quum videret,eum,quem ſuarum excommunicationum vi omnino exauguraſſe putabat,in thronum regium evectum eſſe. Comminiſcitur, ſecum animo volutat, conſilium cum ſuis captat, decernitque tandem univerſum potius Acheronta movere, quàm patiatur regni Gallici adminiſtrationem in ejus manu eſſe, cujus nomen egregiáque

giáque facinora & virtutes terrorem ſibi horroremque ſingulis horarum momentts incuterent. Dum ea dubitatione æſtuaret animus, ſéque in omnem partêm ſubinde verſaret, Jeſuitarum & Eccleſiaſticarum Pariſienſium decreta ad eum afferuntur furoris & ſanguinis plena. Sixtus occaſionem arripit, ſperatque ſatis inde & argumenti & præſidii nactum ſe eſſe, ad regem vel chartulæ fruſto opprimendum, dummodo chirographum ſuum illi apponeret. Sed in eá jam tempora ventum eſt, quum Papæ non tam facilè quàm olim tenebras nobis offundunt, nec in ſuam qualemcunque ſententiam trahunt. Earũ propoſitionum hæc erat ſententia, jure divino (hoc eſt eorum, qui ſe Deos in terris profitentur, jure) Gallos non poſſe Henricum 4 pro rege ſuo agnoſcere, ſed debere infeſtis armis uſque perſequi eum, qui de pace cum illo facienda vel cum animo ſuo cogitabit, pro hæretico habendum: cõtrà, qui in ſacro hoc bello pro Romana Eccleſia, pro regni libertate,

pro harum propoſitionum auctoritate tuenda ſuum ſanguinem, vitamque effunderent, beatiſſimos Martyres, uno quidē martyrii genere, perpetuò fore. Id factum eſt 14 Martii menſis die Anno 1590, eo ipſo die, quo Deus in Santandræa planitie ad fluvium, qui hodie Eurus dicitur, longè alia manu conſignabat futuri coniuratorum excidii decretum, per victoriam quam Regi nō Bullis .i. verbis & nugis, ſed re vera dedit. Atq; hęc conſiliorum & actionum Sixti contra Reges noſtros & hoc regnū ſpecimina q̄dam feruntur.

Sfondratus illi in Papatum ſucceſſit (Deus enim per feralem & atratum lictorem, provinciæ adminiſtratæ rationem ab illo mox repetiit). Hic ſummus pontifex inauguratus deceſſoris ſui Spiritu imbutus illico, indutuſque fuit. Atq; ut pactionem cum Hiſpano rege (cujus cōſiliis & corruptelis pontificatum erat adeptus) factam præſtaret, & Galliæ occupationē faciliorem illi efficeret; majora etiam & graviora quàm Sixt⁹ in animo ſuo molitur. Sixtus

tus enim bullis nos terrere & decretis contentus, de ærario augẽdo magis laborabat: Hic verò ut olim Julius 2, clavibus S. Petri & ſpiritualibus armis, quę in Sixti manibus parùm omnino potuerant, nõ admodum confidens, utendum ſibi gladio putavit. valdè ſtomachatus, quòd per ingraveſcentis ſenectutis incõmoda thorace quoq; armari, & in equum inſilire, Julii in modum, non poſſet. Sixtus brevi tempore ingẽtibus gazis arcas ſuas collocupletaverat; hic ſacrilegas manus illis afferre audet, tantum nummorũ erepturus, quantum ad cõparandum exercitum ſatis eſſet. Deus tunc ex alto intonuit, & fulmine Capitoliũ percuſſit: Unde populus Romanus id, ut infauſtum & ominoſum incœpti põtificii auguriũ, accepit, obmurmurans illiuſq; conſilia deteſtatus, quòd pecunia, quæ adverſus infideles Turcas deſtinata erat, contra Chriſtianos impenderetur, & cõtra illud regnũ præcipuè, quod præcipuum ſemper fuiſſet, Chriſtiani imperii propugnaculum & ſalus. His igitur auſpiciis Sfondratus pontificatum

init. Ego autem iſtorum pontificum, qui & harum perturbationum autores fuerunt, & perniciale hoc bellum nobis conflarunt, facta aliquot de induſtria proponere volui, ut docerem inter eorum, qui olim & regum & regni hoſtes fuerunt, & horum, qui hodie dominantur, furores nihil omnino intereſſe: Ac proinde, ut in belli, quo nos vexant, cauſſa nihil diſſimile eſt, ita quoque, quod ad eorum perſonas attinet, nihil omnino niſi fortè à majori ad minus fiat collatio, diſſimile eſſe. Nam verè fatendum nobis eſt ſuperiores illos Papas, quãtumvis effrænata adverſus Patres noſtros audacia & væſania inſignes, ab horum tamen odiis, furoribus & violentia longiſſimè abfuiſſe.

Iam hoc reſtat, ut expendamus, An in Regis perſona diſſimile aliquid videatur. Nihil autem omnino diſſimile eſſe, ex his quæ dicam, probaturum me ſpero. Et quidem quin Rex verus ſit & legitimus regni ſucceſſor, coniuratorum adhuc nemo in diſceptationem

nem

nem quæſtionemq; vocare auſus eſt, nec Hiſpanus, nec Sabaudus, nec Guyſius, nec Lotharingus, nec Papa: etſi horum ſinguli, pro ſua quiſque parte in regni ſocietatem venire contendant. Quin ille etiam regno ſit digniſſimus, & præclaris omnibus virtutibus ad ampliſſimum regnum gubernandum neceſſariis inſtructiſſimus, coniuratorum certè illiq; infeſtiſſimorum hoſtium (etſi ambitiones & impudentia eos omnes qui antea fuerunt ſuperātium) nullus id negare unquam auſit. Etenim pacis belliq; artes, quibus inter cæteros maximè princeps ille floret, tam magnæ tamque illuſtres ſunt, ut nullus exiſtat, qui de eo aliter aut ſentire aut loqui poſſit. Quamobrem, eũ tot animi corporiſq; dotibus clarum omnes (eos dũtaxat unos, qui cum inſignibus barbarũ pectus, armaque Hiſpaniæ hoſtilia induentes, Gallicum ſimul animum exuerunt, ſemper excipio) veri, inquã, Galli omnes eum, Dei beneficio amplectuntur, amant, prædicant & colunt, ut nullum

ex ipſius maioribus unquam magis: Quin & ingenuè agnoſcunt ac profitentur, tali nobis Dei ipſius benignitate peropus fuiſſe, qui ſua prudentia animíque magnitudine Gallicum regnum ex hoc, quo demerſum eſt, naufragio, eripiat, & in optatum portum, in priſtinam videlicet dignitatem ac ſplendorem reſtituat. In quo igitur à priſcis regibus differt? Coniurati eum eſſe hæreticum, relapſum, excommunicatum criminantur. Mihi autem non eſt iam propoſitum longam & accuratam defenſionem inſtituere, vt doceam id quod obiicitur falſiſſimum: & quanquam verum eſſet, eum tamen quando talem nobis Deus dederit, pro Rege habendum, illiq; obtemperãdum eſſe. Hæc pluribus & accuratius in multis libellis in eã rẽ præcipuè editis diſputata extant, quos lectoribus perlegere & diligenter examinare operæ eſſe pretium puto, ut huius quæſtionis cognitionem explicatã illuſtremq; habeant. Paucis tantummodo dicam quantũ ſatis eſſe
vide-

videbitur ad intelligendum ſtatuendumq; nihil prorſus in hac tota cõtroverſia ſcrupuli eſſe, quod obſtare debeat, quominus majorũ adverſus Papas exempla in hac & animorum cõtentione & armorũ dimicatione conſulamus,atq; ad imitandũ etiam nobis proponamus.

Papę Regem hæreſeos crimine damnarunt & à ſacris abdicarunt. Ea verò damnatio nullius momenti eſſe debet.hic enim mos pro Paparum tyrannide & furore invaluerat,ut Reges noſtri quandocunq; iis ita liberet, hæretici,ſchiſmatici,& Eccleſiæ hoſtes, ut antea patuit, pronunciarentur,etſi lõgè aliter ſe res haberet.Ita Sixtus Henricum 3 in crimẽ hæreſeos recens vocavit,etſi falſum id eſſe omnibus conſtaret. Papę ergo,qui mentiri conſueverunt, & qui furore atque amentiâ cæci in ſummos quoſque & optimos principes iniurias temerè & incõſideratè, ut bruta quædam fulmina, jaciunt, non ſunt audiendi.Papæ etiam ipſi Regis noſtri infenſi adverſarii infeſtiq; hoſtes, ea de re ſentẽtiam, quæ

ſit alicuius quidem ponderis, ferre jure non poſſunt, niſi omnem & legum & iudiciorum ordinē pervertere velimus. His accedit regis ad concilium provocatio, quæ iudicio cuilibet moram afferre debet: & nulli, quanquam loco, genere ac dignitate longè inferiori, in re præcipuè tāta, denegari poteſt. Ac noſtri maiores qui toties ea uſi ſunt, quoties à Papis hæretici & excōmunicati declarabantur, id tanquam verum atq; efficax adverſus omnem Paparum autoritatem remedium ſenſerunt ac ſtatuerunt. Addamus & hos Reges principeſque noſtros Paparum cenſuris ex ipſorum etiam (quum ad ſaniorem mentem redierunt) conſenſu & canonibus minimè obnoxios eſſe. Verùm, ut liberius dicam quod ſentio, illud procul dubio conſtabit, etiamſi Rex, qualem obiiciunt, talis revera eſſet (quod Dei beneficio falſum eſt, idque poſtea probaturum me ſpero) iuſtam tamen Papæ cauſſam nō fuiſſe, cur nequid obſequii illi præſtaremus ediceret, atque eorum, qui

con-

conjuratione facta eum bello perſequuntur, rebellionem comprobaret.
Neque enim Papæ eſt ea de re quidquam ſtatuere: Dei unius eſt, qui ei rei jam providit, eámq; tam claris certiſq; in Eccleſia teſtimoniis comprobavit, ut qui cõtrà diſſerere volet, mala mente cum veritate ipſa pugnare ſit judicandus. Dei eſt, inquam, reges & principes in toto mundo conſtituere, & quidẽ tales, quales ipſe voluerit. Quũ verò eos conſtituit, Deiq; vocatio certa eſt, non jam contrà diſputare, illique repugnare licet. Id enim ſi liceret, nulla unquam inter homines certa, firmáque vocatio conſtaret. huic nimirum contra regem de hac re certamen eſſet, illi de alia: & qui omni virtutum genere cumulat⁹ multis placeret, pluribus idem diſpliceret. Unde in regnis & imperiis nihil unquã ſtabile, fixum, ratumque permaneret; ſed alia atque alia ſubinde naſceretur mutatio & cõfuſio. Regum autem vocatio certa eſt, nec dubitare poſſumus quin Deus eos nobis dederit, quum ordine & via uni-

cuiq; imperio majorum exemplis uſitata ac trita illos habemus: ibi electione, alibi ſorte, hîc ſucceſſione pro varia variorum imperiorum conſtitutione. De vocationibus ordinariis loquimur. In Galliis noſtris Dei vocatio in ſucceſſione cernitur: quem ordinem patres noſtri probarunt, ſuiſque & regni totius rationibus opportuniſſimũ eſſe ſenſerunt: atque reges ſuos à Deo ipſo hac ſibi ratione & via dari ita agnoverunt, ut potius, quàm ei repugnarent, pueros pro regibus ſuis acciperent: aliquando etiam eos, quod mirêre magis, qui nõdum nati erant, expectantes dum matres puerum enixæ fuiſſent: Si qui verò ex iis mente non admodum valerent, id æquo animo tulerunt, ita ut nihil illis de cõſueta dignitate & auctoritate detraherent. Cùm igitur notum manifeſtumq; omnibus ſit, Henrico 4 regnum ſucceſſionis ordine obtigiſſe (nemo enim in dubium id revocat) haud dubitandũ nobis eſt, quin Deus illũ nobis præfecerit, præceperitq; ut omnes illi obſequiũ præ-

ſtemus,

ſtemus,alioqui illi⁹ voluntati repugnaturi. Omnis anima poteſtatibus ſupereminentibus (Apoſtolus ait) ſubjecta eſto. Non eſt enim poteſtas niſi à Deo, &, quę ſunt poteſtates, ſunt à Deo ordinatę. Itaq; quiſquis ſe opponit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit: qui autẽ reſiſtunt, ipſi ſibi condemnationẽ auferẽt. En Dei decretũ, contra quod contẽdere eſt nefas. Optandũ quidem, ut principes omnes pii ꝓbiq; eſſent, ſed optio in uno Deo eſt, qui non ſemper bene moratos reges nobis conſtituit, ſeu populi plectẽdi cõſilio, ſeu quacũque alia cauſſa ductus, pro variis judiciorum ſuorum cauſſis, quæ plerunq; nobis obſcuræ & ignotæ eſſe ſolent. *Rom. 13.* *Auguſt. de civit. Dei lib. 5. c. 21. & 33.*

Infideles verò, atq; in vera religione peregrinos & hoſpites, atq; adeò illius hoſtes, paganos aut alios ejuſmodi, dubiũ non eſt quin Deus etiam ipſe conſtituat, velitq; ut omnes iis ſubjiciantur. Ad Dei enim mandata exempla etiam, quibus id probatur, multa accedunt. Nõ citabo hîc omnia Apoſtolorũ teſtimonia, quę in novo teſtamento *Rom. 13. Tit. 3. 1 Pet. 2. 2 Pet. 2. Judæ 1. 1 Tim. 2.*

cuique obvia ſunt. Summa illuc pertinet, ut ſciamus in iis à Deo præcipi, regem & eos, qui publico alicui muneri ab eo præficiuntur, principes & gubernatores honorandos eſſe: Ut breviter dicam, omni humanæ politiæ parendum, principum noſtrorum proſperitatem optandam, votáque pro iis ſacienda. Illud autẽ de Imperatoribus & Magiſtratibus, qui tunc inter homines agebant, dictum erat. Nam Chriſtus etiam ipſe, ut omnẽ dubitationem tolleret, Cæſarem nominat, qui tum

Matt. 22. Imperator erat, dũ ait, Reddite Deo, quod Dei eſt, & Cæſari, quod Cæſaris. Atq; corã Pilato, qui Imperatoris nomine Judęæ procurator erat, id de illo agnoſcit. Illi autẽ omnes Pagani erant Eccleſiæ hoſtes, & fortaſſe omniũ, qui unquam fuerunt, ſceleratiſſimi principes. Sub lege, Aſſyrii totius orbis Monarchiam adepti, armis Judæos ſubegerunt. Deus populũ ſuum per Prophetas docuit id ita ex decreto ſuo fieri, ſeque velle ut Nabuchodonoſoris & filiorum ipſius imperio ſubjiceretur,

tur, ac pro eorum, quanquam flagitioſorum, & Eccleſiæ perſequutorum ſalute deprecaretur. Non quòd obtemperandum iis eſſet, ſiquid contra honorem & cultũ, quem Deo imprimis debemus, imperarent. In eo enim genere, honor qui Deo debetur, primum locum tenere debet, ut monent Apoſtoli his verbis: Præſtat obedire Deo quàm hominibus. Sãcti Prophetæ, Apoſtoli & martyres illud etiã ad hunc modum obſervarunt. Ut verò cives contra Principes ſe cõmoveant, ſeditiones concitent, imperia perturbent, obedientiæ & officii erga eos ſui munera abjiciant, & relinquant, Deo certè nunquam placuit. Quod ad exempla attinet, id ſemper ita uſurpatũ fuit. Populus Iſraeliticus in Ægypti regum ditione poteſtatéque fuit (quanquam illic tantùm commoraretur ut hoſpes & peregrinus, non ut civis & incola habitaret) & ſervitutis, quãvis duriſſima, jugum cervicibus ſuis impoſitum patiẽter tulit, nec de eo excutiendo cogitavit, donec Deus liberatorẽ ſi- *Act. 4 & 5.*

bi exrra ordinem ſuſcitaſſet: neque id tamē aggredi voluit, niſi cum bona regis ipſius venia. Poſtea captivi ad Aſſyrios abducti ſunt, eiſq; paruerūt. Chriſti verò tempore, & trecentis circiter ab eo annis, fuere imperatores perpetua ſerie pagani, & in provinciis Magiſtratus, crudeliſſimi Chriſtianę religionis hoſtes, qui multos vel potius innumerabiles Chriſtianos omni ſuppliciorū genere excarnificatos trucidarunt. Mos tamen illis perpetuò geſtus fuit, nec ulli unquā Chriſtiani obſequium illis recuſarūt, etiāſi potuerint: ſed potius eos coluerūt, de illis honorificè loquuti ſunt, tributa contulerunt, ſub illis ſtipendia in bello meruerunt, in judicio ſe ſtiterunt, pro illorum ſalute & proſperitate preces fuderunt, aliáq; omnia (ut in Eccleſiæ hiſtoriis, eorundēque Apologiis & teſtificationibus perſpici poteſt) obediētię munera iis præſtiterunt.

Euſeb. lib. 4. c. 15 & 7. c. 11. Juſtin. Apolog. 2. Tertull. in Apologet.

Quod verò de obediētia & ſubmiſſione paganis debita dictū eſt, ad principes etiam hæreticos referri debet, ſi

Deus

Deus tales dederit. Non minùs enim paganus à ſalute alienus eſt, quàm hæreticus, cùm ſit Idololatra, atq; in omnibus fidei partibus & capitibus corruptus: hæreticus verò in paucis aliquãdo. Utut ſe res habeat, divini mandati ratio utrobiq; eadem eſt: Uterq; enim à Deo eſt conſtitutus, quum ordine & vocatione in imperiis uſitata & ſolenni, in rerum adminiſtrationem venit. Atque exempla ab omni antiquitate, eam ſemper fuiſſe hac de re Eccleſiæ mentem, ſatis oſtendunt. Sub lege ſæpenumero principes quidam à fide veraq; doctrina deflexerunt, in ejuſque locum, idololatriam falſumque & impium cultum ſubſtituerunt: neque ſolùm, ſed crudeliſſimi etiam Eccleſiæ vexatores fuerunt, ut Saulus, Achabus, Manaſſes & alii, quibus tamen propria & ſtabilis fuit regia ſua auctoritas. In Eccleſia ſimiliter Chriſtiana fuere imperatores hæretici, Arriani, qui hæreticis pro virili faverent, crudeliſſimè verò Domini Eccleſias, & pios atque orthodoxos Epiſcopos

vexarent: nemo tamē Chriſtianorum ſe contra eos commovit. Quinetiam eorum quidam Paganus fuit ſimul & hæreticus, & ſiquid deterius dici aut etiam fingi poteſt, cognominatus Apoſtata: quo Eccleſia nullum infeſtiorem hoſtem unquam habuit. Julianus ille fuit. Imperator tamen habitus eſt, illiuſque mandatis obtemperatum. Harum rerum exempla, eáque permulta, ſibi omnia cōſtant, nec quiſquam in doctrina fidei probè inſtitutus contrà unquam ſenſit, faciendumve cenſuit. Prophetarum quidem temporibus Iudæi ſeditiones concitarunt, & ab Aſſyriis Chaldæiſque defecerunt: ſed ob id & à prophetis reprehēſi, & à Deo ipſo graviſſimè mulctati ſunt. Per Apoſtolorum tempora perverſi quidam turbulentiq; homines extitere, qui malè de Magiſtratibus loquerentur. At D. Petrus & D. Juda in eos ſcripſerunt: ex eorumque verbis ſatis colligi poteſt, ſeditioſos illos fuiſſe nequiſſimos quoſdam nebulones, qui libertate Chriſtiana abuterentur,

rentur. Poſt Chriſti mortem Judæi idem quoque adverſus Romanos tentarunt, dictitãtes ſe eſſe Dei populum, ideóq; infidelibus Imperatoribus obnoxios eſſe nõ debere: Sed iuſtas graveſque Deo ſuæ rebellionis pœnas dederunt. Anabaptiſtæ idem omnino ætate noſtra fecere, ſed ſatis ſupérque perſpicuum eſt, eos fanaticos homines & à mente alienatos fuiſſe. Denique quotquot ſenſerũt, principes pietatis religioniſque veræ expertes non eſſe colendos, illi omnes furioſi fuere, mentis impotes, iuſtóque Dei judicio furoris ſui pœnas luerunt. Papa tamen illud dogma ſuis illis bullis ſacriſque admonitionibus, noſtris animis inſerere omnino tentat, Regem infidelem eſſe, & regno ſuo per nos demovendũ. Nempe hoc illud eſt Evangelium, quod ubiq; terrarũ per miniſtros ſuos Jeſuitas, turbarum civilium faces, prædicandum curat: Illa etiam ſunt Theologorũ Pariſienſiũ, qui cum noſtris conjuratis faciunt, decreta.

Rationes & fundamenta, quibus ad

has faciendas turbas utuntur, ea ipſa ſunt, quę ſeditioſi quidam Iudęi, Anabaptiſtæ aliique principatuum & Imperiorum hoſtes, imperiti vulgi auribus inculcabant. Proponunt rem eſſe indignã, Eccleſiam, quam Deus tanti facit, & populum, quem Chriſtus ſuo ipſius ſanguine redemptum in libertatem vindicavit, ſceleratis principibus ita ſubiici atque auctoritatem & potẽtiam in eorum manibus eſſe, qui ad divexandam Eccleſiam ea impiè & crudeliter abutantur. At reſpondemus, ſatis quidem hinc cauſſę eſſe, cur tanto preſſi onere, vehementer ingemiſcamus. Verùm reſpiciendus nobis Deus eſt, qui de eo ita ſtatuit, quíque ſatis magnas id faciendi cauſſas ſemper habet, ſive pœnas ſceleribus noſtris debitas à nobis repetere, ſive fidem patientiamq; noſtram, ſalutis noſtræ, gloriæque ſuæ gratia probare velit. Id quod nec gratiæ, ad quam nos vocat, nec Eccleſiæ dignitati, nec ei, quam Chriſtus nobis comparavit, libertati quidquam obſtat: quoniam

ea

ea omnia ſpiritualia ſunt. Addunt quinam inde ſequuturi ſint caſus & pericula, ac proponunt Eccleſiam graviſſimis ob id incommodis & calamitatibus multatum iri, præcipuè ſi Principes hęretici fuerint. At reſpondetur à Deo hæc non fieri, quin caſibus & incommodis illis, quæ metuuntur, providere, eáque ab Eccleſia ſua propellere facilè poſſit. Summũ quidem in eo periculum eſt, ne hæreſis ſub hęretico, ut Paganiſmus ſub Pagano, ad plures ſerpat, & in dies latius manet. At D. Paulus nos docet hæc non ita evenire ſine Dei conſilio, oportereque inter nos hæreſes etiam eſſe (hæc ſunt illius verba) ut, qui probati ſunt, manifeſti fiant. Deus varia in Eccleſiam probationum genera immittit, non ad perdendos ſuos electos, ſed ad eorum potius ſalutem promovẽdam, ſuamque ipſius gloriam propagãdam. Inter eas autẽ probationes, hæc pręcipua eſt, ut Evãgelii veritas aliquãdo ab hæreſi & mẽdacio invadatur: ſed ex evẽtu qui conſeq̄tur, Deus eos qui ve- *1. Cori. 11.*

rè ſui ſint, dijudicat & patefacit, ipſiuſque veritas quotidie magis elucet, eniteſcitq; magis, ut experientia probat. Papa Sfondratus Theologiæ valde peritus vult videri, ejuſque rei probandæ gratia quendã ſecundæ ad Corinthios epiſtolæ locũ ꝓfert, nullũ conſortium juſtitiæ cum injuſtitia, nullam cõmunionem luci cum tenebris, nullã concordiam Chriſto cum Belial, nullamq; partem fideli cum infideli eſſe: unde concludit ejiciendos eſſe principes, déque rerum adminiſtratione deturbandos, qui non eandem cum Papis religionem profiteantur. Si Papa majorem ſacræ ſcripturæ cognitionẽ, intelligentiamq; in cæteris locis non eſt aſſequutus, meram ſanè ignorantiam, vel inſignẽ potius malitiã apertiſſimè indicat. Nam ut Apoſtoli mens & ſcopus attentè conſideretur, locus ille nihil prorſus ipſius ſententiã juvat. Apoſtolus enim ſæpius alibi verba fecerat de obedientia & obſequio, quod principi debetur, docueratque impietatem quæ in iis apparet (qualis in ejus

2 Cor. 6.

ſæculi

ſæculi principibus re vera inerat) nulli impedimento eſſe debere, quo minùs illis pareatur. In hoc tamen loco vetat, ne impari jugo cum infidelibus copulemur. Nec verò à ſe ipſo diſſentit Apoſtolus. Nam quum præcipit ut principum noſtrorum partes ſequamur, iiſque cedamus, id ad res humanas, quæ in illius imperio ſunt, referendum eſt: Hîc verò quum prohibet, nequid commerciis cum impiis habeamus, id de rebus divinis, & quæ ad fidei Chriſtianæ profeſſionem ſpectant, eſt intelligendum. Corinthii, qui non ſatis animo percipiebant, quantũ mali adferret ſacrificiorum, quæ idolis à paganis fierent, & aliarum rerum quæ ea comitarentur, participem & conſcium eſſe: ad idololatras, in eorum viuendi ratione, inconſideratiùs ſeſe adjungebant, ut D. Paulus pluribus prima ſua ad eoſdem ſcripta Epiſtola, ea de re diſſerit. Illud verò erat iuſtitiam cum iuſtitia, lucem cum tenebris, Chriſtum cum Belial miſcere velle: quod fieri minimè debuit.

Deus enim maiori puritate & ſinceritate colendus eſt, atque ab iis omnibus quę Evangelicæ fidei,& illi, quem verbo ſuo præſcribit, cultui adverſantur,nobis diſcedẽdum. Hæc eſt Apoſtoli in eo loco ſententia: ut clarius de ea nobis cõſtabit, ſi quæ in utraq; Epiſtola ſcribit, diligenter cõferamus. At in iis quæ ad res humanas ſeu tẽporales attinẽt, non idem eſt nec ſentiendum nec agendum. Nam ſi in illis nulla omnino eſſet nobis cum impiis & ſceleratis,quibus mundus eſt refertus, habenda ratio & cõſuetudo, è mundo ipſo nobis eſſet exeũdum, ut idem A-
1. Cori. 5. poſtolus adCorinthios ſcribẽs docet: Scripſi,inquit,vobis inEpiſtola,ne cõmiſceamini cum ſcortatoribus. At nõ omnino cum ſcortatoribus Mũdi hujus,aut cum avaris aut cum rapacibus, aut idololatris: alioqn debetis ſcilicet è Mundo exire.Hîc idololatrę & infideles ipſi apertè nominantur. Innuit autem Apoſtolus ex hoc cũ rebus ad hanc vitam pertinentibus cõmercio, (veluti quum principes pagani & infideles

deles nobis regendis pręficiuntur) cõſcientiam noſtram pollui non poſſe, dummodo in nullam cum falſis illorum religionibus ſocietatẽ veniamus. Chriſti & Apoſtolorum ea fuit mens. Chriſtus enim ipſe Cæſari obediebat, tributumq; pendebat: ſed in iis quę ad Dei cultũ reſq; divinas attinebãt, eum non audiebat. Unde hanc præſcribit regulam, Reddenda eſſe Cæſari, quæ ſunt Cæſaris, & Deo, quæ Dei: docẽs, hæc duo minimè ſecũ pugnare, nempe Chriſtianum eſſe Deumque colere: atque, ſi Dei voluntate Principem vel Paganum nacti fuerimus, illius poteſtati & obſequio nos totos ſubmittere, vt hac ratione Dei etiam mandatis pareamus. Apoſtoli in iis, quæ ad res ſpirituales, Evangeliique profeſſionem ſpectant, aſſerunt, Deo quidem potius quàm hominibus obtemperandum eſſe: ſed in aliis, quæ ad vitam humanam referuntur, iis non inviti obſequebantur. Atque ab omnibus veteris Eccleſiæ Chriſtianis id ſemper ita intellectum obſerva-

túmq; fuit. Papa igitur ineptiſſimus eſt Theologus, apertéq; oſtendit ſe, dum ſuis monitoriis bullis ad eum, quem à Deo conſtitutum habemus, Regem repudiãdum incitat, omni fundamento deſtitutum eſſe, cùm unicum duntaxat ſacræ ſcripturæ locum ad ſuam confirmãdam ſententiam citet, & falſò etiam citet. Debuit paulò attentius ſecum reputare calamitates & diſcrimina, in quæ, dum hanc nobis doctrinam ſubiicit, imperia mundi coniicit. Experientia ſatis quotidiana comprobatum eſt, quàm facilè populi ad rebellionum concitentur, & quicquid de Principibus in vulgus ſpargitur, nullo judicio moráq; adhibitá, libentiſſimè credant. Ubi ſemel quis dixerit principem ſuum ſceleratum eſſe, Paganum, hæreticum, qui tamen fortaſſe & Catholicus erit & probus, ſatis magna & luculenta ea eſſe occaſio putatur. An non enim de Davide in
2 Reg. 16. Abſalonis conjuratione dictum fuit eum improbũ eſſe, execrandũ Deo, & deteſtabilem, & qui dominatum in

Dei

Dei populum obtineret, planè indignum? Mahometem & Mahometis ſectæ vindices cõſtat, illud ſacrũ quoddã fidei axioma habuiſſe, ut eos principes, qui non eſſent ejuſdẽ ſecum religionis, de ſua ditione dejiciẽdos eſſe crederent, nullo ferè alio ad bellũ gerendum fundamento & argumento freti. Niſi Papis cordi voluptatique eſſet, rerum omnium perturbationem & confuſionem in rebus humanis videre, non ita hæc populo prædicatum irent. Verùm, ut ſummatim dicã, nulla hîc objectio quantumvis ſpecie probabilis, ſatis magna eſt ad affirmandũ & perſuadendum, principibus infidelibus obtemperandum non eſſe. Neq; uſpiam probari etiam poteſt, Chriſtianos ullam eorum, quę de recuſando illis obſequio dici contrà poterant, rationem unquam habuiſſe: id quod de veteribus Gallis majoribus noſtris, qui & Pharamũdum, & alios reges primos paganos habuerũt, dici eodem modo poteſt. Chriſtianis, qui Principes infideles adepti erant, hoc unum propoſi-

tum erat, ut ſe in Dei veritatis confeſſione confirmarent, atq; ad cruciatus conſtanter perferendos, ad magiſtratuum ſuorum ſeveritatē ſumma animi æquitate ſuperandam, ad preces pro iis fundendas, & ad eorum animos omni obſequii & obedientiæ genere ſibi conciliandos, inter ſe hortarētur. Illis verò nunquam hoc in mentem venit, ut vel minimam rebellionis ſuſpicionem darent, vel iis, qui adverſus ſuos principes, quippe paganos vel hęreticos rebellionē molirentur, exemplo eſſent: nec id ab iis factum aut verè obiici aut certò probari poteſt.

Cæterum reges ac principes excōmunicatos nihilo eſt æquius de ſua ſede & ſtatu demovere. Si enim ſunt principes legitimè à Deo vocati, illud pro firmiſſimo, nec vlla ratione labefactando fundamento nobis eſſe debet, eos imperandi ius & auctoritatem habere: cum poteſtates ſint à Deo cōſtitutæ, quibus, ut dictum eſt, reſiſti nō debet, quæcunq; tandē cauſſa adferri in excuſationem poſſit. Equidem, ea quæ

quæ nobis cum Chriſto eiuſq; Eccleſia eſt communio, liberorum jus nobis dat, veroſq; & legitimos in bonorũ vitę præſentis (quatenus ad Deum pertinet) poſſeſſione, & uſu etiã ipſo hæredes facit. Verùm nulli eſt hoc impedimento, quin aliud præterea generalius hominum & Imperiorum conſtitutionis reſpectu jus ſit, quod eorũ etiam, qui hujus communionis non ſunt, intereſt: in eo quod Deus ipſe hujus Mundi bona partitur, tantũ omnibus ſeu liberis ſeu alienis tribuẽs, quantum pro ſuo arbitratu ſtatuit, & cuique proprium eſſe decernit. Principatus & ditiones eodem modo ſe habent. Nec eo nomine, quòd in ea communione ſimus, Deus iis nos ornat. Nam Deus ea ſæpe illis donat qui in ea communione nec ſunt, nec erũt unquam. Quòd ſi jus illud in hoc genere, ab Eccleſiæ cõmunione ut à ſua cauſſa non proficiſcitur, ſeq̃tur profectò hoc jus illi minimè periturum, qui ab hac cõmunione fuerit ſegregatus. Excommunicatio Eccleſiaſticę diſci-

uſum, nec alia ſua jura excommunicationis vi amittunt: quæ tandem cauſſa eſt & ratio, quamobrem major in principes ſeveritas adhiberi debeat? Adhæc excōmunicatio ad tempus duntaxat vim ſuam retinet. Quamprimum enim reus peccatum ſuum confitetur, ejuſq; ſe pœnitere profitetur, Eccleſia ex Dei mandato eũ noxa liberat, communionémq; illi reſtituit. Si bona per eam ſeparationẽ auferrentur, per cōmunionis reſtitutionem, bona illa in quorum poſſeſſionẽ alter fortaſſe jam veniſſet, reſtitui quoque neceſſe eſſet. Neq; enim Eccleſia omnia excōmunicatorũ bona tandiu ſibi vendicaret, quoad reſipuiſsẽt: quod fortaſſe in nōnullis nunquam fieret. Regi excommunicato jus regni abrogaretur: Itaq; è veſtigio illud ad aliũ quempiã tranſferri neceſſe eſſet. Monarchia enim in hoc præcipuè regno interregnum pati non poteſt. Rex igitur reſipiſcens, in integrum eſſet reſtituẽdus: quod quidem non ita facilè fieret, ſi poteſtas ſumma penes alterum jam eſſet. Ad-

quam fuit, vi excõmunicationis imperii adminiſtrationẽ cuiquam eripi. Poſtremi Epiſcopi Romani hoc primi cogitarũt & auſi ſunt, ut inde ſe principibus formidabiles redderent, eoſq; ſibi hoc terrore ſubjicerẽt, ſuæ ſummæ auctoritatis ubiq; ſtabiliendæ gratia. At Deus id nec voluit, nec verbo ſuo unq̃ ſtatuit. Itaq; patres noſtri Dei voluntatis non ignari, toto ſtudio & conatu iſti Paparũ tyrannidi reluctati ſunt, eamq; opinionem in Bonifacio 8 hæreſin vocarunt. Cumq; ita ratio cõparata ſit vitæ naturæq; noſtræ, ut omnes ad peccandũ propenſi ſimus, & ita graviter aliquando peccandum, ut niſi Dei virtus præſtò ſit, cẽſoria excõmunicationis nota reprimẽdi ſimus: ecquis princeps, aut etiam vir privatus, qui modò aliquid poſſideret, in tanto amittendorum bonorũ metu, diſciplinę Eccleſiaſticæ ſubmittere ſe vellet? Quanta hæc remora, quãtum etiam impedimentũ eſſet, principibus maxime, ne ſe ad Eccleſiam Chriſtianã adjungerent, ſi ab ea ſemel ob delictũ aliquod abdicati,

à ſuo etiam imperio abdicarētur? Statuamus igitur hoc tandem & concludamus, principes per excommunicationem ſuo principatu & ea, quam antea in ſuos habebant, poteſtate & auctoritate nec jure privatos fuiſſe, nec eſſe privandos.

Idem quoq; de relapſis quos vocant eſt ſtatuēdum. Nam etſi pœnæ graviores in eos conſtituantur, ea tamen non debent regiminis ſpiritualis fines excedere. Atque Eccleſia debet ad eos, ſi ad ſe redeant, abſolvendos prompta ſemper & parata eſſe; ac proinde ad ipſorum vitam ac ſalutem pœnas referre, ob idq; lenitate, quæ in correctionibus omnibus neceſſaria eſt, ſeveritatē temperare, ut qui in eandē culpam relabuntur, ad vitæ emendationem faciliùs attrahantur; qui miſericordia eò digniores ſunt, quò major infirmitas in iterato eorum lapſu videtur. Dicere autem relapſos deploratæ eſſe ſalutis, relabi hoc eſſet in Novati hæreſim, quæ tanto omnium conſenſu à tota veteri Eccleſia damnata fuit. Privati homi-

homines ſi fortè in idem hæreſeos crimen reciderint, aut alio quodam modo bis offenderint, nihilòmagis ſua bona amittunt, quàm ſi ſemel tantùm offendiſſent. Probandum eſſet aut locis ex ſacra ſcriptura depromptis, aut idoneis aliquot exemplis, aliam quandam ob principes legem conſtitutam eſſe: quod nuſquam, niſi in Paparum conſiſtoriis, reperietur, ubi haſce perturbationes & confuſiones ad principes opprimendos nullo nec auctore nec exemplo conflant. Subditorum in ſuos principes officia ejuſmodi omnino ſunt, cujuſmodi liberorum erga parentes, ſervorum erga Dominos, & uxorum erga maritos officia eſſe ſolent. Deus enim hæc omnia uno legis mandato ſummatim complexus eſt, quo præcipit parentes honorandos eſſe. Nunquam verò viſúmve auditúmve fuit, ut ob unicam religionis cauſſam & eas quæ inde accidunt mutationes, uno ad fidem vocato, altero in infidelitate permanente, illo in Eccleſiæ cõmunione hærente, hoc ab illa ſepara-

to,ul'a fiat conditionis mutatio, ita ut filius è patris poteſtate emancipetur, ſervus ex Domini Imperio manumittatur, uxor mariti auctoritate ſolvatur. Nam contrà liberis citra ullam omnino exceptionem præcipitur, ut parentibus obediant. Apoſtoli etiam cen-
1 *P.c.* 2. ſent, ut fideles ſervi in fide & officio erga Dominos ſuos maneant: fidæ verò conjuges maritis ſuis ſubditæ perpetuò ſint. In principum autem imperio & poteſtate, qua cæteræ omnes comprehenduntur, mutatio minùs etiam probanda eſt, quippe multò magis periculoſa & lubrica. Porro ego, priuſquam huic ſermoni finem faciam, præclarum hoc majorum noſtrorum facinus hîc addendum putavi, ut quid illi de hac Paparum doctrina ſenſerint, planè intelligamus. Papa Urbanus II Philippum I excommunicare in animo habuit, & poſtea Paſchalis Ludovicum Craſſum. Papæ his fundamentis nitebantur, quòd illi reges flagitioſi eſſent, ideóque digni,

gni, quibus regnandi jus ac poteſtas adimeretur. Tota Gallia, cui hoc erat inviſum & inauditum, adverſus ſedem Romanam vehementer irritata fuit, illique omnes, qui Papæ cauſſam tuebantur, durius accepti ſunt. Id perſpici poteſt ex Ivonis Carnutenſis Epiſcopi ad Papas literis, quibus eos monebat ut conſilium ſuum mutarent, ne gravius aliquid in ſe ſtatui ſentirent. Quum verò ejus temporis Scriptores de Galliç adverſus Papas accenſæ cauſſis loquuntur, hæc commemorant: ea Paparum verba, novitatem eſſe aut hæreſim, quç antea nunquam in mundo extitiſſet, per quam ſcilicet populus doceretur, principibus ſceleratis nihil prorſus obedientiæ & obſequii præſtari debere: & quanquam fidelitatis ſacramento illis obſtrictus eſſet, omni tamen erga eos fidelitate ſolutum ac liberum eſſe: nec perjuros eos eſſe habendos, qui à ſuo rege ad alium quemlibet deſciſcerent. Immò verò,

Abbas Sigebertus.

quicunque Regi pareret, pro excommunicato exiſtimandum: contrà, qui facinus aliquod adverſus regem patraret, omni injuſtitiæ & perfidiæ crimine abſolvendum. Hiſtoria nominatim hæc refert, ut doceat, quantopere doctrinam ejuſmodi, quam Papæ in totum orbem ſpargerent, & diſſeminarent, exhorruerint, & quódnam eſſet iſtarum excommunicationum, per quas principes omni dignitate & auctoritate ſpoliarentur, & cives ad ſeditionem concitarentur, fundamentum. Verùm tam multis gravibuſque Ivonis admonitionib⁹ Papæ nihilo ſapientiores & meliores effecti ſunt. Eãdem enim omnino doctrinam Sfondratus Papa per ſuas Bullas nobis obtrudit, ad inſtitutam hãc rebellionem confirmandam. Ea doctrina jam inde à Philippi primi ætate, nova, atq; adeò à noſtris majoribus hæreſis eſſe dicebatur. Res verò gravior eſt, quàm ut temerè Bullis fides habeatur, in quibus nihil quidquã adfertur, quod aut vero ullo ſacræ ſcripturæ teſtimonio nita-

nitatur, aut certo aliquo veteris totius in ſuis omnibus ætatibus & partibus Eccleſiæ uſu confirmetur. Sfondratus equidem neſcio quas Paparum cõſtitutiones nobis inculcat: at nos ſolidas & expreſſas Dei ipſius conſtitutiones & placita poſtulamus. De Sanctæ etjam Sedis reverentia verba facit: At eſt alia ſedes, cui ſummam obſervantiam debemus, longè ſanctior, apud quam omnes ſiſtendi ſumus, nempe Chriſti tribunal: ex quo conſilia & decreta nobis ſumēda ſunt, ut ne à recta vivendi ratione aberremus. Idem agit de præſtanda Eccleſiæ obedientia: rectè: id etiam ipſi deſideramus. Sed vera Eccleſia docet, vni Deo, cui ipſa in rebus omnibus cedit, ſéq; totam ſubmittit, parendũ eſſe. Edicit ſuis omnino mandatis parendum eſſe, cæteris omnibus, quibus ſtudium, amorem, honorémq; & obſervantiã debeamus, poſtpoſitis. Et quis tandem Sfondratus iſte eſt, cujus imperiis cæterorum omnium Imperia poſtponi, cujus Bullis Dei etiam ipſius, qui aliter omnino

prçcipit,mandata ſubiici debeant? Atque hæc, quòd pluribus alibi explicata & illuſtrata fuerint, paucis tantùm hîc attingere volui: quæ tamen, licet paucula, ad eas dubitationes quas Papæ Paparumq; clientes Jeſuitæ, harum quibus jactamur tempeſtatum concitandarum ergô ſimplicium animis injecerunt, penitus tollendas, ſatis magna, mihi quidem videntur: quanquam Rex noſter divina gratia talis, qualis ab iis fingitur, non ſit nec Paganus, nec Hæreticus, nec excommunicatus, nec Relapſus, ſi diligenter omnia, ut in re tanta decet, ponderentur.

Rex equidem Paparum doctrinæ fidem non habet, ſeque prorſus ab eorum conſortio & communione ſegregavit: Sed patres noſtri docuerunt eos omnes qui Papis nõ credunt, ſeq; dum inordinatè ſe gerũt, ab iis ſeparãt, non eſſe propterea hæreticos. Papam autẽ indecorè ſe gerere nemo neſcit. A tam multis jam ſæculis pii clariq; viri id conqueruntur ac deplorant.; tota

Chri-

Chriſtianorum gens eum accuſat, & aliquando, ſi Deus dederit, re tota ſapienter & accuratè diſceptata, illum ipſum damnabit: quantumvis id refugiat, & ſuis omnibus quas ubique terrarum commovet, procellis, furioſiſque conſiliis impedire conetur. Sunt quædam religionis capita, in quibus Rex ab Eccleſia Romana diſſentit: non proptérea tamen cõperietur hæreticus, ſi diſpiciatur, in quibus & quomodo in iis ſe gerat, & quid profiteatur ac teſtificetur. Hæreſes, (ut ex hæreſibus quę veterem Eccleſiam exercuerunt, videri poteſt) verſantur aut in Trinitatis materia, aut in Chriſti mediatoris noſtri pérſona, aut in illius officiis, ſalutiſque rationibus, aut in Eccleſiæ definitione & natura, aut denique in iis, quæ ad ſcripturę ſanctæ veritatem & auctoritatem labefactandam ſpectant. Regis fides ſuper his capitibus omnibus examinetur, nihil cauſſæ reperietur, quamobrem hæreticus ſit habendus. Nec Paganus eſt, nec Judæus, nec Mahometiſta:

quin falſas illas impiaſque Religiones omnes ex animo deteſtatur: illum dũtaxat pro vero & unico Deo habet quẽ Patriarchæ, Sancti Prophetæ, totaque Iſraelitica Eccleſia ob omni ævo cognovit, venerata eſt & coluit: Illum, qui Moſi legem dedit, & per Prophetas cum patribus loquutus eſt: quique poſtremis temporibus ſeſe in Chriſto Domino noſtro maniſeſtiùs nobis patefecit. De ſancta Trinitate credit, qcquid ab univerſis conciliis de ea definitum deciſumq; atque ſummatim Athanaſii ſymbolo comprehẽſum fuit; Ut id etiam, quod de Chriſto Mediatore eſt traditum, quem eſſe credit & agnoſcit verum & in æternum prædicandum Deum, ſimul & verum hominem è Virgine Maria natum. Perſuaſumq; habet, eum, quẽadmodum à Deo conſtitutum ab omni ævo fuerat, ita etiam redemptionem noſtram omni ex parte expleviſſe, ſolúmq; nobis & ſalutis & æternę vitę cauſſam auctoremq; eſſe: ac nos ipſius, ut in Evangelio docetur, per fidem participes fieri.

fieri. Eccleſiam Catholicam, & extra eam nullam eſſe ſalutem, credit, precibus votiſq; omnibus in ea ad extremum uſq; vitæ ſpiritum manere exoptans. Sancta etiam ſacramenta, prout à Chriſto fuere inſtituta, credit. Poſtremò ſanctam ſcripturam, certam Dei veritatem eſſe, eáq; omnem doctrinam nobis neceſſariam contineri credit: atq;, quod tum ad ſalutem cõſequendam credendum, tum ad obſervantiam quæ Deo placeat exhibẽdam præſtandum ſit, non aliunde petendum eſſe. Atq; eorum, quę & Rex, & ejuſdem cum eo religionis homines tenent, ut ex eorum ſcriptis abundè conſtat, hæc ſumma eſt. Rex itaq; his fretus & confiſus, impias omnes Arrianorum & Manichæorum, itemque aliorum omnium hæreſes, quæ cùm à ſacris Eccleſiæ doctoribus refutatæ, tum ſanctorum Conciliorum decretis una voce & conſenſu damnatæ fuerunt, ex animo etiam damnat. Controverſiæ, quas cum Romana Eccleſia habet, eiuſmodi ſunt, ut ſiquid

quin falſas illas impiaſque Religiones omnes ex animo deteſtatur: illum dũtaxat pro vero & unico Deo habet quẽ Patriarchæ, Sancti Prophetæ, totaque Iſraelitica Eccleſia ob omni ævo cognovit, venerata eſt & coluit: Illum, qui Moſi legem dedit, & per Prophetas cum patribus loquutus eſt: quique poſtremis temporibus ſeſe in Chriſto Domino noſtro manifeſtiùs nobis patefecit. De ſancta Trinitate credit, quicquid ab univerſis conciliis de ea definitum deciſumq; atque ſummatim Athanaſii ſymbolo comprehẽſum fuit; Ut id etiam, quod de Chriſto Mediatore eſt traditum, quem eſſe credit & agnoſcit verum & in æternum prædicandum Deum, ſimul & verum hominem è Virgine Maria natum. Perſuaſumq; habet, eum, quẽadmodum à Deo conſtitutum ab omni ævo fuerat, ita etiam redemptionem noſtram omni ex parte expleviſſe, ſolúmq; nobis & ſalutis & æternę vitę cauſſam auctoremq; eſſe: ac nos ipſius, ut in Evangelio docetur, per fidem participes fieri.

fieri. Eccleſiam Catholicam, & extra eam nullam eſſe ſalutem, credit, precibus votiſq; omnibus in ea ad extremum uſq; vitæ ſpiritum manere exoptans. Sancta etiam ſacramenta, prout à Chriſto fuere inſtituta, credit. Poſtremò ſanctam ſcripturam, certam Dei veritatem eſſe, eáq; omnem doctrinam nobis neceſſariam contineri credit: atq;, quod tum ad ſalutem cõſequendam credendum, tum ad obſervantiam quæ Deo placeat exhibẽdam præſtandum ſit, non aliunde petendum eſſe. Atq; eorum, quę & Rex, & ejuſdem cum eo religionis homines tenent, ut ex eorum ſcriptis abundè conſtat, hæc ſumma eſt. Rex itaq; his fretus & confiſus, impias omnes Arrianorum & Manichæorum, itemque aliorum omnium hæreſes, quæ cùm à ſacris Eccleſiæ doctoribus refutatæ, tum ſanctorum Conciliorum decretis una voce & conſenſu damnatæ fuerunt, ex animo etiam damnat. Controverſiæ, quas cum Romana Eccleſia habet, eiuſmodi ſunt, ut ſiquid

errat,in hoc maximè erret,quòd cõcedere patiq; nõ poſſit,ut, vel hominibus vel rebus ullis creatis, præterquã Deo, cultus religioſus tribuatur: ut Chriſtus non ſolus ad Deum nobis ſit via & aditus,ſed quiſpiam alius illi adjũgatur, & in noſtræ ſalutis cauſſis quidquã aliud habendũ ſit, quàm unicũ Chriſti mortis & paſſionis, atq; ejus quam Deo patri præſtitit,obedientiæ meritũ: utq; alius quiſquã gratus Deo cultus cenſeatur, quàm qui ab eo in ſacris ſcripturis fuit præſcriptus & cõſtitutus. In his omnibus ſiquis ſit error, in eo duntaxat eſt, quòd omnia Deo uni, nihil autem hominibus tribuat. Ejuſmodi autẽ error, ſi tamen error habendus eſt, non poteſt eſſe hæreſis. Atq; hæc de controverſiarum materia dicta ſint.

Quomodo autẽ in his rebus ſe gerat,omnibus compertũ eſt.Neq; enim aut pertinax eſt, aut aliqua vel arrogãtia, vel malitia, vel pravo perturbandæ Eccleſiæ affectu ducitur: Papa in ſuis Bullis ait eum per matrem jam inde ab infantia hæreſi imbutum fuiſſe: at,vel

at, vel hinc eum talem non eſſe mala mente, & inſolenti ac voluntaria evertendæ Eccleſiæ alacritate, manifeſtò colligitur. Ac Divus ipſe Auguſtinus eos, qui ſic à parentibus educati & inſtituti fuerint, magis excuſandos eſſe trádit. Papa eorum meminit, quæ nefaſtis illis D. Bartholomæi diebus illi acciderunt, illiuſque abjurationem omni colorum & exornationum genere exaggerat, multa ſimulans, & veris falſa conſultò admiſcens. At dies illi ita nobiles ſunt & inſignes, ut unica violentiæ recordatio pro juſta defenſione illi eſſe poſſit. Nihil ea de re amplius dicā. Dira illa fuit & inaudita Tragœdia, quam Deus pro ſua bonitate huic regno diutius nō imputabit. Equidem rex multa tunc admiſit: religione ſua ejurata, Romanā ſe amplecti profeſſus eſt, Miſſæ interfuit, Romā miſit, vera hęc omnia ſunt. Sed vi adactꝰ hęc faciebat omnia, cùm ꝓbi ac fideles ſervi in ejus ſinu atq; amplexu trucidati fuiſſent, ipſe quoq; in ſummo capitis diſcrimine quotidie verſaretur, & in arctiſ-

ſimam jam captivitatem detruſum ſe & compactum videret. Illius adoleſcentia, perpetuæ adverſus ea quæ per vim ageret teſtificationes, mandata, quæ ad populum ſuum Bearnenſem clandeſtina denunciatione pferenda curabat, viæ & rationes ex iſtis ſe laqueis extricandi toties captatę ac tentatæ, & quæ primum evadendi oblata fuit, arrepta confeſtim occaſio, vim illi factam fuiſſe, & quæcunq; tunc temporis faceret, ea vi coactum & præter voluntatem feciſſe ſatis cōprobarunt. Metus ille fuit in prima & teneriori ætate incuſſus, & eo imminente periculo, quo nullum aliud majus excogitari poſſit. D. Petri abjuratio non eſt illi jam ulli probro & dedecori. Nam formido, qua fuit correptus, eam extorſit, & illum ad peccatum etiam longè gravius, audita unius ancillulæ voce, adegit. Verùm id factum illico acerbè deploravit & lamētatus eſt. Ergo peccatum per metum admiſſum, culpæ excuſationem in alio meretur, nō probrum & damnationem, ut Papa de

prin-

principe noſtro pronũtiat. Infirmitas hęc eſt, animiq; imbecillitas, quã Deus pro ſua immenſa miſericordia tolerat. Quin apud homines, ſiquid gravioris pœnæ aut infamię metu factum fuerit, id ex legibus nominatim ad eam rem latis, pro infecto habetur, nulliq; pœnę obnoxium eſſe cenſetur.

Papa regẽ præceptis ad religionem neceſſariis abundè inſtructũ fuiſſe proponit. At ut probè aliquẽ inſtruas, gladius illi non intentatur: ſed ter quaterque cum lenitate ſumma de officio admonetur, ut Apoſtoli nos docent, nulla vi illius conſcientiæ facta. Rex igitur de Papa, à quo hæreticus, & relapſus declaratus fuit, identidẽ quæret, quid officii tum ipſe, tum ipſius deceſſores hîc præſtiterint: quandò teſtimoniis è ſacra ſcriptura petitis hæreſeos cõvictus damnatuſq; fuerit: quando tutus ſuis miniſtris acceſſus patuerit, ad familiariter coram ſe cum Sorbonicis doctoribus diſputandum, unde ſibi de ſuo errore apertè conſtaret. Quod enim Papa objicit, regis mini-

ſtros illic adfuiſſe, ita quidē ſe res habet. Miſellus quidam & verè miſerādus miniſter, nomine Hugo Suræus, aliâs Roſerius Pariſinam carnificinam fugiens, ab hoſtibus captus, Lutetiamque retractus præ metu religionē abjuravit, & ſeſe ad eorum nutum arbitriumque & dicturum & facturum omnia promiſit. Is ad Regem perductus, Doctoribus Sorbonicis aſſenſus eſt. At poſtea culpam ſuam, libris in eam rem æditis palam agnovit, atque à Rege, ad quem pervertendum & in errorem inducendum adhibitus fuiſſet, veniam petiit. Fuit hæc igitur partis vtriuſq; colluſio, non verum ac pium colloquium ad docendū accommodatum. Rex igitur nihilo ſapientior ab illis factus, in iis quæ à pueritia didicerat & crediderat, cōſtanter permanſit, quippe præclarè ſe ac piè parentum cura inſtitutum fuiſſe, ac purioris religionis fundamenta optimè jeciſſe perſuaſus. Neq; ulla mala mente pravâque conſcientia in eo perſeverat, quaſi aut novitatis ſtudio, aut

qua-

quadam contradicendi libidine ductus. Moleſtiæ & ærumnæ, quas tandiu pertulit: negotia & impedimenta, quæ illi adhuc à cõjuratis tanta pertinacia inferũtur: hoſtium prava conſilia & aſſiduæ interpellationes, amicorumq; importunitates, id ſatis confirmant: à quibus omnibus poſſet ſemel omnino ſe vendicare, religioni ſuæ renuntiando, niſi Dei offendendi, amittendæque ſalutis metus eum perpetuò moneret, ne invita & repugnante conſcientia quidquam faciat: ſed potius meliorem, ſiqua uſquam extat, & quam à nemine hactenus accepit, inſtitutionem exſpectet. Præterea in hiſce de religione controverſiis non ſolus requirit ut errorum, qui eam occuparunt, ac deformarunt, reformationi provideatur: Bona pars Chriſtiani orbis idem ipſum cum illo poſtulat, & adverſus Papam, qui rei tam neceſſariæ obſtat, uno ore proclamat. Nemo ferè jam exiſtit, qui non multa in Eccleſia peccari fateatur, idq; vehementer conqueratur &

deploret: qui non horribilem&prodigioſam in Clero confuſionem corruptionéq; videat, & qui inſtitutionem ac diſciplinā illâ quæ ad ſacerdotum quæſtūm &avaritiam omnino accommodata fuit,frequentiorem & fideliorem, perquàm neceſſariam eſſe non cenſeat. A multis jam ſæculis,permulti præſtantiſſimi doctrina & pietate viri in hoc etiam regno,ut D.Bernardus & alii complures, libros in lucem editos querelis & expoſtulationibus ob iſtas labes & confuſiones refertos nobis reliquerant. Hęc omnia regis cauſſæ inſerviunt, qui nihil aliud vehementius deſiderat, quàm illud venire adeſſeque tempus,quum tot tantaque vulnera per legitimum piumque concilium ſanentur, ac ſancta totius Eccleſiæ recōciliatio ſummáq; omnium concordia fiat; teſtificans ex animo ac profitens primū ſe iis,quæ illic ſummo omnium cōſenſu & ſacrarum ſcripturarum auctoritate decreta conſtitutaq; fuerint, libenter obtemperaturū. Nulláq; re omnino in hís tam diuturnis

turnis & infeſtis, quibus vexatur, bellis æquè offendi & angi, atq; lõgâ illâ, quæ tum percipiendæ ex ſacro illo concilio utilitati, tum perficiendæ illi, qua ſe regni ſui ſtatim initio ea de re obſtrinxit, promiſſioni affertur, tarditate & morâ. Quum hæc omnia in rege conſiderabuntur, atque ex adverſo diſpicietur, quis ſit habendus hæreticus, uti quidem in ſacris ſcripturis deſcribitur, & à piis Eccleſiæ doctoribus definitur: Ex iis profectò nec conſtabit nec probabitur, regem hæreticum eſſe. Siquis error ineſſet, humanus ille error eſſet, quo qui tenentur, nec deplorati nec ab Eccleſia abdicati cenſendi ſunt: Ideóque apud eos ex D. Pauli doctrina adhibendæ ſunt cum omni animi lenitate admonitiones, non autem ea, quæ hodie intentatur, violentia.

Nec verò rex noſter ex iis, quæ Sixtus Papa illius adverſarius edidit, vllo modo habendus eſt excommunicatus, ut jam antea docui. Et quidem Patres noſtri ex hiſtoriis, quæ com-

memoratæ ſunt, ſatis oſtenderũt quid de Paparum Excommunicationibus ſentire debeamus. Reſpõſiones à doctiſſimis viris ad Sixti contra Regem excommunicationes, unà cum multarum Nullitatum declaratione hodie extant, eæq; ita erudite compoſitæ & ad rem præſentem appoſitæ, ut ad Regem non apud Deum tantùm, ſed apud omnes homines, qui modo ſincerè iudicare volent, abſolvendum, omnique culpa liberandum momenti ſatis habere videantur. Magna Deo immortali habenda eſt gratia, quòd in Papæ poteſtate non ſit, eos qui in libro vitæ inſcripti ſunt, ex eo expungere. Quòd ſi Papa idoneus Regis noſtri Judex eſſet, ſuamq; juriſdictionem ad eum uſque ac minimum etiam hujus regni incolam proferre poſſet, quod profectò non poteſt: ſi judicium in Seniorum, ut Deus præſtituit, cœtu factum fuiſſet: ſi juſta eum damnandi cauſſa extitiſſet: ſi actionum ex verbi divini regulis, & canonibus etiam antiquis via & ratio in judicando obſervata

vata fuiſſet: ſi legitimę excommunicationis fines propoſiti, rèctaque & ejus qui peccavit ſalutis, & utilitatis Eccleſiæ ſtudia adhibita fuiſſent: ſi Eccleſia rectè congregata rem aſſenſu ſuo comprobaſſet: Poſtremò, ſi Dei verbum in tota illa actione præcipuum locum obtinuiſſet, fuiſſetque pro regula: ex his quidem certè omnibus excommunicationem rectè factam fuiſſe conſtaret. Sed horum omnium nihil quidquam uſurpatum obſervatumque fuit. Conſilia adverſus Galliam noſtram quotidie inita: inveteratum adverſus reges ac principes noſtros odium: indignatio, in quam erumpunt, quòd amplitudinem ſuam in hoc regno cum ſumma poteſtate nondum ſtabilitam eſſe videant: coitiones & pactiones, quas cum externis hoſtibus habent ad prodendum ipſis trandendumque hoc regnum: ut uno verbo dicam, furor & nocendi, perdendique omnia libido, ſolæ fuerunt veræque aliis Papis cauſſæ cur hæreſeos ſententiam & excommu-

nicationem in ſuperiores reges, & in ipſum etiam Henricum Regem 3 defunctum, pronunciaverint, & eâ quidem impudētia, ne impietate dicam, ut nihil ſuprà. Hodiéq; adeò illis ipſis cauſſis adducti, ſuas ad nos bullas emittũt. Hoc verò planè nihil aliud eſt quã ſtomachoſum ac perverſum & regiam gentem opprimendi, & regnum ſimul totum evertendi propoſitum. Religio autem quam illi admiſcent, prætextus tantummodo eſt, ac mera ſimulatio.

Sfondratus contumeliosè nobis de rege loquitur, quaſi eum nos in hoc regno melius cognitum non habeamus, quã ille in ſuo Capitolio. Ait eũ, quia datam fidem fregerit, perfidum eſſe, nec fidem illi unquam habēdam. Væ tibi impure Sfondrate, qui tibi jã-jam impendente, qua totus exentereris, ruina crepans, tam dirum tuæ acerbitatis virus in tantum principem eructes, & evomas: qui contra Dei

Exod. 22. mandatum populi Principi, atque adeò Galliæ regi maledicere audeas. Dicis eum fidem violaſſe. Idem & graſſa-

tor

tor aliquis diceret, ſi arrepto, exertoq; pugione promiſſum aliquod à quovis alio extorſiſſet, quod ille poſtea, quippe aut contra Deum, aut contra Rempublicam, aut contra bonos mores factum, perficere nollet. Non repetam quod jam dixi, de vi, quæ Regi incuſſa fuit. Promiſſis ita extortis nemo ullo aut pacto aut jure obligari poteſt: ubi autem nulla eſt obligatio, fidei quoque violatio nulla eſt. Si Rex putavit ſe contra Deum facturum, id præſtans quod metu coactus promiſerat, nunquid promiſſo ſuo ſtetiſſet, Deum cõvictus conſcientia offenſurus? Cuínam potius fide & promiſſi religione obligatus tenebatur, quàm Deo? Longiori & accuratiori patrocinio non eſt hîc opus. Regis fides & integritas ſatis ſpectata eſt & cognita: nec perfidus ullo modo dici poteſt, ut eum Papa nominat. Ex multis magniſque illius virtutibus, quarum omnes teſtes ſumus (& quas infeſtiſſimi etiam illius hoſtes fateri & prædicare coguntur) hæc maximè una elucet, quòd in ſuis dictis

promiſſiſque omnibus ſervandis, in iis ſit numerandus, qui candore, firmitate, conſtantiâ, & integritate maximè excelluerunt.

Sfondratus cōtumeliis & calumniis quàm Apoſtolicis virtutibus fœcundior, addit regem Eccleſiæ hoſtem eſſe: Rex autem nullam unquā id ſuſpicandi cauſſam dedit. Armis aliquando ſeſe propugnavit: ſed legitima quidem propugnatione id fecit adverſus eos, qui jam tum regiam ſtirpē adoriebantur, attractis ad ſuam cauſſam ſub religionis nomine regibus etiam ipſis, qui inſidioſas eorum artes, occultáq; & impia conſilia nō ſatis tunc animadvertebāt, ut ea poſtea, ſed ſerò & magno ſuo damno animadverterunt, compertaq; penitus & perſpecta habuerunt. Verum Deus ſua providentia hoſtium regis animos aperuit, & quónam zelus ille ſpecioſiq; religionis prætextus ſpectarent, omnibus patefecit & illuſtravit. Quare hoc bonorum omnium virorum judicio certum & manifeſtum ſemper erit, regem ſuoſque injuſtè laceſſi-

ceſſitos juſte quidem ſe interdũ propugnaſſe, Eccleſiam verò oppugnaſſe nunquam: hóſque pro ſui principis ſalute, & pro ſola Galliæ, proindeq; Eccleſiæ cõſervatione arma cepiſſe. Nec in tanta animorum contentione, irarúmq; æſtu teſtatum probatumq; uſquam reperietur, Regem ullius hominis conſcientiæ vim attuliſſe. Ut hodie etiam, ex quo regni clavum tenere & gubernaculum Rei publicæ tractare cœpit, tanta humanitate & lenitate cum clero ubiq; locorum egit, ut ſatis hincprobet ſe de moleſtia ulli omnino homini ob religionẽ exhibenda nullo modo cogitare. Accuſatur, quòd ſacerdotiorum fructus iis qui pro ipſius dignitate & ſalute arma ceperunt, largiri ſoleat. At hæc temporum culpa eſt, non illius: qui non voluntate ſua, ſed belli neceſſitate coactus hoc agat: atque magis in eos, qui arma contra ſe gerunt, quàm in reliquos, idque maxima prudentia & æquitate. Priſci Reges, ut accepimus, certum hoc & exploratũ habuerũt, licere

ſibi horum fructuum partem in ſuſtẽtandis belli ſumptibus impendere, ſi ea eſſet regni, rationumque illius neceſſitas, ut fieri aliter non poſſet. Publicæ verò rei neceſſitas tanta eſt hodie, ut major certè antea nunquã fuerit, aut in poſterum eſſe unquam poſſit. Si eam ob rem Eccleſiæ hoſtis declarandus videtur: idem quoque de ſuperioribus Regibus habendum ac docendum erit. Si qua tamen culpa hîc eſt, ea profectò ipſius hoſtibus, qui illum eò neceſſitatis compulerint, aſſignanda eſt. Quid ſit Eccleſia, novit, & quantopere Deus eam principibus commendaverit, nõ ignorat. Ex multis illius optatis hoc non eſt poſtremũ, ut his bellis cõpoſitis ſumma temporum exoriatur tranquillitas, & animorũ conſenſio, per quam conciliũ congregare tutò liceat, ubi apertè vereq; patefacere omnibus poſſit, quo amore Chriſtianam Eccleſiã proſequatur, & quo ſtudio atque animo illius dignitatem & commoda curare, atq; adeò pro ſua quidem facultate, augere velit.

Papa alio argumento in ſuis Bullis utitur, quo probet regem noſtrum non eſſe legitimũ regni ſucceſſorem: Itaque à regni adminiſtratione repellendum. Argumentum è cladibus & calamitatibus, quibus in hoc regno tandiu afflictamur, ſumptum eſt. Argumenti fundamentum hac præcipuè, quæ his verbis ab eo cõſignata eſt, propoſitione nititur. *Ubi Deus colitur, adverſitas nõ habebit effectum*, & contrà: *Ubi adverſitas locum & effectum habet, ibi Deus non colitur*. Dei autem cultui nullum inter nos locum eſſe ita vult inde intelligi, quòd regem legitimũ & Deo carum, probatúmq; non habeamus. Uſuvenit ſanè Sfondrato noſtro, ut hac in re in eandem temeritatẽ inciderit, in quam alii complures, qui de calamitatibus & vexationibus quas Deus immittit, longè aliter ſenſerunt quàm deceret. At primùm quum ait, Ubi res adverſæ vigent & urgent, ibi Deum non coli: Ea propoſitio, quæ ex publicæ calamitatis cauſſarũ ignoratione proficiſcitur, falſa eſt: ut & altera huic cõtraria æquè

falſa eſt: Ubicunque Deus colitur, res adverſas nullum locum, nullam etiam vim habere. Id enim falſiſſimũ eſſe per vetus ætatum omniũ experiẽntia convincit, & Dei quoq; ipſius ea de re decretum. Deus alibi non colitur, quàm in Eccleſia: ipſa tamen Eccleſia duriores rerum adverſarum effectus ac frequẽtiores hîc ſenſit: Ei ſorti conditionique quamvis acerbæ Deus eam objecit ac ſubjecit. Quemadmodum etiam optimi quique, & qui Deũ puriori mente coluerũt, ut Prophetæ, Apoſtoli, & clariſſimi alii Dei ſervi, gravioribus uſq; caſibus expoſiti fuerũt. Contrà patet, adverſitates minora effecta habuiſſe (ut ita cum Sfondrato loquamur) in improbis, in quib. minor Dei metus, illiuſq; colendi ſtudium minus appareret. I nunc, & ex Sfondrati propoſitione, quid hîc ſentiendum ſtatuendumque ſit, conclude: Inde profectò & Eccleſia & optimi omnes impietatis damnabuntur: improbi verò omni culpa ſoluti, abſolventur. Ita nimirum olim de Davide, de Jobo & piis

aliis viris, atq; adeò de Chriſto ipſo judicari ſolebat. Interim tamen non inficiabor, peccata noſtra & non valde religioſum, quem Deo in hoc regno tribuimus, cultum calamitatum, quibus adeò vexamur, cauſſam eſſe. Nobis enim omnibus in Dei conſpectum eſt prodeũdum, ut judiciũ illius ſubeamus, damnationiq; nos ultro ipſos ſubjiciamus. Impietates & blaſphemiæ, iniqua hominũ judicia, homicidia, & civium trucidationes, libidines, & in omnibus regni partibus cõfuſiones hanc regni labẽ atq; eluviem, hanc etiã miſeriarum & malorũ Iliadem in nos juſtò Dei judicio invexerunt. Verùm cùm tam multis magniſq; flagitiis Deũ offenderimus, cùm etiam & ſuperſtitioſo & impio cultu eũ irritaverimus, nulla certè ratione pro calamitatũ noſtrarum cauſſa id habendum eſt, quod nõ modò non peccatũ eſt, ſed etiã unum ex præcipuis illius, quã Deus de nobis exigit, obedientiæ caput, nempe regi à Deo nobis conſtituto parendum eſſe. Quanquam verò hoc etiam iis aſſen-

tiremur, Deũ aliquando in populos animadvertere ob malos principes, qui in iis dominatum tenent; non inde tamen conſequeretur, quod Sfondratus contendit, regem, qui jam nobis præeſt, illegitimum eſſe. Regũ enim peccata (ut injuſtitia, crudelitas, & graviſſima alia facinora, quæ Deus aliquando in populos derivare ſolet), efficere nõ poſſunt, ut reges ſint illegitimi, ac digni, cõtra quos populi conjurent, eóſque de ſede ſua deturbent, ut antea docuimus. Judicia hæc ſunt ejuſmodi, ut Deo ipſi diſceptanda omnino ac decidenda permittere debeamus. Reges qui olim Dei populo regendo pręfecti erant, plerunque fuerunt Idololatræ, vitaque vitioſa & flagitioſa præditi. Ideóque Deus nõ in illos tantùm ſed in ſubjectos etiam eorum imperio populos iræ ſuæ tela cõjecit. Nunquid tamen in ullius unquã mentem venit dicere, eos reges qui caſus & clades ſuis ſceleribus in populũ attraherent, nullum jus poteſtatemque dominandi habere, populóq; imperatũm hinc

fuiſſe,

fuiſſe, ut obſequium erga eos exueret? Interim hoc neceſſariò non conſequitur, ſi populus plectatur, id ad regem tanquam auctorem referendum eſſe, cùm ejus rei cauſſæ in populo ipſo verè ineſſe poſſint. Qualia rogo Ezechię tempora fuerunt, quum tota regio ab Aſſyriis funditus direpta, vaſtataque fuit? Quale etiam Joſiæ regnum, ſi calamitates illius expendantur? Veruntamen maxima piis illis regibus facta fuiſſet injuria, ſiquis ita, ut Sfondratus, argumentatus fuiſſet. Nempe, ubi res adverſæ vigerent, ibi Dei cultum & frigere & penitus jacere: & quia populus Ezechiam Joſiamque principes ac moderatores ſuos haberet, ideo Deum non coli. Sfondratus igitur calamitates noſtras procul hinc videt, de iis fert ſententiam; eaſque nobis exprobrat: ſed inconſultò & temerè. Si ad Deũ reſpiciamus, ſatis magnas nos affligendi cauſſas habet: ſin, ad homines quod attinet, proximæ cauſſæ inquirantur, nulla ſanè major eſt, & quæ tot malis nos oppreſſerit, quàm Papa-

rum ſuperiorũ & Sfondrati ipſius furores, qui nobis univerſam hanc conjuratorum factionem conflarunt, illiſqueGalliam noſtram bellis exitialibus vaſtandi facultates antea ſuppeditarũt & etiamnum ſuppeditant. Papæ tantummodo longiſſimè à nobis, rebuſque noſtris abſint, nos omittant, nos vexare, res noſtras quę ad ſe nihil attinent, curare deſinant: dicto citiùs miſeriæ noſtræ deſinent.

Ne multa, Papa quicquid volet de rege noſtro effutiat (pro eo more quo Papæ principum nomen contumeliis lacerare ſolent) Nos regem noſtrum ſatis notum exploratumq; habemus, & locupletes eximiarũ, quibus Deus eum cumulatiſſimè ornavit, virtutum teſtes ſumus. Priſci reges illius deceſſores à ſuis ſemper celebrati, & ſummis laudibus honorati fuerunt, quantumvis Papæ illorũ famam ſuis fulminibus obſcurare & inquinare conati ſint. Hic verò, qui ab eadem ſtirpe nobis à Deo eſt datus, illorũ diſſimilis minimè nobis videbitur: etſi Papa aliam

de il-

de illo animis noſtris opinionem inji-
cere nitatur. Si quis contrà contendat
atque aſſerat, hujus & ſuperiorum re-
gum facta inter ſe differre, quòd tunc
temporis de religione non ageretur:
Dicam in patrum noſtrorum contra
Papas cõtentionibus aliquam religio-
nis mentionem factam ſemper fuiſſe.
De aliquo privatim capite non dimi-
cabatur: ſed de eô quæſtiô erat, quod
Papæ tanquam religionis totius fun-
damentum ſtatuunt, nempe de ſum-
ma illa, quam in univerſum orbem ſi-
bi arrogant, auctoritate, per quam co-
li ab omnibus, moremque ſibi geri ve-
lint. Nam ſi hoc non maneat, fixum-
que ſit, Papa in ſuis canonibus ſępe de-
clarat nullam uſquam gentium reli-
gionem ſupereſſe. At patres noſtri ei
ſententiæ toto conatu obnitebantur.
Qua quidem re Papæ adducti, tan-
quam de religionis ſumma omnino
ageretur, in ſua quam adverſus eos
ferebant ſententia, hæreticos, ſchi-
ſmaticos, Eccleſiæque hoſtes nuncu-
pabant. Ut verò apertiùs docerent,

ob iſtam obedientiæ & obſequii recuſationem, omnem è Gallia religionem planè ſublatam eſſe, ſuis interdictionibus vetabant, ne templorum januæ aperirentur, ne ullus Dei cultus obſervaretur, ne ulla ſacramenta uſurparentur. Contentio igitur in hoc capite verſabatur, quod Papę fidei articulum vocant, & religionis univerſæ fundamentũ. Et quidem tota illa inter Papas & proteſtantes, dum ad concilium appellant, orta jamdudum controverſia in hoc maximè uno cõſiſtit. Nam hac parte controverſiæ dirempta, Papæ videlicet auctoritatem minimè eſſe tantam, quantam ſibi ſumit: Deo uni, ut Domino ſummo in ſua Eccleſia auſcultandum & obtemperandum: Papam, omniaq; illius mandata & decreta ſanctarum ſcripturarum normæ ſubmittenda eſſe, eadẽ operâ reliquæ omnes controverſiæ diſcuſſæ ſublatæq; prorſus erunt. Verùm, cur ex religionis controverſiis hîc verba facimus, cùm, ut jam omnibus perſpicuum eſt, de regno quod hoſtes invadũt atq; uſurpãt,

aga-

agatur: religio autem merus tantummodo ſit prætextus? Cõcludamus igitur, inter haſce noſtras de quib⁹ hodie ita digladiamur, & inter eas, quæ patribus noſtris cum Papis interceſſerunt, cõtroverſias, ſeu in Paparũ, qui bello nos perſequuntur, conſilio & propoſito, ſeu in eorum perſonis, ſeu in regis quem Deus ex ſacroſancta regni lege nobis præficit, cauſſa, nullum omnino diſcrimen, nullam planè diſſimilitudinem intereſſe. Ac proinde nullum opportunius & melius conſilium in rebus prorſum ſimilibus, à nobis capi poſſe, quàm ſi ad patrum noſtrorum exempla confugiamus, noſque totos ad eorum prudentiam, animique magnitudinem & conſtantiam conformemus.

CONCLVSIO.

AMPLISSIMAM hic locus & valde luculentam admonitionis ad omnes hujus regni ordines mihi daret materiam, per quam, priuſquam dicẽdi finem facerem, eos ad cauſſam hanc

pro communi dignitate & ſalute contra Papam & conjuratos ſuſcipiendam exhortarer: niſi animi ampla quædam & ſplendida propoſitio paſſim in multis ita eluceret, ut acrioribus ad eos animandos incitandóſq; ſtimulis nihil amplius opus eſſe videatur. Si ulla unquam cauſſa certas divinæ vocationis notas habuit, quibus freti ad eam recta cõſcientia propugnandã aggrederemur, hæc quidem certè eſt. Ubi primùm privatorum aliquot hominum quies in aliquo principatu ab externo quopiã hoſte interrupta, aut populi alicujus libertas tantulũ attentata fuerit, aut Deus aliquam aliam ob cauſſam ad arma vocaverit, continuò ab univerſis accurritur, idq; perſuaſiſſimũ & exploratiſſimũ omnibus eſt bellũ tunc legitimè geri. Quæ verò ad bellũ juſtè & legitimè ſuſcipiendũ, atq; tum ad vitam, tũ ad facultates omnes in illud ꝓfundendas nos movere poſſunt, ea omnia ad hanc profectò cauſſam concurrunt. Hiſpanus aliiq; finitimi hoſtes nos aggrediuntur, invadũt, hoſtiliter petunt, oppreſ-

oppreſſuri nos, & ſi poſſint, everſuri funditus, quanquã nullam in nos juris ſpeciẽ, nullam etiã id tentãdi cauſſam habeant. Infert vim Papa, quẽ nihil offendimus, qui cõtrà maximã ſui ſplendoris & amplitudinis partẽ, acceptam nobis meritiſſimò referri debet: qui etiam pacis inter nos cõciliandæ auctor eſſe deberet, ſi qualis haberi vult, talis & re vera eſſet: atq; interim ut hoſtiũ, quibuſcum facit, libidini ſerviat, ſua in nos fulmina armataſq; acies immittit, quarum vi adacti ſervitutis jugum ſubeamus. Cives adeò ipſi patriæ ſuæ proditores nefariè rebellant, & ii etiam ipſi, qui ſuperiori rege à ſe impiè trucidato, alterius jam, atq; totius etiã gentis regiæ vitam petunt, qui noſtras ferè omnes facultates diripuerunt, qui domos & urbes noſtras ad interitũ & cineres redegerũt, & à ſeipſis ita degenerarũt, ut hoſtis in media regni ipſius viſcera perfidè admiſſi inſignia, cõculcatis Gallicis, oſtentent. Hîc Dei mandatum nominatim ſancitũ & perſcriptum eſt, quo præcipitur, ut regem ab

eo nobis conſtitutum honoremus, illiuſq; vitam atq; auctoritatem adverſus omnes conſervemus. Hîc bonorum omnium Patrũ exemplum propoſitum eſt, qui in re ſimili ad communem & regni & regis ſui cauſſam, egregiam fidem alacri promptoq; animo adhibuerunt, nulla hominis cujuſquam ac ne Papæ quidem ipſius ratione habita. Aguntur hîc noſtræ opes, vita noſtra, familiarum noſtrarum honor, liberorum noſtrorum conſervatio, & qua nihil in rebus humanis omnibus prius & carius eſſe debet, noſtra libertas. Venditioni & direptioni à Papa, & quod longè eſt gravius atq; indignius, à noſtris ipſis expoſiti ſumus. Status publici mutationem moliuntur, ex qua quidem, ut facilè colligere eſt, univerſa partium omnium mutatio & converſio neceſſariò conſequatur, per quam omnia horribili confuſione permiſceantur, funditusque intereant. Quos dominos in regis noſtri locum ſubſtituere conantur, non ſunt aut Scythæ aut Turcæ,

ſed qui omnẽ totius orbis Barbariam immanitate & tyrannide longè ſuperant:ut in omnibus regnis,ditionibus & imperiis, quibus dominantur, obſervare licet. Atq; hic eſt belli hujuſce ſtatus, cauſſæ, conſilium & ſcopus. Quid verò in eo deſiderari poteſt, quominus legitimum habeatur, atq; frigidiſſimorum &ignaviſſimorũ quorumque animi ad belli hujus ſocietatem nobiſcum ineundam excitentur, ut Dei qui nobis id præcipit, nomine ac numine freti,haſce omnes,quę nobis imminent calamitates à nobis propulſemus? Religionis nomen obtenditur. Papa honorificos illos, quibus inſigniter eſt ornatus, titulos proponit. Atq; hinc eò gravior & indignior, quæ nobis infertur, iniuria videri debet, quòd & ſacroſanctorum Dei nomen ita profanetur, & ſacra omnia iura pervertantur, ut adverſus præſcriptum Dei mãdatum ad nos ipſos prodẽdos,ad patriam ipſam perdendam, & duriſſimæ omnium crudeliſſimæq; ſervituti exponendam concitemur.

Patres noſtri, ſeu quòd reges à Papis durius appellati fuiſſent; ſeu quòd Papæ contempta regum auctoritate pecuniam exigere auſi eſſent, ſeu quòd ſummam aliquam poteſtatem in hoc regno uſurpaſſent, cauſsâ diligenter ex legibus divinis & humanis, itemque ex regni inſtitutis & moribus diſceptata ac dijudicata, Papas ſine ulla dubitatione damnarũt, ac relegarunt; eorum miniſtros ignominioſè acceptos è noſtris finibus expulerunt, eoſdem ſuis edictis & ſenatuſcõſultis hoſtes declararunt, atq; juſtiſſimè bellum iis inferri poſſe cenſuerunt. Sed nõ de bullis jam agitur: alia longè graviora urgent. Pontificiæ adverſus demortuum regem excommunicationis virtute, finitimi ditionem hanc invaſerunt, extrema regni propugnacula occuparũt, atq; in media etiam illius oppida ſuis & callidis conſiliis & aureis Philippis ſe inſinuarunt. Quin Sfondratus Sixti deceſſoris ſui furores imitatus, initam dudum rebellionem cõfirmat, omnem pacis inter nos conciliandæ

liandæ viam intercludit: vicinos, ut ad navis quaſi laceratæ direptionem certatim accurrãt, enixè ſollicitat: theſauros è noſtris loculis eo animo (hic enim putabatur) & conſilio, ut ad bellũ contra Turcas gerendum cõverterentur, corroſos, expromit & totos exhaurit, per quos armata manu nos invadat, &, ſi modò poteſt, penitus etiam perdat. Huccine rerũ venimus, hæc ne eſt horum temporũ ratio, hicne regni ſtatus, ut deceat Gallos aut medios eſſe, aut quibuſdam rationibus repreſſos frigêre, aut publicæ defenſioni aliqua in re deeſſe, & turpiter à Majorum ſuorum pietate, fortitudine, & fide degenerare? Non mediocris equidẽ bonorum virorũ, patriæq; ſtudioſorum civium animis incutitur dolor, quum ad arma venitur: quæ ſi ob religionẽ capiantur, cõduplicatur mœror, ſuſpiriáq; magis ac magis invaleſcũt. Non ſine maximo igitur animi angore bellũ hoc ſuſcipietur, in quo Dei nomẽ in prætextũ uſurpatur. At Deus ipſe ſanctè pcipit, ut regi pareamus: rei neceſſitas & perpetua

majorum noſtrorum exempla ad id nos invitant & compellunt. Papa nullam conquerendi occaſionem habet. Non nos Eccleſiam perturbamus aut vexamus: ille ipſe mali hujus eſt auctor. Quam reſponſionem Elias Propheta Achabo faciebat, eandem ipſi nos facere meritò poſſumus. Ille ipſe tragœdiā hanc excitavit, ille ipſe hanc nobis perniciem machinatur, ille ipſe pro pace, quam ſuadere nobis debuit, claſſicū canit, ad bellum etiam civile & inteſtinum nos concitat. Ille ipſe pro pacifico Evangelio, & cōſolationibus, quæ in rebus adverſis nobis peropus ſunt, copias infeſtas, & excommunicationum tonitrua in nos emittit. Bonos Eccleſiæ Paſtores maximi ſemper faciemus, & illum ipſum imprimis, ſi talis eſſet. Ille quidem ſe talem, ac Patrem ſanctum in ſuis Bullis nuncupat, ſed facta & mores repugnant. Patres in Benedicti 13 cauſſa nos docuerunt, quomodo de bonis paſtoribus iudicare debeamus. Ille enim tunc eoſdem quoq; uſurpabat titulos, quos & Sfondratus

dratus ſibi jam arrogat: ſed illi verba ſibi dari non ſinebant. Judicii, quod faciebant, regula, ſtatûs Prophetarum & Apoſtolorum, atque Benedicti conditionis cōparatione nitebatur. Quum enim Samuelis, D. Pauli & aliorū Dei ſervorum integritatem ſibi proponebant, & cum ea Benedicti mores actaque componebant, liberè judicabant, Benedictum nō eum eſſe, quem ſe diceret, paſtorem ſcilicet & patrem ſanctum: ſed avarū, Eccleſiæ vexatorem, ac tyrannum: hoc etiam verbum uſurpantes. Id in Caroli VI edicto ita ſcriptum extat. Si hac majorum regula utimur, de Sfondrati pietate & zelo judicaturi, quid ſentiemus, quid ſtatuemus? Ecquid unquam aut in Apoſtolis, aut in ullis aliis Dei ſervis Sfondrati cōſiliis & actis ſimile reperietur: ut nimirum cives in principes ſuos concitarint, ut etiam Eccleſiæ ærarium (quod ſatius & ſanctius ad pauperū inopiam ſublevandam, & alias res ejuſmodi neceſſarias conferretur) emunxerint ad colligendos exercitus, & eò conſilio

im̃mittẽdos,quorũ opera, cùm alii ſuis opibus & honoribus, tum reges maximè ipſi dignitate & poteſtate ſua exſpolientur? Hoccine Evangeliũ Apoſtoli prædicarunt? Itane omnẽ dominationem fugerũt? Siccine ab omnibus humanis negotiis abſtinuerunt? adeóne ſalutem omnium procurarunt? Tantóne ſtudio & cura hominũ offenſionẽ vitarũt, ut potius quàm minimã etiam infimis cõquerendi occaſionẽ darent, de ſuo aliis jure cõcederent? Nunquid ſenſerunt, dixeruntve unquã, ſua quibus maximè uterentur & niterẽtur, arma, aut in militũ collectione, aut in opibus viribuſq; humanis conſiſtere? Si igitur Sfondratus ſe nec lupũ, nec conjurationis ad nos funditus perdendos conflatæ caput eſſe, ſed potius verũ paſtorẽ & pium patrẽ re ipſa comprobaret, nos omnium primi honorem illi & obſervantiã libentiſſimè deferremus. Sed patres ſuo nos exemplo docuerũt, ubi Dei mandatũ proponitur, ubi publica ſalus agitur, nulli cuiquã quamvis præſtantiſſimo & potentiſſimo ceden-

dum.

dum. Subjiciat quantùm volet ſe in D. Petri cathedra ſedere: ſucceſſionẽ ſuam objiciat: ſe Apoſtolũ etiam vẽditet: veritas ipſa id omnino falſum eſſe clamat. Tota illa, quã Epiſcopi vendicare ſibi poſſunt, auctoritas, una eſt cult⁹ divini, cui regẽdo & adminiſtrãdo à Deo conſtituti ſunt, nõ dominationis, nedũ tyrãnidis, auctoritas. Omnia veſtra ſunt (ait Apoſtol⁹) ſive Paulus, ſive Apollos, 1. Cor. 3. ſive Cephas &c. omnia inq̃ veſtra ſunt: vos autem Chriſti: Chriſtus verò Dei. Maximi quiq; in hoc Eccleſiæ ſervorũ numero ſunt; & in iis D. etiã Petrus, qui illic nominat᷑ Cephas. Atq; Academia Pariſienſis in ſua illa præclara ad Carolũ VI admonitione, hujus loci meminit, eumq; ad eã, de qua tunc agebatur, controverſiã ſcitè & appoſitè accõmodavit. Si qua igitur Papa eſt auctoritate præditus, eam ad opprimẽdam Eccleſiam, vexãdoſq; Chriſtianos adhibere nõ debet. Alioqui, ſi Apoſtolorum ſtatum exuit, ut Monarchę exercitũ conſcribentis ſtatum induat: totus adeò ad regnũ, quod in ſuis Monitoriis Bullis

præcipuũ Eccleſiæ adminiculũ nominare cogitur, penitus evertendũ comparatus: ſi, inq̃, talẽ ſe gerit, nõ item ſervum, paſtorem & patrẽ: nulla eſt jã illius auctoritas, merus eſt veruſq; lupus, quem oves averſari & fugere debent. Quũ patres noſtri flagitioſos ejuſmodi Papas habebãt (qui tamẽ pravis affectibus, odiis, & ſceleratis cõtra hoc regnũ conſpirationibus, ab iſtorũ furoribus longiſſimo intervallo aberant) ſolenni judiciorũ ritu proclamabant ac decernebant, ſibi ab iis diſcedendum eſſe, Apoſtoli cõſilio freti, dum ait, Segregate vos ab omni fratre, qui ſe inordinatè gerit. Quin etiam eos ipſos, ſi provinciæ ſuæ finibus egreſſi, in regnũ hoc infeſtis armis irruere tentarent, hoſtes edixerunt, ſtatuerũtq; bellum cum iis juſtè geri poſſe. Hæc nobis eſſe debent ſacroſancta, inviolatéq; ſervanda judicia, ſi hoc regnum eſſe ſalvum velimus. Publicæ ſaluti omnis dignitas & auctoritas, etiã pontificia, quanquam dirumpatur & crepet Sfondratus, cedat neceſſe eſt. Cùm tot bonæ fidei rectæque

ctæque conſcientiæ teſtimonia nobis non deſint, errare jam & labi non poſſumus.

Nec verò mali quidquã nobis hinc metuendũ eſt, modò armis, quæ Deus ipſe nobis tradit, rectè utamur. Sfondratus mira pollicetur, ſi quod imperat præſtemus: contrà dira minatur, ſi imperiũ detrectemus. Lenis quidem & benignus pater eſt, ſed continuò fulmen arripit, arma & copias, quæ conſanguinei ſui ductu & auſpiciis regũtur, inſolẽter jactat. Nunc ſacri ad precandum vel imprecandũ pontificis: Nunc armati ad bellum gerendũ imperatoris, ut quondam Bonifacius, habitum & perſonam ſuſcipit. Senectutẽ ſuam ſtomachatur & cõqueritur, per quam ipſe rei gerendæ adeſſe non poſſit. Vitam etiam ſuam ſe profuſurũ promittit, ſed procul admodum, & periculi ſecurus. Alter eſt Julius 2, furoris & cædis plenus, qui libenter D. Petri claves in Tyberim projiceret, enſem & loricam arrepturus. Nempe ille Chriſti vicarius, ille Petri ſucceſſor Sfrondra-

tus in ſuis Bullis talem ſe oſtendit. Sed ea omnia meræ ſunt minæ, & vana puerorum terricula. Patres noſtri aliorum Paparum nec rabie, nec illis, per quas finitimi adverſus regnum conjurabant, comminationibus ullo modo terrebantur. Nec Sfondrati copiis magis terrebitur Gallica nobilitas, aliique optimi viri patriæque ſtudioſi cives, qui ſe animorum æquè ac nominis & facultatum avitarum ſucceſſores verè præſtabunt. Papæ fulmina, fumi umbra tantùm ſunt: Illius monitoriæ literæ nihil ſunt aliud quàm inanes, confractæ &, ut ita dicam, exenteratæ bullæ, quæ levem duntaxat & evanidum ſtrepitum edant.

Quòd ſi aut temeritate quadã, aut nonnulla imperii alieni invadendi cupiditate, aut aliquo alio pravo cõſilio, in gerendo hoc bello duceremur, næ metuendæ valde nobis eſſent non hominis cujuſdam, ſed Dei ipſius comminationes, qui nec vult nec patitur, ut bella ita injuſtè gerantur. At nos

hujus

hujus belli Deum ipſum comprobatorem habemus, cùm illius mandati auctoritas jubeat, cùm Majorum exemplum moneat, cùm (acerrimum ad res gerendas telum) maxima, & quàm antea unquam longè major neceſſitas moveat, ut ad juſtam ac legitimam regis noſtri regnique totius defenſionem aggrediamur: cùm denique regem, quem Deus tam multis ſui in nos amoris & benevolentiæ argumentis nobis præfecit, ducem auſpicemque habeamus. Ea eſt Dei vocatio, cui illius ipſius beneficio comes erit ſucceſſus & felicitas. Qui bellum ſuo regi inducunt & inferunt, qui patriam hoſti produnt, qui univerſum regnum incendio, ſanguine, & confuſione complent, his juſtum Dei judicium, & quò tardius, eò gravius certò impendet. Certa enim hæc eſt ſtabiliſque & immutabilis Dei ſententia; Quicunque poteſtati reſiſtit (Apoſtolus ad Roman. 13. de principe à Deo cōſtituto ita loquitur) Dei ordinationi

reſiſtit: qui verò illi reſiſtunt, ipſi ſibi condemnationem auferent. Hæ ſunt autem Monitoriæ Dei vivi literæ, non hominis mēdacis Bullæ. Rebelliones atque nefariæ civium in principes ſuos conjurationes, impunitæ nunquam & inultæ relinquentur. Illæ demum minæ metuendæ ſunt. Conjurati de ſuo Papa inſolenter gloriantur, eum nobis ſuperbè oſtentant, ſubindéque obtrudunt: Putant illum Dei cujuſdam inſtar ſibi eſſe, qui dextram ad nos peſſundandos fulmine armatam habeat. Ex vexillis Papæ ipſius ore manúque conſecratis miranda ſibi promittunt. At eæ bullæ ſunt & nugæ. Promiſſiones & cōminationes, itemque elogia & imprecationes, in Dei unius nec alîus cujuſquam manu & diſpenſatione ſitæ ſunt. Adverſus Dei minas, iſtius furioſi benedictiones nulli planè auxilio & præſidio erunt: adverſus verò veſani iſtius exſecrationes, quas in nos uſque jaculari ſe putat, Dei ſtudium & patrocinium, tutiſſimū nobis ſemper erit certiſſimumque propugnaculum.

Con-

Convertetur perverſitas ejus in caput ejus(ut in Pſalmo dicitur):& ſuper verticem ejus, iniquitas ejus deſcendet: Psal. 7.
Caroli VI tempore in Pariſienſi conventu, concionis cujuſdam à Doctore Theologo, dicto Cruricurto in Benedictum Papã inſtitutæ atq; habitæ argumentum fuit: Illud etiam hodie nobis adverſus Sfondrati, ejuſque ſimilium conſpirationes & fulmina, ſacroſanctum divinæ juſtitiæ decretũ eſto.

T. Berchetus Lectori S.

QUUM poſt conſcriptum & pœne jam editum hunc libellum graviſſimum ſupremi ſenatus adverſus Papam ipſiuſque Bullas decretum, quo libri argumentum ita confirmatur, ut alterum ex altero confectum deſcriptumque eſſe videatur, ad nos perlatum fuiſſet: illud quoque Lector, Latinè mihi vertendum, & in tuam gratiam huic libro apponendum putavi, ut de Bullarum Papalium inanitate & errore, de cauſſa regiæ juſtitia & veritate, atque de admirabili ſenatus integritate & fide tibi magis conſtaret. Nempe par erat ut Patricii a patrum ſuorum ac veterum illorum ſenatorum, qui tam magno fortique animo decreta ejuſmodi non ſemel adverſus Paparum tyrannidem fecerant, conſtantia &

animi magnitudine non degenerarent: ſed potius in eadem cauſſa eodem quoque animo eſſent, & virtutem illorum ac fidelitatem fortiter imitarentur. Verè hoc profectò patriſſare eſt. Sed jam ſenatuſconſultum lege, examina, & perpende: nullum quidẽ certè aut juſtius aut ſanctius aut magnificentius ea de re factum unquam fuiſſe dixeris. Vale.

Supremi ſenatus Decretum.

DECREVIT ſenatus ut in poſtîca complicatarum literarum parte hæc inſcribãtur, lecta, publicata, in tabulas relata.

AUDITO, & hoc poſtulante generali regis procuratore, atq; habita reliquarum petitionũ ab eo propoſitarum ratione, Monitorias Bullas primo die Martii Anno 1591 Romæ datas, irritas, fallaces, ſeditioſas, damnandas, impietatum & impoſturarum plenas ac refertas, ſacris Eccleſiæ Gallicanę decretis, juri, immunitatibus & libertatibus contrarias eſſe declaravit ac declarat. Conſtituit ut literarum Marcilii Landriani ſigillo conſignatarum ac Sextilii Lampini nomine ſubſignatarũ exempla

empla per † publicum ſupremæ Juriſdictionis executorem dilacerentur, atque in ignem, qui hanc ob cauſſam ante præcipuam curiæ portam incendetur, cremanda conjiciantur. Omnib⁹ Antiſtitibus, Curionibus, Vicariis & aliis Eccleſiaſticis viris ne ulla Bullarum iſtarum exempla promulgent: itemque cæteris omnibus cujuſcunq; ſtatus, conditionis & ſortis hominibus, ne illis pareant, ne ullas etiam omnino habeant & conſervent, ſub læſæ Majeſtatis criminis pœna interdixit. Gregorium Papam ſe venditantem, hujus nominis XIIII publicæ pacis, Eccleſiæ Catholicæ Apoſtolicæ & Romanæ concordiæ, regis Gallicique regni hoſtem, Hiſpanæ conjurationis ſocium, rebellium & in regem contumacium fautorem: crudeliſſimi, immaniſſimi, & deteſtabiliſſimi parricidii in Henricum III fideliſſimæ memoriæ ac Chriſtianiſſimum & ſummè Catholicum regem per proditionem patrati conſcium pronunciavit ac pronunciat. Omnibus menſariis

† *forenſes viri noſtrates carnificē hoc verborū circuitu ſignificant.*

† *vulgò Diſpenſas vocant.*

ne ad Bullas & Canonum †gratiam, atque ad aliam quamcunq; aliarũ rerum facultatem impetrandã vel ſpondeant, fidemq; ſuam interponat, vel menſariç negotiationis opera, aurum argẽtumve Romam perferendum curent ſub eadem pœna interminatus eſt atq; interminatur. Siquid verò ejuſmodi jam tranſactum confectumq; fuerit, Magiſtratibus ac Judicibus, ut in id diligenter animadvertãt mandat. Idem ſenatus ſancit, ut Marcillus Landrianus dicti Gregorii Nuntius, qualem quidem ſe profitetur, itemq; Bulligerulus, injecta manu comprehendatur, & in curiæ carcerẽ captivus pertrahatur, cauſſa dicta diſceptatáq; ex legibus pro merito condemnandus. Quod ſi capi cõprehendiq; nullo modo poſſit, ut tribus perendinis, è quàm proximo ſueſſionibus, acceſſúq; facili loco, ad cauſſam dicendã vadimoniũ illi denuncietur. Omnibus urbiũ gubernatoribus, atque artium & propugnaculorum in regis ditione & imperio cõſtitutorum præfectis, ut ſupradicto decreto exequen-

quendo opem atque auxilium ferant, jubet. Atque, ut juſta ſanctaque regis voluntas ipſius ſubditis teſtata & manifeſta fiat, edicit ut exſcripta tum regis codicillorum, tum hujus ſenatuſconſulti cum exemplari collata & recognita exempla, in hujuſce urbis cōpitis ac præcipuis templorū portis apponantur & affigantur: atque ad hujus Juriſdictionis præfecturas ac municipia mittantur: quò illic publicentur, in tabulas referantur, &, ut jam dictum eſt, affigantur: necnon ad Archiepiſcopos & Epiſcopos qui ea deinde Eccleſiaſticis ſuarum Diœceſeωn hominibus patefaciant. Munus hoc † Juridicis provinciarū præfectis, eorum tum generalibus tum ſpecialibus ſubpræfectis injungit, ut illorum promulgationem curent. Adhæc procuratoris generalis ſubſtitutis, ut omni ſtudio & opera ad decretum hoc exequendum incumbant, in contumaces anquirant & animadvertant, ſenatumque de adhibita à ſe in eam rem totam diligentia intra menſem certiorem fa-

† *Balivos & ſeneſchalos hodie vocamus.*

ciant, alioqui Magiſtratibus ſuis abdicandi. Turonibus in ſupremo ſenatu Anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo primo, quinto Auguſti die; quo ad hujus Decreti executionem pomeridianis horis ventum fuit.

Idem Berchetus Lectori S.

EN alterum adhuc, Lector, ſenatuſcōſultum altero poſt prius illud die allatum & cōverſum: idque ſuperiori adeò germanum & ſimile, ut, ſi perpauca mutaveris, geminum quodammodo, & una pœne, aut potius planè anima in duobus corporibus ineſſe videatur. Facit verò id ſumma in tuenda regis maieſtate ac propugnanda patriæ libertate cōſenſio, & conſpirans membrorum cum ſuo capite ſympathia, ut, quot antea unicum ſupremæ curiæ corpus fuerat, nunc temporum iniquitate, longo licet à ſe locorum intervallo diſtractum, idem tamen prorſus & ſentiat & ſanciat, certatimque de fide & officio contendat ac laboret. Verùm, cùm res ab his & illis graviſſimis ſenatoribus judicata ita bellè libelli hujus ſententiæ congruat, ut altera ab altera omnino probetur & confirmetur: operæ aliquod pretium facturum me ſum arbitratus, ſi darem pro mea parte operam, ut quæ tam appoſitè & convenienter quadrant, ederentur ſimul, & eodem

quoque

quoque libello concluderentur: unde haberes, in quo verè utilitérque conquieſceres. Vos verò ô graviſſimi patres, quotquot jam & Turonibus & Catalauni ſupereſtis non minimæ, immo potius potiſſimæ & ſplendidiſſimæ Danaûm atque immitis Achillei reliquiæ, cùm priſtinæ avorum, tum veſtræ ipſorum pietatis ac virtutis memores, vos fortiter ut facitis colligite, & ad Gallici regni conjuratorum ſcelere perfidiaque labantis ſtatum erigendum, & in antiquum ſplendorem reſtituendum ſummo conſenſu conſpirate: atque, ut verbo dicam, ad divina & humana jura à Catilinariis iſtis ferè convulſa & everſa inſtauranda ſtabiliendaque omni ope atque opera incumbite: ut publicæ rei conſervatæ ac reſtitutæ partem non mediocrem vobis ipſi nulla invidia vendicare: Nos autem & tota adeò poſteritas, tantam iſtam, quam in difficillimis Reipub. temporibus opportuniſſimè præſtiteritis, virtutem ac fidem gratâ memoriâ, honorificiſque laudibus meritiſſimò proſequi ac celebrare poſſimus. Vale iterum Lector, & tantillo hoc noſtro labore libenter fruere. 5 die Septemb. 1591.

SUPREMÆ CURIÆ CATAlauni conſidentis Decretum in provocationem per generalem regis procuratorem de iniqua & fallaci quarundam Bullarum, quæ Româ emanarunt, congeſsione & executione interjectam, factum.

OB Monitorium Bullarũ, excommunicationũ, & fulminationum Romæ aduerſus Henricum huius nominis III, & hunc qui iam regnat, decretarum conceſſionem & executionem: tum ob Bullarum de Cardinalis Caietani legatione, ac de iis omnibus, quæ inde ſequuta ſunt: atque aliarum quoque Romæ primo Martii die, 1591 datarum, actuumque & promulgationum per Marcilium Landrianum Papæ ſe nuntium profitentem factarum, quia irritarum, fruſtratoriarum, bonis omnibus inviſarũ & odioſarum, ſeditioſarum, atque adverſus ſacroſancta Gallicanæ Eccleſiæ decreta, jura & libertates confectarum editionẽ: Legitimâ inter generalem regis procuratorem jure, quippe de re fallaci & iniqua

quæ provocantem, criminiſq; ac maleficii nomine agentem: atq; inter ipſum Marcilium Landrianum Referendarium Papę ſe nuntium vulgò venditantem, in hoc regnum regis injuſſu clàm ingreſſum, citatũ reum, & ad nomen non reſpondentem actione inſtituta:

Curia ad provocationẽ à dicto generali procuratore factum judicium reddens, & de abſente ſecundùm præſentẽ judicans, ſtatuit ac pronũciat, quicquid cõtra defunctum Henricum III felicißimæ memoriæ regem, & hunc qui regni gubernacula nũc tenet, ejuſque clientes, & ditioni atque imperio ſubjectos cives conſtitutum, tentatum, actumque fuerit, id perperam, vanè & falsò conſtitutum, tentatum & actum: ideoq; ab actore publico & regio rectè appellatum fuiſſe. Supra dictas omnes Bullas, acta, excommunicationes, & fulminationes ut brutas & irritas, odioſas & inviſas, ſeditionis faces, impoſturarũ plenas, atq; adverſus ſacra decreta, canonicas cõſtitutiones, approbatáq; concilia, nec non Gallicanę Ec-

cleſiæ jura & privilegia contextas confregit, revocavit, antiquavit: confringit etiamnũ, revocat & antiquat. Sanxit & ſancit, ut, ſiqui ejuſmodi Bullarum & actuum virtute excõmunicati fuerint, hac pœna ſolvãtur: iſtæq; Bullę & omnes inde profectę actiones, in publica hujuſce urbis platea per ſupremę Juriſdictionis miniſtrum, carnificem, concrementur. Edicit ut prædictus Lãdrianus, Nuntius vulgò habitus, qui clandeſtina via in hoc regnum nullâ à rege impetratâ veniâ, irrepſit, manu in ipſum injecta cõprehendatur, & in regiam Catalauni oppidi cuſtodiã tradatur, quò in eũ ex legibus extra ordinẽ ſtatuatur. Qui ſi nulla cõprehendi ratione poterit, in trinundinũ dies illi cõſueto more dicatur: ei verò qui vivum illum in curiæ poteſtatem tradiderit, decem aureorum millia perſolvantur.

Omnes cujuſcunq; ſortis, dignitatis & cõditionis homines ſub capitis pœna vetuit & vetat dictum iſtum Nuntium apud ſe tenere, celare, abſcondere, aut hoſpitio excipere: Archiepiſco-

pis

pis etiã, Epiſcopis & Eccleſiaſticis aliis viris graviter interminatur, ne ulla judicia aut acta à Nuntio illo emanantia promulgent, promulgarive patiantur, ne in perduellionis pœnam incurrant.

Declaravit ac declarat Cardinales qui Romæ agunt, itemq; Archiepiſcopos, Epiſcopos alioſque Eccleſiaſticos, qui Bullas iſtas & excõmunicationes ſuaſerunt & cõſignarunt, quiq; immaniſſimũ, perquàm abominandum, & deteſtabiliſſimũ in Chriſtianiſſimũ & Catholicum imprimis vita defunctum regẽ perfidioſiſſimè admiſſum parricidium cõprobarunt, ſacerdotiorũ, quibus in hoc regno potiũtur, poſſeſſione exturbatos eſſe. Atque generali regis procuratori munus hoc imponit, ut regiam manum ejuſmodi ſacerdotiis injiciat, iis regis nomine vendicandis & diſpenſandis idoneos fideliſſimoſq; ſequeſtros præficiat, deniq; curiam de collata à ſe ad eã rem diligentia cõmonefaciat. Hoc interim decreto edicit, ne quis aurũ vel argentum Romam aut ferat aut ferendum curet: néve il-

lic de ſacerdotiorũ poſſeſſione ſibi cavenda & cõfirmanda ullo modo agat, rationemq; ineat, donec ea de re conſtitutum quid à rege decretũq; fuerit. Poſtremò cavet & ſancit ut regius procurator à ſe interpoſitæ ad proximè futurum legitimè quidem ritéq; congregatum conciliũ, provocationis auctoritatem de Cardinali Sfondrato Gregorium XIIII ſe mentiente, qui in ſanctam ſedem Apoſtolicã graſſatoris inſtar invaſit, cõſignatã penes ſe habeat.

Hoc verò Decretum in hujus Juriſdictionis præfecturas & municipia perferendum curabitur, ut in iis ad tubæ ſonũ promulgetur, & in urbium compitis ac prꝯcipuorum templorum foribus affigatur. Procuratoris itẽ generalis ſubſtitutis mandatur, ut eam rem totam diligenter curent: Judicibus verò, ut ad rei conficiendæ rationem aggrediantur, & curiam ea de re certiorem faciant.

Datum in curia Catalauni, 29 die Auguſti, 1591, & pomeridianis ejuſdem diei horis effectum.

FINIS.